

Granskningsbetänkande. Vissa frågor i anslutning till flodvågskatastrofen m.m.

Sammanfattning

I detta granskningsbetänkande behandlas vissa granskningsanmälningar som våren 2007 bordlades av utskottet i avvaktan på utredningar som då pågick på annat håll.

Bland anmälningarna finns fyra som på olika sätt knyter an till flodvågskatastrofen 2004 och den därpå följande granskningen. En av anmälningarna tar upp behovet av förnyad granskning av hur regeringen hanterade flodvågskatastrofen. Utskottet anser inte att det nytillkomna materialet innehåller sådana uppgifter att det ger skäl för utskottet att omvärdera resultaten i det förra granskningsbetänkandet om regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004. Vidare uttalar utskottet i anledning av två anmälningar sin uppfattning om uppgiftslämnande till utskottet. Utskottet framhåller starkt att uppgifter som lämnas till utskottet ska vara korrekta. Utskottet behandlar även en anmälan mot den nuvarande regeringen för dess hantering av de s.k. tsunamibanden. Granskningen föranleder i denna del inget uttalande från utskottets sida.

Dessutom behandlas i betänkandet tre anmälningar rörande styrning av polis och åklagare i samband med en husrannsakan hos fildelningsföretaget The Pirate Bay. Utskottet anser att vad som framkommit i granskningen inte ger anledning till något uttalande från utskottets sida.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets anmälan	4
Inledning	5
Flodvågskatastrofen	5
Styrning av polis och åklagare	6
1 Behov av förnyad granskning avseende flodvågskatastrofen 2004	7
Ärendet	7
Utredning i ärendet	7
Katastrofkommissionens slutsatser i vissa avseenden	7
Konstitutionsutskottets tidigare slutsatser i vissa avseenden	9
Promemorior från Regeringskansliet	10
Utfrågning med Johan Hirschfeldt och Per Molander	10
Utskottets ställningstagande	11
2 Förra regeringens agerande under den förra granskningen avseende flodvågskatastrofen 2004	12
Ärendet	12
Gällande ordning	12
Rätt till handlingar i Regeringskansliet	12
Skyldighet att lämna uppgift till utskott	13
Allmänt om saklighetskravet i regeringsformen	14
Saklighetskravet i förhållande till konstitutionsutskottet	16
Föreskrifter om säkerhetsskydd och gallring i Regeringskansliet	16
Räckvidden av statsrådets ansvar	17
Utredning i ärendet – kontakter under annandagen 2004	17
Redogörelser som lämnats till olika kontrollorgan	17
Bedömningar avseende Lars Danielssons uppgiftslämnande	21
Uppgifter i Lars Danielssons bok	23
Interpellationer om Statsrådsberedningen annandagen 2004	23
Promemoria från Regeringskansliet	26
Utredning i ärendet – backup i Regeringskansliet	26
Svar från Regeringskansliet under utskottets förra granskning	26
Katastrofkommissionens redogörelser och bedömningar	27
Promemorior från Regeringskansliet	30
Utfrågning med Johan Hirschfeldt och Per Molander	32
Utskottets ställningstagande	33
3 Nuvarande regeringens hantering av tsunamibandet	34
Ärendet	34
Gällande ordning avseende meddelarfrihet	34
Utredning i ärendet	35
Säpos utredning	35
Granskarens och Katastrofkommissionens utredning	36
Promemoria från Regeringskansliet	39
Utskottets ställningstagande	40
4 Justitieminister Thomas Bodströms styrning av polis och åklagare	42
Ärendet	42

Utredning i ärendet	42
Fildelning	42
Bestämmelser om upphovsrätt	43
Polisanmälningar mot åklagare och polis	45
JO:s granskning av polis och åklagare samt tjänstemän hos Regeringskansliet	45
Utskottets ställningstagande	46
Utredningsmaterial	47
Bilaga A1.1 Granskningsanmälan	47
Bilaga A1.2 Granskningsanmälan	48
Bilaga A1.3 Granskningsanmälan	50
Bilaga A1.4 Granskningsanmälan	52
Bilaga A1.5 Promemoria från Regeringskansliet 2007-10-11	54
Bilaga A1.6 Promemoria från Regeringskansliet 2007-11-26	59
Bilaga A1.7 Promemoria från Regeringskansliet 2007-12-05	62
Bilaga A2.1 Granskningsanmälan	67
Bilaga A2.2 Granskningsanmälan	68
Bilaga A2.3 Granskningsanmälan	69
Bilaga A2.4 Utdrag ur Sveriges Television AB:s hemsida	71
Bilaga A2.5 Regeringsbeslut 2006-03-02	73
Bilaga A2.6 Brev från Motion Picture Association till statssekreteraren Dan Eliasson	76
Bilaga A2.7 Brev från statssekreteraren Dan Eliasson till Motion Pictures Association	78
Bilaga A2.8 Beslut av Riksdagens ombudsman 2007-04-02	80
Utfrågning	89
Bilaga B1 Utfrågning av hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt och kommissionens huvudsekreterare Per Molander	89

Utskottets anmälan

Utskottet anmäler härmed enligt 12 kap. 2 § regeringsformen för riksdagen resultatet av den i detta betänkande redovisade granskningen.

Stockholm den 13 december 2007

På konstitutionsutskottets vägnar

Per Bill

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Per Bill (m), Henrik von Sydow (m), Eva Bengtson Skogsberg (m), Stefan Tornberg (c), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Billy Gustafsson (s), Ingvar Svensson (kd), Anna Bergkvist (m), Phia Andersson (s), Annie Johansson (c), Mikael Johansson (mp), Karl Sigfrid (m), Tone Tingsgård (s), Liselott Hagberg (fp), Katja Larsson (s) och Mats Einarsson (v).

Inledning

Enligt 12 kap. 1 § regeringsformen ska konstitutionsutskottet granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Utskottet har rätt att för detta ändamål få ut protokollen över besluten i regeringsärenden och de handlingar som hör till ärendena.

Flodvågskatastrofen

Konstitutionsutskottet har tidigare granskat regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004 (bet. 2005/06: KU8). Granskningen avslutades den 30 mars 2006. Därefter har fyra anmälningar inlämnats till utskottet i vilka begärs att utskottet granskar ett antal frågor som på olika sätt knyter an till flodvågskatastrofen och den tidigare granskningen (*bilagorna A1.1–A1.4*). Anmälningarna gäller både behovet av förnyad granskning av regeringens krishantering i samband med flodvågskatastrofen och regeringens agerande under den tidigare granskningsprocessen i samband med uppgiftslämnande till utskottet. Härutöver gäller en anmälan den nuvarande regeringens handlande i samband med att de s.k. tsunamibanden blev kända.

Den 15 februari 2007 beslutade utskottet att bordlägga granskningen. Beslutet fattades för att avvakta resultaten av de utredningar som vid den aktuella tidpunkten höll på att genomföras av Säkerhetspolisen (Säpo) och den återinkallade 2005 års katastrofkommission.

Under hösten 2007 återupptog utskottet sin granskning. I detta betänkande redovisar utskottet resultatet. Granskningen är uppdelad i tre delar: behov av förnyad granskning av den förra regeringens krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004, den förra regeringens agerande under den förra granskningen och den nuvarande regeringens hantering av tsunamibanden.

Som underlag har utskottet haft att tillgå material som tagits fram av utskottets kansli och av Regeringskansliet. Utskottet har också inhämtat visst annat underlag. Svar som översänts från Regeringskansliet på frågor från utskottet redovisas i *bilagorna A1.5–A1.7*. Utskottet har i granskningen även haft tillgång till Säpos beslut (dnr K 159–06) att lägga ned förundersökningen om tsunamibanden samt Katastrofkommissionens andra betänkande *Tsunamibanden* (SOU 2007:44). Kommissionen har i samband med slutförandet av sitt uppdrag överlämnat betänkandet till konstitutionsutskottet för kännedom.

Den 4 december 2007 har Katastrofkommissionens ordförande, hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt, och huvudsekreterare, teknologie doktor Per Molander, företrätt inför utskottet och informerat om innehållet i kommissionens andra betänkande. Uppteckningar från detta tillfälle återfinns i *bilaga B1*.

Styrning av polis och åklagare

Genom betänkandet anmäler utskottet också den granskning som har gjorts med anledning av tre anmälningar rörande styrning av polis och åklagare i samband med en husrannsakan hos fildelningsföretaget The Pirate Bay. Som underlag har utskottet bl.a. haft tillgång till ett beslut av Riksdagens ombudsmän, JO, den 2 april 2007 i initiativärende beträffande den s.k. raz-zian mot Internetsajten The Pirate Bay, *bilaga A2.8*.

1 Behov av förnyad granskning avseende flodvågskatastrofen 2004

Ärendet

I en anmälan av den 31 januari 2007 till konstitutionsutskottet begärs att utskottet på nytt granskar den förra regeringens ansvar för hanteringen av flodvågskatastrofen 2004 (*bilaga A1.1*). I anmälan omnämns förre statssekreteraren Lars Danielssons egna uppgifter om sina göranden i tjänsten den 26 december 2004 och sin funktion som länk mellan statsministern och övriga Regeringskansliet. Efter att band med lagrade uppgifter om datatrafik från tiden för flodvågskatastrofen upphittats i Regeringskansliet har Danielssons uppgifter om var han befann sig ånyo satts i fråga. Enligt anmälarna finns därför en inte försumbar risk att konstitutionsutskottets betänkande om regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004 vilar på delvis oriktiga uppgifter.

Utredning i ärendet

Katastrofkommissionens slutsatser i vissa avseenden

Första betänkandet

I december 2005 redovisade Katastrofkommissionen sina slutsatser i betänkandet Sverige och tsunamin – granskning och förslag (SOU 2005:104). Kommissionen ansåg att det hade funnits brister i Regeringskansliets organisation för att hantera kriser och att ansvaret för det låg på statsministern då han var chef för regeringen, Regeringskansliet samt Statsrådsberedningen, där förvaltningsärenden som gäller Regeringskansliet handläggs (s. 267).

I den beskrivning av händelseförloppet som i betänkandet föregick kommissionens bedömning redovisades att statssekreterare Lars Danielsson på morgonen den 26 december 2004 hade läst meddelandet från Undber och hade haft kontakt med statsminister Göran Persson, samt att de hade kommit överens om att hålla fortsatt kontakt men att det för stunden inte var aktuellt med något initiativ från statsministerns sida (s. 145 f.). Vidare redovisades Danielssons uppgift att han under förmiddagen hade varit i kontakt med kabinetssekreterare Hans Dahlgren och fått informationen att konsulära juren arbetade och att läget var under kontroll, vilket uppgavs vara ett viktigt besked eftersom det innebar att det fanns ett departement som var huvudansvarigt för handläggningen och därmed för samordningen av Regeringskansliets insatser. Kommissionen redovisade även Hans Dahlgrens uppgift att det inte förekommit någon kontakt mellan honom och Danielsson, varpå kommissionen konstaterade att uppgift stod mot uppgift (se även s. 193). Kommissionen sammanfattade att Göran Persson på kvällen den 26 december 2004 var informerad av Danielsson men att han, såvitt kommissionen kunnat utröna, inte hade uppdaterats under dagen.

Kommissionen riktade även kritik mot flera befattningshavare inom främst Utrikesdepartementet (s. 272 f.). Bland annat kritiserades kabinettssekreterare Hans Dahlgren för att han inte aktivt med sin organisation hade sökt information om katastrofen och tidigt upprättat kontakt med andra huvudstäder samt för att inte ha informerat utrikesministern under det första dygnet. Chefen för konsulära enheten kritiserades för att inte direkt eller indirekt ha säkerställt att grundläggande information som fanns om det allvarliga läget fördes vidare till kabinettssekreteraren och utrikesministern. Expeditionschefen, chefen för konsulära enheten och en gruppchef vid konsulära enheten kritiserades för att ha stannat kvar för länge på sina respektive vistelseorter i stället för att omgående bege sig till departementet för att leda verksamheten därifrån. Försvarsdepartementets ledning fick kritik av kommissionen för att den tidigare hade lagt ned funktionen som jourhavande tjänsteman och vid tidpunkten för tsunamin förlitat sig på andra delgivningsrutiner eller frivilliga insatser av tjänstemän utom tjänstetid.

Andra betänkandet

I sitt andra betänkande, som avgavs i juni 2007, anför Katastrofkommissionen att de grundläggande bedömningar som kommissionen gjorde i sitt första betänkande inte förändras av det nya materialet (SOU 2007:44 s. 121). Regeringskansliet saknade en fungerande krishanteringsförmåga, för vilket statsministern i egenskap av chef för Regeringskansliet bar ansvaret. Den kritik som framfördes mot hanteringen inom Utrikesdepartementet och andra departement finns det enligt kommissionen inte heller någon anledning att revidera.

Med detta sagt anser kommissionen att Statsrådsberedningens roll under det första dryga dygnet efter tsunamin framstår som väsentligt mer perifer än vad Lars Danielsson framställt den som i utfrågningarna (s. 121 f.). Förutom de allmänna skyldigheter som följde med hans befattning som statssekreterare i Statsrådsberedningen var Danielsson jourhavande beslutsfattare, en roll som exekutiv hög tjänsteman inom Regeringskansliet. Till det ansvar som följde med den rollen kom de konkreta huvuduppgifterna att hålla sig själv informerad för att kunna informera statsministern, att vid behov avgöra vilket departement som skulle ha en ledande roll vid händelser som berör flera departement och att göra en bedömning av om det kunde bli aktuellt att kalla till ett regeringssammanträde. I ljuset av den information som framkommit efter publiceringen av kommissionens första rapport och konstitutionsutskottets granskning framstår enligt kommissionen Danielssons insatser som otillräckliga. Enligt kommissionens mening måste Danielsson kritiseras för detta. Kommissionen konstaterar också att utredningen visat att Danielsson inte kunnat referera till meddelandet från Und-ber vid ett samtal med Göran Persson på morgonen den 26 december 2004 (s. 120 f.).

Vad gäller Utrikesdepartementet anser kommissionen att den genomgång som gjorts inte föranlett kommissionen att revidera de bedömningar som gjordes i det första betänkandet (s. 106).

Konstitutionsutskottets tidigare slutsatser i vissa avseenden

Konstitutionsutskottets avslutade sin granskning i mars 2006 (bet. 2005/06: KU8). I enlighet med bestämmelserna i regeringsformen gällde konstitutionsutskottets granskning det sätt på vilket regeringen och enskilda statsråd hanterade den kris som uppkom (s. 9). I utskottets ställningstagande gjordes således ingen bedömning av hur tjänstemännen i Regeringskansliet hanterade katastrofen (se s. 191 f.).

I sin bedömning utgick utskottet från uppgiften att statsminister Göran Persson på morgonen den 26 december 2004 fick information från Lars Danielsson om att det hade inträffat en naturkatastrof (s. 197 f.). Utskottet utgick även från uppgiften att Persson på morgonen tog del av en nyhets-sändning på tv. Enligt utskottet var den information som Persson tog del av på morgonen i sig kanske inte sådan att han borde insett att så många svenskar kunde ha drabbats så hårt och att det skulle komma att krävas extraordinära statliga insatser. Utskottet ansåg också att Persson borde kunna räkna med att medarbetare inom regeringen och Regeringskansliet skulle kontakta honom i takt med att nya oroväckande uppgifter inkom. Den information han ändå erhöll ansågs av utskottet emellertid vara så pass illavarslande att det fanns anledning för honom att under dagen mer aktivt följa nyhetsrapporteringen för att hålla sig à jour med händelseutvecklingen. Detsamma ansåg utskottet även gälla utrikesminister Laila Freivalds. Utskottet ansåg således att Göran Persson och Laila Freivalds själva borde ha sökt information mer aktivt (se även s. 206 f.).

Utskottet ansåg även att Göran Persson i egenskap av regeringschef snabbara än vad som nu skedde borde ha kallat in flera statsråd och tagit initiativ till att inrätta en särskild statsrådsgrupp (s. 196 och 207).

Det kan i sammanhanget också nämnas att utskottet bl.a. konstaterade att informationsutbytet mellan Utrikesdepartementet och andra departement inte fungerade (s. 203 f.). Mot bakgrund av att Utrikesdepartementet hade huvud- och samordningsansvaret under katastrofen låg ansvaret att ta dessa kontakter på det departementet. Vidare borde Utrikesdepartementet ha meddelat Statsrådsberedningen när det visade sig att frågor för vilka andra departement svarade blev aktuella. Statsrådsberedningen hade då tidigare än vad som nu skedde kunnat inrätta en statssekreterargrupp för att samordna Regeringskansliets krishantering. Samtidigt ansåg utskottet att Statsrådsberedningen å sin sida borde ha klargjort situationen och hört med Utrikesdepartementet i vilken mån det fanns behov av en statssekreterargrupp för att samordna krishantering.

Promemorior från Regeringskansliet

Svar den 11 oktober 2007

Utskottet har genom en skrivelse till Regeringskansliet begärt de kommentarer som den aktuella granskningsanmälan kan ge anledning till.

Som svar har den 11 oktober 2007 översänts en inom Statsrådsberedningen upprättad promemoria om behovet av förnyad granskning av den förra regeringen (*bilaga A1.5*). Promemorian har enligt Regeringskansliet beretts med förre statsministern Göran Persson.

I promemorian anförs att den förra regeringens hantering av flodvågskatastrofen utretts på nytt av Katastrofkommissionen och att anmälan inte ger anledning till några ytterligare kommentarer från Regeringskansliet.

Svar den 26 november 2007

Utskottet har också genom en skrivelse till Regeringskansliet begärt svar på frågor angående loggar som finns i Regeringskansliet och som lagrats på ett annat medium än tsunamibanden (se vidare avsnittet Förra regeringens agerande under den förra granskningen).

I en svarspromemoria som upprättats inom Förvaltningsavdelningen i Regeringskansliet och som översänts den 26 november 2007 (*bilaga A1.6*) anförs att loggarna inte innehåller några andra uppgifter av betydelse i sammanhanget än de som finns på tsunamibanden. Loggarna skulle alltså, enligt Regeringskansliet, knappast ha kunnat tillföra utskottets tidigare granskning något material utöver det som togs fram ur tsunamibanden (se även svar från Regeringskansliet den 5 december 2007, som återfinns i *bilaga A1.7*).

Utfrågning med Johan Hirschfeldt och Per Molander

Den 4 december 2007 informerade Katastrofkommissionens ordförande, Johan Hirschfeldt, och huvudsekreterare, Per Molander, utskottet om innehållet i kommissionens andra betänkande (*bilaga B1*). Som svar på en fråga om hur de nya uppgifter som kommit fram sedan utskottets förra granskning förhåller sig till vad utskottet då anförde om Statsrådsberedningen anförde Johan Hirschfeldt att de nya uppgifterna fyller ut den bild som där ges. Per Molander underströk att annan backup i Regeringskansliet än den som finns på tsunamibanden inte innehåller någon ny information, utan den utgör en delmängd av den information som finns på banden. Kommissionens bedömningar har alltså inte påverkats av uppgifterna om förekomst av ytterligare säkerhetskopior i Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Den fråga som utskottet har att ta ställning till gäller i vad mån det material som framkommit efter utskottets förra granskning är av sådan art och sådant innehåll att det ger anledning för utskottet att omvärdera eller förnya sin tidigare granskning.

Utskottet konstaterar att det nytillkomna materialet innehåller uppgifter som påvisar att aktiviteten från Statsrådsberedningens sida var för låg under krisens inledande skede. Denna uppfattning hade utskottet också i det förra granskningsbetänkandet, då utskottet anförde att både Göran Persson själv och Statsrådsberedningen borde ha varit mer aktiva i olika avseenden under krisens inledning. Uppgifterna i det nytillkomna materialet bekräftar med andra ord den uppfattning som utskottet tidigare uttalat. Utskottet anser således att det inte finns skäl att omvärdera resultaten i det förra granskningsbetänkandet om regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004.

2 Förra regeringens agerande under den förra granskningen avseende flodvågskatastrofen 2004

Ärendet

Två anmälningar rör den förra regeringens agerande i samband med den granskning som tidigare gjorts av regeringens och Regeringskansliets hantering av flodvågskatastrofen.

Den ena av dem, som inkom till utskottet den 15 maj 2006, tar upp dåvarande statsminister Göran Perssons agerande och ansvar för att klarlägga uppgifter från Regeringskansliet (*bilaga A1.2*). I anmälan påpekas att dåvarande statssekreteraren Lars Danielsson lämnade olika uppgifter till Katastrofkommissionen, konstitutionsutskottet och Justitieombudsmannen om sina kontakter den 26 december 2004 med dåvarande kabinettssekreteraren Hans Dahlgren. Enligt anmälaren måste något svar vara felaktigt eller vilseledande, vilket rimligen också uppmärksammats av Göran Persson. Konstitutionsutskottet bör enligt anmälan granska statsministerns agerande i denna fråga och hans ansvar för att klarlägga uppgifter som lämnas till kontrollorgan från Regeringskansliet, särskilt Statsrådsberedningen.

Den andra anmälan, som inkom till utskottet den 15 januari 2007, avser de uppgifter som våren 2006 lämnades till konstitutionsutskottet i samband med utskottets förra granskning (*bilaga A1.3*). I anmälan citeras ett svar från Regeringskansliet på en fråga från utskottet. Enligt svaret har loggar från de e-postmeddelanden som sändes in till Regeringskansliet den 26 december 2004, däribland även loggar från de meddelanden som sändes från Und-ber i Försvarsdepartementet, gallrats i enlighet med Regeringskansliets gallringsföreskrifter. I anmälan hänvisas till uppgifter i medierna som säger att det finns en backup på e-posttrafiken i Regeringskansliet den 26 december 2004. Utskottet bör enligt anmälan granska om regeringen har lämnat felaktiga uppgifter till utskottet och i så fall vem som har ansvaret för det.

Gällande ordning

Rätt till handlingar i Regeringskansliet

I 12 kap. 1 § regeringsformen föreskrivs att konstitutionsutskottet för sin granskning har rätt att få ut protokollen över beslut i regeringsärenden och de handlingar som hör till dessa ärenden. Med handlingar som hör till regeringsärendena avses i princip allmänna handlingar (jfr Statsrådsberedningens PM 1989:4, Ds 1998:52 s. 132). Att besluten och akterna i vissa ärenden är hemliga utgör inget hinder för utskottet att få ut dem. Föreskriften ger däremot inte utskottet någon särskild rätt att få ut handlingar i s.k.

regeringskansliären. Här blir i stället allmänna regler om en myndighets tillgång till annan myndighets handlingar vägledande. Detsamma gäller andra handlingar som förvaras i Regeringskansliet. Det får dock anses att det endast i undantagsfall kan finnas godtagbara skäl att vägra att ställa protokoll och andra handlingar till konstitutionsutskottets förfogande.¹ I praktiken är huvudregeln att konstitutionsutskottet har rätt att få ut allmänna handlingar i regeringskansliären och alla övriga i Regeringskansliet förvarade allmänna handlingar även när de innehåller sekretessbelagda uppgifter (Statsrådsberedningens PM 1989:4, se Ds 1998:52 s. 132).

I fråga om handlingar som inte faller under kategorin allmänna handlingar enligt reglerna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen finns ingen uttrycklig skyldighet enligt bestämmelsen i 12 kap. 1 § regeringsformen att lämna materialet till konstitutionsutskottet. Detta hindrar dock inte att utskottet i sin granskning kan fråga efter sådana handlingar, och när utskottet gör så efterkommer Regeringskansliet som regel utskottets begäran.²

Skyldighet att lämna uppgift till utskott

Handlingar i Regeringskansliet är inte det enda materialet konstitutionsutskottet har tillgång till i sitt granskningsarbete. Av väsentlig betydelse när utskottet ska utreda ett ärende är möjligheten att dels i skrivelser till framför allt Regeringskansliet begära skriftliga redogörelser och svar på olika frågor från utskottet, dels kalla statsråd m.fl. till muntliga utfrågningar. Någon specialreglering av dessa förfaranden finns inte, utan de allmänna reglerna för utskotten i riksdagsordningen gäller (4 kap. 11 §). Dessa regler innebär att det i princip finns en skyldighet för statliga myndigheter i allmänhet att lämna upplysningar och avge yttranden. För regeringen gäller dock denna skyldighet bara frågor som rör arbetet inom EU på utskottets ämnesområde. Dessutom kan en myndighet som lyder under regeringen hänskjuta en begäran från ett utskott till regeringens avgörande, varpå regeringen kan bestämma att upplysningarna eller yttrandet inte ska lämnas (givet att frågan inte gäller arbetet inom EU).

Reglernas utformning till trots torde det inte förekomma att regeringen eller Regeringskansliet i samband med en granskning vägrar att lämna svar på frågor som ställs av konstitutionsutskottet eller att ett statsråd inte finner sig till en utfrågning som han eller hon är inbjuden till. Att utskottet får svar på sina frågor och att statsråd finner sig kan sägas vila på konstitutionell praxis och vara i överensstämmelse med principerna för riksdagens kontrollmakt (jfr Statsrådsberedningens PM 1989:4, se Ds 1998:52 s. 132).

¹ Erik Holmberg m.fl., *Grundlagarna*, 2:a uppl., 2006, s. 528.

² Utskottet är inte förhindrat att i sin granskning intressera sig för handlingar som ännu inte uppnått status av allmänna handlingar. Som anfördes av Fredrik Sterzel i samband med att reglerna om konstitutionsutskottets granskning reformerades 1968–69 finns inga begränsningar i fråga om det material som konstitutionsutskottet får lägga till grund för sina uttalanden. En annan sak är, påpekade Sterzel, att utskottet inte kan komma åt vilket material som helst. Se Fredrik Sterzel, *Riksdagens kontrollmakt*, 1969, s. 55 f.

Om konstitutionsutskottet skulle finna att svaren på utskottets frågor är ofullständiga eller ger anledning till nya frågor står det utskottet fritt att begära svar på ytterligare frågor eller bjuda in berört statsråd till utfrågning. Utskottet bedömer självt när underlaget är tillräckligt för att utskottet ska kunna göra en bedömning i ärendet.

Allmänt om saklighetskravet i regeringsformen

Enligt 1 kap. 9 § ska domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Den s.k. objektivitetsprincip som därmed fastläs i regeringsformen innebär att förvaltningsorganen i sin verksamhet inte får låta sig vägledas av andra intressen än dem de är satta att tillgodose och inte heller grunda sina avgöranden på hänsyn till andra omständigheter än sådana som enligt gällande författningar får beaktas vid prövningen av ett ärende.³ Som framgår gäller bestämmelsen inte bara för domstolar och förvaltningsmyndigheter utan även för ”andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen”. Avfattningen av bestämmelsen innebär att den även gäller för regeringen när den uppträder som högsta myndighet i förvaltningsorganisationen (prop. 1975/76:209 s. 138).⁴

Kravet på objektivitet och normmässighet i myndigheternas rättstillämpning och maktutövning fanns tidigare fastslaget i 16 § i 1809 års regeringsform med dess formuleringar med rötter i medeltiden om att konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, etc. Grundlagberedningen föreslog att en förkortad och moderniserad version av detta stadgande skulle tas upp i den nya regeringsformen (SOU 1972:15). Förslaget kritiserades av JO, bl.a. på grund av stilbrytningen. Enligt JO:s mening borde i stället komma ”ett stadgande som tydligt framhävde objektivitetskravet t.ex. genom att föreskriva att myndigheterna skall iaktta saklighet och opartiskhet samt handla fritt från godtycke och ej särbehandla någon utan laga stöd” (prop. 1973:90 bil. 3 s. 170). Justitieministern anslöt sig härtill (prop. 1973:90 s. 235).

Någon vägledning utöver den som framgått ovan beträffande innebörden av kravet på saklighet i 1 kap. 9 § ges inte i grundlagsmotiven. I den juridiska litteraturen har begreppet ägnats viss uppmärksamhet. Enligt Brita Sundberg-Weitman kan saklighetskravet bestämmas med utgångspunkt i lydelsen av det lagstadgande som tillämpas i det enskilda fallet och med utgångspunkt i syftet med bestämmelsen.⁵ Med en sådan definition av saklighetskravet blir det en fråga om tolkning av den bestämmelse som det i det enskilda fallet är fråga om. Men saklighetskravet kan också, menar Sundberg-Weitman, göras gällande i samband med tillämpning av bestäm-

³ Håkan Strömberg, *Allmän förvaltningsrätt*, 21:a uppl., 2001, s. 66.

⁴ Se även Erik Holmberg m.fl., *Grundlagarna*, 2:a uppl., 2006, s. 75.

⁵ Brita Sundberg-Weitman, *Saklighet och godtycke i rättskipning och förvaltning*, 1981, s. 53 f.

melser som är så allmänt hållna att de i sig inte kan hjälpa mot godtycke. Begreppet får därvid fyllas ut med vissa för ett rättssamhälle fundamentala principer eller rättsgrundsatser av konstitutionell natur, t.ex. medborgerliga rättigheter i 2 kap. 1 § regeringsformen. Saklighet kräver således att beslutsfattandet även lever upp till detta slags principer.

Även Thomas Bull, docent vid Juridiska institutionen Uppsala universitet, är av den uppfattningen att saklighetskravet i regeringsformen inte enbart handlar om krav på lagstöd för myndigheters beslutsfattande.⁶ Kravet på saklighet fungerar, enligt Bull, som en garanti för att vissa beslutsgrunder inte kan komma i fråga även om lagens formulering är så vag att den kan innefatta en stor delmängd beslut. Bull går igenom ett antal fall – från såväl domstolarna som JO och Justitiekanslern – där kraven på saklighet och opartiskhet kommit under rättslig prövning. En typ av fall gäller förekomst av faktafel. Att basera beslut på helt felaktigt material eller bortse från redovisade fakta i ett ärende är enligt Bull sannolikt det mest uppenbara exemplet på bristande saklighet. Saklighetskravet kan härvidlag medföra att myndigheten måste se till att den har ett korrekt beslutsunderlag. Det har således ansetts ankomma på myndigheten att själv göra vissa efterforskningar och kompletteringar av faktaunderlagen för att dess beslut ska kunna anses vila på saklig grund.

En annan typ av fall gäller bristande rutiner vid ärendehantering. Enligt Bull kan interna förhållanden vid en myndighet ge upphov till trovärdighetsproblem som i sin tur påverkar hur sakligt och opartiskt myndighetens agerande uppfattas. De redovisade fallen visar att inte bara externt agerande har betydelse för en myndighets möjlighet att uppfylla kravet på objektivitet, utan även det sätt på vilket man internt organiserar vissa typer av ärenden har betydelse när ärendena är av den typ som i sig påverkar allmänhetens förtroende för myndigheterna.

En tredje typ av fall gäller uppträdanden och uttalanden. Enligt Bull har grundlagens krav på saklighet i dessa fall medfört ett krav på hur anställda vid myndigheter uppför sig vid kontakter med allmänheten. Detta betyder att saklighetskravet inte bara gäller vid handläggning av ärenden och de juridiska bedömningarna kring dessa, utan även vid faktiskt handlande och ren service visavi medborgarna. Bull förklarar denna till synes vidsträckt tillämpning av 1 kap. 9 § regeringsformen med att det ytterst handlar om att upprätthålla förtroendet för den offentliga maktapparaten.⁷

⁶ Thomas Bull, "Objektivitetsprincipen", i Lena Marcusson (red): *Offentligrättsliga principer*, 2005, s. 71 f.

⁷ Här till kan nämnas Justitiekanslerns beslut 1994-09-26 (dnr 1590-94-20). En polismyndighet hade i den brottsbekämpande verksamheten lämnat vilseledande information till massmedier. I beslutet uttalade Justitiekanslern med hänvisning till saklighetskravet i 1 kap. 9 § regeringsformen att det som en generell regel för all polisverksamhet liksom för all annan myndighetsverksamhet givetvis bör gälla att uppgifter som myndigheter lämnar för publicering i medierna eller till allmänheten ska vara korrekta.

Saklighetskravet i förhållande till konstitutionsutskottet

Någon särskild bestämmelse för att säkerställa saklighet i förhållande till konstitutionsutskottet i samband med dess granskning, t.ex. i form av ett slags sanningsförsäkran för dem som lämnar uppgifter till utskottet, finns inte. Här kan noteras den särskilda konstitutionella reglering som finns till stöd för JO härvidlag. Enligt 12 kap. 6 § regeringsformen ska domstol och förvaltningsmyndighet samt tjänsteman hos staten eller kommun tillhandagå JO med de upplysningar och yttranden han eller hon begär. Av denna bestämmelse om skyldigheten att tillhandagå JO med upplysningar och yttranden har ansetts följa en sanningsplikt, som visserligen inte är direkt straffsanktionerad men som kan föranleda disciplinärt ingripande i form av varning eller löneavdrag (se JO:s beslut dnr 1140-2006).

Katastrofkommissionen uppmärksammar i sitt andra betänkande saklighetskravet i 1 kap. 9 § regeringsformen (SOU 2007:44 s. 159). Enligt kommissionen innebär kravet att uppgifter som lämnas (till konstitutionsutskottet) ska vara korrekta samt ge en adekvat bild av sakernas tillstånd; väsentliga fakta ska inte ha utelämnats. Vidare anför kommissionen att uppgiften att leva upp till saklighetskravet i 1 kap. 9 § regeringsformen är ett centralt krav på tjänstemännen i Regeringskansliet, och på grundval av vad som framkommit i granskningen drar kommissionen slutsatsen att tjänstemannarollen i Regeringskansliet bör stärkas (s. 166).

Föreskrifter om säkerhetsskydd och gallring i Regeringskansliet

Regeringskansliets föreskrifter om säkerhetsskyddet i Regeringskansliet, som beslutades av Regeringskansliets chef den 24 april 1997 (se även RKF 1998:16), innehåller bl.a. bestämmelser om datasäkerhet och säkerhetskopiering i Regeringskansliet. Enligt 3 kap. 19 § ska information i datasystemen säkerhetskopieras så att den ursprungliga informationen med en rimlig arbetsinsats vid behov kan återskapas. Enligt 3 kap. 20 § får säkerhetskopiering av informationen i ett datasystem endast hanteras av särskilt utsedd personal och på ett sådant sätt att obehörig åtkomst hindras.

Regeringskansliets föreskrifter om gallring av allmänna handlingar, som beslutades av kansliarkivarien den 18 mars 1999 (RKF 1999:03, omtryck RKF 2006:06), innehåller bl.a. bestämmelser om gallring av loggningsfiler, loggningslistor och säkerhetskopior. Enligt 4 § får sådana loggningsfiler och loggningslistor som avser användningen av telefax, e-post eller informationssökning på Internet i Regeringskansliet och som är ett led i driftsäkerhetskontrollen eller säkerhetsskyddet i Regeringskansliets datasystem gallras när de inte längre behövs för verksamheten. Detsamma gäller andra loggningsfiler och loggningslistor. Säkerhetskopior av handlingar som ingår i Regeringskansliets datasystem ska enligt 5 § gallras när de inte längre behövs för verksamheten, dock tidigast efter två månader.

Till följd av kansliarkivariens beslut av den 8 januari 2002 om gallring av loggningslistor över extern e-post gäller att de loggningslistor över sådan e-post som kommer in till eller skickas ut från Regeringskansliet ska gallras två månader från det att e-posten loggats.

Räckvidden av statsrådets ansvar

En fråga som emellanåt har aktualiserats i utskottets granskning är hur långt statsrådets ansvar för handlingar, åtgärder etc. som inte har stått under deras direkta kontroll sträcker sig. En genomgång av tidigare granskningar ger vid handen att utskottet har hållit statsråd ansvarigt för brister i handläggningen trots att det inte i första hand är statsrådet personligen som handlat bristfälligt. I vissa fall har dessutom bristerna varit av sådan art att det knappast varit rimligt att kräva av statsrådet att denne personligen ska ha haft kontroll över dem (se bet. 2005/06:KU8 s. 71 f.). Utskottet har även gjort bedömningen att i sin granskning fästa avseende vid underlåtenhet att handla i en viss situation (s. 39).

Utredning i ärendet – kontakter under annandagen 2004

Redogörelser som lämnats till olika kontrollorgan

I *Katastrofkommissionens* första betänkande görs en beskrivning av händelseförloppet under krisen i samband med flodvågskatastrofen. Vad gäller kontakter under annandagen 2004 mellan Lars Danielsson och Hans Dahlgren lyder beskrivningen på följande sätt (SOU 2005:104 s. 146).

Lars Danielsson åkte in till arbetsplatsen vid 10-tiden och har uppgivit att han strax därefter fick kontakt med Hans Dahlgren på mobiltelefon. Enligt Danielssons uppgifter svarade Dahlgren då att den konsulära jouren arbetade och att läget var under kontroll. För Danielsson var detta ett viktigt besked, eftersom det innebar att det fanns ett departement som var huvudansvarigt för handläggningen och därmed för samordningen av Regeringskansliets insatser. Hans Dahlgren har å sin sida uppgivit att han över huvud taget inte hade någon kontakt med Danielsson under hela söndagen och hävdar att detta styrks av utskrift från mobiloperatören. Här står alltså uppgift mot uppgift.

Danielsson har också, enligt betänkandet, uppgivit för kommissionen att hans högsta prioritet under annandagen var att fastställa just att det fanns ett departement som hade det sammanhållande ansvaret, och att han omedelbart kunde konstatera att UD hade denna ledande roll (s. 193). I kommissionens utfrågning (2005-03-03) med Danielsson uppgav han även att något beslut inte togs i ansvarsfrågan. Hans egen roll under de följande 24–30 timmarna var att finnas tillgänglig om UD ansåg sig behöva mer resurser. Han uppgav också att det i hans roll under annandagen ingick att följa medierna. Efter lunch återvände Danielsson till Rosenbad och tog ny kontakt med Hans Dahlgren, varvid Sri Lanka diskuterades. Danielsson fick då också första indikationen om att svenskar kunde vara inblandade. Vidare uppgav Danielsson att han under eftermiddagen och kvällen tog

nya kontakter med Dahlgren på mobiltelefon. Danielsson sade till Dahlgren att han skulle larma om UD inte kunde hantera situationen, och denne var, enligt Danielsson, införstådd med detta.

I ett skriftligt svar av den 7 februari 2006 från Regeringskansliet till *konstitutionsutskottet* redovisades följande om kontakterna mellan Lars Danielsson och Hans Dahlgren under annandagen 2004 (se bet. 2005/06:KU8 Del 2 s. 391).

Enligt Hans Dahlgren förekom inga kontakter mellan dem den dagen. Enligt Lars Danielsson har han inte anledning att ifrågasätta Hans Dahlgrens minnesbild och han anser därför att han borde ha påtalat detta för Katastrofkommissionen när han uppmärksammades på att de inte hade samma minnesbild.

Vid konstitutionsutskottets utfrågning den 9 februari 2006 med Lars Danielsson gav denne följande svar på frågor om sina kontakter under annandagen 2004 (se bet. 2005/06:KU8 Del 3 s. 119–120, 140–141).

Göran Magnusson (s): Det finns i Katastrofkommissionens material och det som har varit i medierna en omfattande diskussion om hur många telefonsamtal du hade. Kan du redogöra för det svar som KU har fått från Regeringskansliet om dessa telefonsamtal?

Statssekreterare Lars Danielsson: Jag har försökt att efter bästa förmåga till Katastrofkommissionen redogöra för de olika kontakter som var under dagen. Jag är en sådan person som inte för detaljerade anteckningar över allt jag gör. Jag hade ett antal kontakter under den dagen för att försöka följa läget. Jag hade kontakter med statsministern. Jag hade kontakter med ett antal andra befattningshavare, till exempel statssekreterare Jonas Hjelm. Jag försökte i första hand också att via förvaltningschefen, som är min förlängda arm när det gäller att få klart för mig hur Regeringskansliet fungerar, följa vad som skedde också framför allt på Utrikesdepartementet. Jag har också redovisat min minnesbild för kommissionen av de samtal jag hade erinrat mig föregick med Dahlgren. Han har då konstaterat att han inte har samma minnesbild. Jag konstaterar då att jag har ingen anledning att ifrågasätta den minnesbilden.

— — —

Kerstin Lundgren (c): I samtal med Katastrofkommissionen den 3 mars 2005 ger du en bild av vad som inträffade under de här dagarna från ditt perspektiv. Den 7 april 2005, alltså en månad efteråt, verifieras den bilden. Texten är justerad. Då är den väl justerad av dig, eller?

Statssekreterare Lars Danielsson: Ja, det är riktigt.

Kerstin Lundgren (c): Hade du då kontrollerat uppgifterna i det material och det underlag som du lämnade till Katastrofkommissionen?

Statssekreterare Lars Danielsson: Javisst.

Kerstin Lundgren (c): Med vem?

Statssekreterare Lars Danielsson: Med mig själv.

Kerstin Lundgren (c): Inga undersökningar vad gäller telefonkontakter eller annat?

Statssekreterare Lars Danielsson: Nej.

Kerstin Lundgren (c): När fick du klart för dig att du inte hade talat med Hans Dahlgren?

Statssekreterare Lars Danielsson: När jag fick klart för mig att han hade en annan minnesbild, några månader eller någon månad senare – jag kommer inte ihåg exakt.

Kerstin Lundgren (c): Och vad gjorde du då?

Statssekreterare Lars Danielsson: Jag sade till Hans att jag inte hade någon anledning att ifrågasätta hans minnesbild.

Kerstin Lundgren (c): Varför dröjde det då ett halvår innan kommissionen fick klart för sig att det var en annan minnesbild som du egentligen hade haft?

Statssekreterare Lars Danielsson: Ja, det är ett tillkortakommande som jag får ta ansvar för. Jag ansåg inte att diskussionen kring de här samtalen var av avgörande betydelse för agerandet, vilket jag har försökt redovisa på olika sätt.

Vid konstitutionsutskottets utfrågning den 16 februari 2006 med Göran Persson ställdes ingen fråga om Lars Danielssons och Hans Dahlgrens motstridiga uppgifter om eventuella kontakter med varandra under annandagen 2004. På fråga från Ingvar Svensson gav Göran Persson följande svar (bet. 2005/06:KU8 Del 3 s. 321).

Ingvar Svensson (kd): Lars Danielssons uppgifter under annandagen är vad man skulle kunna kalla för flytande materia. Han påstår, tror jag, att han ringde dig två tre gånger under annandagen. Har du någon uppfattning om varifrån han ringde?

Statsminister Göran Persson: Nej, det har jag inte.

Ingvar Svensson (kd): Han säger inte var han befinner sig. Men när ni pratades vid på morgonen 07.45 så framgår det av intervjuerna att det sades att den här frågan måste vi följa. Men sedan säger du att du slutade titta på nyheterna. Vad var innebörden i att du skulle följa frågan?

Statsminister Göran Persson: Jag tror att det är ganska lätt att förstå, herr ordförande; det var nämligen att jag kände mig därmed trygg med att statssekreteraren följer vad som sker under dagen. Jag hade inte vid det tillfället någon som helst uppfattning om att detta var en speciellt svensk dimension, utan det var en katastrof som hade drabbat fattiga människor, i huvudsak i Sri Lanka, Indien och Indonesien.

Att följa frågan var ett uttryck som är ganska standardmässigt i sådana här sammanhang. Det använder vi väl ofta när vi pratar med varandra en morgon. Någoting har hänt – ja, vi följer frågan, säger man. Med det lät jag mig nöja.

Sedan hade jag också någon kontakt med min pressekreterare på förmiddagen eller lunchtid omkring att Carin Jämtin skulle gå ut och ta kontakt.

På fråga från Gustav Fridolin gav Göran Persson följande svar (bet. 2005/06:KU8 Del 3 s. 331).

Gustav Fridolin (mp): Märk väl, herr ordförande och statsministern, jag kunde inte heller tänka mig att statssekreterare Danielsson skulle gå till UD och ha någon sorts arbetsledande funktion. Men för att informera sig, om han nu befann sig på Statsrådsberedningen, vore det väl inte orimligt om han gick över till UD och då hade upptäckt katastrofens vidd. På UD bland det fåtalet människor som var där under söndagen fanns det en ganska klar bild av att det här var en fruktansvärd katastrof.

Statsminister Göran Persson: Jag tror också att Lars Danielsson informerade sig om situationen via samtalen med Gunnar Holmgren. Det har väl också redovisats i utskottet. Men att han skulle gå över till UD, det är inte så Regeringskansliet arbetar.

Där är det nog så att infinder sig Statsrådsberedningens statssekreterare på Utrikesdepartementet tror jag inte att det skapar klarhet. Det är i så fall bättre att lyfta på telefonluren och ringa till Hans Dahlgren, eller att Hans Dahlgren ringer till sin kollega mot bakgrund av den utveckling som pågår.

Den 8 mars 2006 beslutade *Justitieombudsmannen* (JO) att inleda ett initiativvarende mot Lars Danielsson (dnr 1140-2006). Under den utredning som därpå följde ingav Hans Dahlgren ett antal e-postmeddelanden mellan honom och Lars Danielsson. I ett av dessa meddelanden, som hade skickats den 15 juni 2005 från Lars Danielsson till Hans Dahlgren, sade Danielsson följande.

Jag har gått igenom mina anteckningar från annandagen, som – det skall ärligen sägas – är mycket rudimentära. Jag har två korta meningar noterade att ”HD bedömer läget under kontroll. Jämtin redo kommentera” som inte är tidsatta men som finns mellan anteckningar om ett samtal med J.H. vid 11-tiden och ett med GP kl 14. Dessa behöver inte komma från ett samtal med Dig, och om Du inte har något minne av att vi talades vid under dagen så stämmer det säkert. Jag kom in till Rosenbad vid 10-tiden och satt sedan här ett par timmar. Jag ringde ett antal samtal och skall villigt erkänna att jag tror att jag sökte Dig. Eftersom jag använde min vanliga anknytningstelefon så kan jag inte titta på någon samtalslogg.

I svaret till KU den 2 juni har vi ju meddelat att KU:s referat om att vi talades vid på morgonen kl 07.00 är felaktigt. Jag vet inte vad som står i kommissionens slutliga uppteckning av samtalet med mig. Trots flera frågor har jag inte fått se den slutliga versionen. Den prel. versionen hade jag massor med synpunkter på.

Vid JO:s utfrågning den 28 april 2006 av Lars Danielsson uppgav Danielsson att han inte hade någon annan minnesbild än den som han redovisat för Katastrofkommissionen. Danielsson menade således att han under annandagen 2004 hade haft telefonkontakt med Hans Dahlgren på förmiddagen, därefter vid ytterligare två tillfällen den dagen. Danielsson uppgav också att han efter Katastrofkommissionens utfrågning hade konstaterat att hans och Dahlgrens minnesbilder var olika. Eftersom han ansåg att frågan om samtalens eventuella förekomst inte hade någon betydelse för Regeringskansliets hantering av katastrofen såg han ingen anledning att gå vidare i saken. På fråga vad han hade menat när han senare sagt sig inte vilja ifrågasätta Dahlgrens minnesbild svarade Danielsson följande.

Jag lägger i det, det jag har sagt. Det vill säga att jag har, jag har redovisat för kommissionen vad jag minns från dom här tillfällena efter bästa förmåga och konstaterat att här en kollega till mig, som har en annan minnesbild. Jag har gjort då den här värderingen, som jag nyss har redovisat så många gånger, konstaterat att vi har olika minnesbilder, och då, mot bakgrund av det jag har sagt, vad är den operativa betydelsen för hanteringen, så har jag sagt att då vill jag inte gå vidare. Jag släpper det här nu.

Under utfrågningen uppgav Lars Danielsson att han alltså inte hade någon grund för att ifrågasätta Hans Dahlgrens minnesbild. I slutet av utfrågningen svarade Danielsson följande på fråga från JO.

[JO]: Inför konstitutionsutskottet så sade Du väl ungefär vad Du säger idag om dom här samtalen, är det Din egen uppfattning också?

[Lars Danielsson]: Ja, jag har försökt att vid varje samtal kring det här säga samma sak efter bästa förmåga.

Bedömningar avseende Lars Danielssons uppgiftslämnande

Den 29 augusti 2006 beslutade *Justitieombudsmannen* i ärendet (dnr 1140-2006). I sitt beslut konstaterar JO inledningsvis att de nu aktuella uppgifterna inte har lämnats eller hanterats vid myndighetsutövning, varför frågan om straffansvar enligt 20 kap. 1 § brottsbalken (tjänstefel) inte är aktuell. Därefter anför JO bl.a. följande i sitt beslut om Lars Danielssons uppgiftslämnande.

... Anmärkningsvärda är också [Lars Danielssons] olika uttalanden och uppgifter efter det att hans och [Hans Dahlgrens] olika uppgifter uppmärksammats. I e-postmeddelande till [Hans Dahlgren] har [Lars Danielsson] vidgått att han kan ha misstagit sig. Liknande uppgifter har han lämnat till massmedierna efter publiceringen av Katastrofkommissionens betänkande. Han har inte heller under förhöret inför konstitutionsutskottet antytt annat än att han kan ha misstagit sig rörande samtalen. Vid mina förhör med honom har han emellertid förklarat sig inte ha någon annan minnesbild än den han redogjorde för inför kommissionen.

— — —

Det är enligt min mening ytterst otillfredsställande att utredningen inte kunnat ge någon förklaring till de uppgifter som [Lars Danielsson] har lämnat om telefonsamtalen med [Hans Dahlgren]. Inga andra omständigheter än [Lars Danielssons] egna uppgifter talar för att samtalen har ägt rum.

[Lars Danielsson] har gjort gällande att frågan om samtalen verkligen ringts skulle sakna ”operativ betydelse” för regeringens och Regeringskansliets handlande under katastrofen. Det är en svårförståelig ståndpunkt. Han skulle vid det första samtalet med [Hans Dahlgren] under annandagen ha fått besked om att den konsulära juren vid Utrikesdepartementet arbetade och att läget var under kontroll och av denna information kunnat dra slutsatsen att Utrikesdepartementet hade axlat det sammanhållande ansvaret. Dessa uppgifter måste ha bildat underlag för den information han därefter lämnade vid samtal med statsministern. Jag kan inte förstå annat än att vilken information som lämnas till regeringschefen om Regeringskansliets förmåga att agera i ett inledande skede av en krissituation måste vara av stor betydelse för vilka åtgärder som denne och regeringen finner nödvändiga att vidta.

Det är mot den bakgrunden, liksom med hänsyn till den intensiva debatt som tämligen omgående startade om såväl regeringsledamöters som andra personers agerande under katastrofens första dygn, förvånande att [Lars Danielsson] under utfrågningen inför kommissionen nöjde sig med att redovisa sin ”minnesbild” av samtal med kabinettssekreteraren under annandagen och avstod från att förbereda sig på ett sådant sätt att han kunnat verifiera de uppgifter han lämnade. Det

borde ha varit möjligt för honom att lämna klarare besked, inte minst med tanke på att utfrågningen ägde rum endast drygt två månader efter det att katastrofen inträffat.

Det är vidare synnerligen anmärkningsvärt att [Lars Danielsson] trots upprepade påstötningar, bl.a. genom personligt besök av [Johan Hirschfeldt], underlåtit att till kommissionen kommentera de divergerande uppgifterna rörande telefonsamtalen. Han måste då, om inte förr, ha fått klart för sig att kommissionen för sin del ansåg uppgifterna vara av vikt för dess arbete. Även om [Lars Danielsson] hade en annan uppfattning om uppgifternas betydelse var han självfallet skyldig att lämna de besked som kommissionen efterfrågade.

Jag tvingas konstatera att de förklaringar som [Lars Danielsson] lämnat rörande telefonsamtalen inte är övertygande, särskilt mot bakgrund av hans nyss nämnda uppenbara ovilja eller oförmåga att bidra till ett klarläggande.

Jag kan visserligen inte med stöd av utredningen göra gällande att [Lars Danielsson] uppsåtligt inför kommissionen eller mig har lämnat felaktiga upplysningar. [Lars Danielsson] förtjänar emellertid likväl kritik för bristande noggrannhet under kommissionens utfrågning samt, framför allt, för sin underlåtenhet att lämna de ytterligare besked som kommissionens ordförande därefter begärde och för att han därigenom försvårat den granskning som Katastrofkommissionen hade till uppgift att genomföra.

Den återinkallade *Katastrofkommissionen* anför i sitt betänkande, som överlämnades den 14 juni 2007, följande om Lars Danielssons uppgiftslämnande avseende kontakter med Hans Dahlgren annandagen 2004 (SOU 2007:44 s. 118).

Beträffande de eventuella samtalen med Hans Dahlgren gör kommissionen i dag samma bedömning som i pressmeddelandet från den 14 december 2005. Det finns enligt kommissionens bedömning inte anledning att ifrågasätta Dahlgrens version som bygger på tidigt gjorda anteckningar. Dahlgren har för JO uppgett att han först sent under eftermiddagen hade den information som Danielsson hävdar att denne fått från honom. Dahlgren förefaller inte ha haft någon rimlig anledning att förneka samtal med Danielsson om sådana har ägt rum. Danielsson kan å sin sida ha haft intresse av att framstå som mer informerad än han måhända i verkligheten var. Enligt kommissionen skall Dahlgrens beskrivning läggas till grund för bedömningen. Utgångspunkten i sak blir att något samtal inte ägde rum dem emellan under annandagen.

Kommissionen anför också följande (s. 122).

Efter den analys som nu har genomförts är det också belagt att Danielsson har lämnat uppgifter till kommissionen och andra granskningsorgan som inte varit korrekta... Han hade inte kontakter med Hans Dahlgren eller någon annan UD-tjänsteman under annandagen. De rapporter han fick om läget i Regeringskansliet inskränkte sig till två korta e-brev och samtal från förvaltningschefen Gunnar Holmgren, och han sökte inte aktivt mer information om detta. Samtalet mellan Hjelm och Danielsson tillkom på Hjelm's initiativ, inte på Danielssons.

Det finns som framgått ett mönster i avvikelserna mellan de uppgifter som Danielsson lämnat till granskningsorganen och vad som vid närmare undersökning visat sig faktiskt eller med hög sannolikhet ha hänt: Danielsson har konsekvent framställt sig som mer aktiv än han var under det första dryga dygnet. Hans redogörelser har också på vissa punkter ändrats allteftersom granskningarna har fortskridit och

nya fakta har kommit i dagen. Kommissionen gör dock inte någon värdering av Danielssons uppgiftslämnande till granskningsorganen utan stannar vid att överlämna denna redogörelse som komplettering till tidigare slutsatser.

Uppgifter i Lars Danielssons bok

I boken *I skuggan av makten*, som utkom i september 2007, berättar Lars Danielsson om de första dygnen efter flodvågskatastrofen 2004.⁸ Berättelsen överensstämmer i stort med vad han sagt tidigare. Han skriver att han, som vanligt, hade kontakt med Göran Persson någon gång före klockan 8 den 26 december och att deras samtal landade i att de skulle följa utvecklingen av det som skett i Sydostasien. Under förmiddagen cyklade han till Rosenbad, inte i första hand på grund av flodvågskatastrofen utan för att läsa rapporter och papper som han inte hade hunnit läsa under veckan som gått. Därutöver ägnade han sig åt att skriva en del privata saker, titta på olika nyhetsändringar och läsa nyheter på nätet. Under dagen hade han kontakt med ett antal personer (här nämns förvaltningschefen Gunnar Holmgren och statssekreteraren Jonas Hjelm vid Försvarsdepartementet). Han skriver även att han minns samtal med kabinetssekreterare Hans Dahlgren men att Dahlgren, som kunde hänvisa till uppgifter från sin telefonoperatör, anser att de inte hade någon kontakt förrän den 27 december. Danielsson skriver att han från den aktuella dagen endast hade en egen anteckning om att ”HD” sagt att läget var under kontroll. När Katastrofkommissionen påpekade att han och Dahlgren hade lämnat olika uppgifter ansåg Danielsson därför att han inte hade grund för att ifrågasätta Dahlgrens uppgift. Danielsson skriver vidare att han inte hade någon vettig förklaring till varför han och Dahlgren hade lämnat olika uppgifter men han valde att ”inte ta i saken”. Skälet till detta var att han då inte ansåg – och fortfarande inte gör så – att oklarheten om telefonsamtalen hade någon operativ betydelse för de svenska insatserna.

Interpellationer om Statsrådsberedningen annandagen 2004

Den 16 maj 2006, dvs. innan JO hade avslutat sin granskning, besvarades två interpellationer om Statsrådsberedningen annandagen 2004 (ip. 2005/06:408 och 413). Interpellationerna var ställda till statsminister Göran Persson men hade överlämnats till vice statsminister Bosse Ringholm för besvarande. En fråga gällde vilka åtgärder statsministern tänkte vidta för att bringa klarhet i statssekreterare Lars Danielssons förhållanden på annandag jul 2004.

I sitt svar anförde Bosse Ringholm bl.a. följande (prot. 2005/06:136 5 § anf. 1).

Av den granskning som både Katastrofkommissionen och konstitutionsutskottet har utfört framgår att Lars Danielsson vid ett flertal tillfällen redovisat vad han gjorde i samband med katastrofen. Statsministern har också, både till kommissionen och till utskottet, redovisat vilken infor-

⁸ Lars Danielsson, *I skuggan av makten*, 2007, kap. 9.

mation han fick från Lars Danielsson, hur han bedömde informationen och vilka åtgärder som vidtogs. Till den information som statsministern redan har lämnat finns inget att tillägga.

När det gäller några detaljer har Lars Danielsson sagt att han inte utesluter att han kan ha förväxlat dagar och vilka personer han talat med en viss dag. Jag ser ingen anledning att utgå från annat än att Lars Danielsson redovisat i enlighet med vad han kan minnas.

I den efterföljande debatten anförde Allan Widman (fp) följande (anf. 2).

Mina frågor ska ses mot bakgrund av att både konstitutionsutskottet och massmedierna har misslyckats med att få fram de dokument och uppgifter som skulle kunna skingra denna osäkerhet. Både sekretess och tekniska begränsningar har lagt hinder i vägen för detta. Statsministern själv torde dock ha både befogenheter och resurser för att på egen hand klarlägga vilka åtgärder hans närmaste medarbetare vidtog den 26 december 2004. Men trots detta fortsätter statsministern att hänvisa till Lars Danielsson. Han ser ”ingen anledning att utgå från annat än att Lars Danielsson redovisat i enlighet med vad han kan minnas”.

Faktum är att statsministerns svar bringar än mer oreda och förvirring. Mot slutet av detta finns nämligen en nyhet. Statsministern pekar på att Lars Danielsson sagt att han kan ha förväxlat dagar och vilka personer han talat med en viss dag. I sammanhanget måste detta uppfattas som att Lars Danielsson förvisso ringt Hans Dahlgren men att detta kan ha varit en annan dag än den dag då Sverige nåddes av nyheterna om tsunamikatastrofen.

Uppgiften är helt enkelt sensationell. Hittills har Lars Danielsson uppgivit dels att han har ringt Hans Dahlgren tre gånger på annandagen, dels att han inte har velat ifrågasätta Hans Dahlgrens påståenden om motsatsen. Nu är det inte alls säkert att det var just på annandagen som Danielsson talade med kabinetssekreteraren. Det kan ha varit en annan dag. För den som söker sanningen har nu en tredje möjlighet uppenbarats.

Bosse Ringholm anförde följande (anf. 6).

Herr talman! Låt mig börja med att korrigera Allan Widman på en punkt. Han säger att det är en nyhet att det i interpellationssvaret refereras till att Lars Danielsson kan ha förväxlat dagar och personer. Det är ingen nyhet. Exakt denna information har Lars Danielsson vid ett upprepat antal gånger framfört. Det finns absolut inget nytt i det som nu refereras i interpellationssvaret. Det är rimligen så att kabinetssekreteraren i Utrikesdepartementet och Lars Danielsson som ansvarig statssekreterare i Statsrådsberedningen har strängt taget dagliga kontakter under hela året i rader av ärenden. Danielsson har gjort det här konstaterandet vid tidigare tillfällen. Det refereras också i mitt interpellationssvar.

I övrigt är detta en pågående process som finns hos Justitieombudsmannen och som handlar om enskilda tjänstemän. Jag har ingen anledning att gå in och vare sig kommentera eller recensera eller lägga mig i processen på något vis.

Stefan Attefall (kd) anförde följande (anf. 8).

Herr talman! I svaret från vice statsministern sägs det att Lars Danielsson har öppnat för att han kan ha förväxlat dagar. Huruvida detta är en ny uppgift eller inte kan vi tvista om. Det är nya besked hela tiden i de här frågorna, tycker jag.

Men i JO-förhöret av Lars Danielsson kan man på s. 6 läsa att han inte ser någon anledning att ändra sin historia. Det illustrerar hela problematiken ganska bra. Det finns en rad oklarheter, och det blir ingen bättre klarhet för varje debatt som förs. Det är uppenbart att varken statsministern eller vice statsministern har något intresse av att försöka reda ut de oklarheter som finns. Lars Danielsson har det bevisligen inte.

Frågan man ställer sig är: Finns det en medveten vilja att mörklägga vad som egentligen hände?

Därmed riskerar ju vice statsministern och statsministern förtroendet för statstjänstemännen i allmänhet. Det är det som är problemet. Det är inte Stefan Attefall som är illasinnad mot statstjänstemannakåren. Det är vice statsministern och statsministern som inte vill medverka till att reda ut oklarheter och motstridiga uppgifter från en ledande statstjänsteman. Det är det som är problemet. Det drar ned hela anseendet för staten och ledande statstjänstemän. Lars Danielssons, vice statsministerns och statsministerns agerande är ett hot mot hela anseendet för alla ledande statstjänstemän. Hans Dahlgrens anseende hotas ju också därför att det finns uppgifter som står emot varandra.

Den fråga som jag ställde kvarstår: Ser inte vice statsministern något problem för förtroendet för staten och ledande statstjänstemän med att de här oklarheterna fortsätter? Då skapas ju spekulationer och frågor, och så får vi ett nationellt trauma där vi frågar oss vad som egentligen hände. Det här är avgörande för att man ska veta vilken information statsministern egentligen fick den här dagen. Kan man lita på ledande statstjänstemän när det krisar i Sverige? Den frågan kvarstår tyvärr efter statsministerns och vice statsministerns icke-svar som vi har fått ta del av här. Jag tycker att det vilar ett stort ansvar på vice statsministern när han medverkar till att de här oklarheterna fortsätter.

Göran Lennmarker (m) anförde följande (anf. 9).

Herr talman! Det är av omsorg om statsförvaltningen och statstjänstemännen som det är viktigt att denna fråga reds ut. Det finns inga som har varit så ivriga när de ringer till mig som KU-ordförande som just tjänstemännen i Regeringskansliet. De har sagt: Nu måste sanningen komma fram för vår skull. Man ska kunna veta att vi i Regeringskansliet och i statsförvaltningen i allmänhet är ärliga och raka personer som talar sanning. Därför måste denna fråga redas ut.

Nu är det Justitieombudsmannens uppgift att göra detta. Vi har den ordningen enligt grundlagen att riksdagen granskar statsråd, de politiskt valda, medan statstjänstemän granskas av Justitieombudsmannen. Det gör Justitieombudsmannen självständigt utan några påtryckningar från vare sig riksdag, regering eller andra håll. Den processen ska nu ha sin gång. Det är därför viktigt, inte minst för statsförvaltningens anseende, att man går till botten med den frågan.

— — —

Låt mig också upprepa en sak beträffande sakuppgifterna. I det skriftliga svaret till KU hade Lars Danielsson inte anledning att ifrågasätta Hans Dahlgrens minnesbild, det vill säga den bild som gavs till KU var att Hans Dahlgren hade rätt.

Bosse Ringholm anförde följande (anf. 11).

Sedan säger Stefan Attefall att jag inte vill medverka till att skingra oklarheter. På ett vis tycker jag att Stefan Attefall faktiskt fick ett svar av Göran Lennmarker som påminner om att det är just det som Justitieombudsmannen, riksdagens egen ombudsman, nu håller på med, nämligen att försöka skingra de eventuella oklarheter som finns. På samma sätt som Göran Lennmarker har jag inget skäl att kommentera eller

lägga mig i den hanteringen. Jag överlåter det helt åt Justitieombudsmannen och har fullt förtroende för att Justitieombudsmannen tar itu med den fråga som Stefan Attefall tar upp.

Promemoria från Regeringskansliet

Utskottet har genom en skrivelse till Regeringskansliet begärt svar på vissa frågor i granskningen.

Som svar har den 11 oktober 2007 översänts en inom Justitiedepartementet upprättad promemoria (*bilaga A1.5*). Promemorian har enligt Regeringskansliet beretts med före statsministern Göran Persson.

I svarspromemorian behandlas framför allt frågor i anledning av den anmälan som gäller Regeringskansliets svar till utskottet våren 2006, att loggar hade gallrats (se vidare nedan). I promemorian görs också en kommentar avseende saklighetskravet i regeringsformen i förhållande till konstitutionsutskottet. Enligt Regeringskansliet ligger det i sakens natur att den – statsråd eller tjänsteman – som lämnar uppgifter till konstitutionsutskottet i dess granskning ska se till att uppgifterna är korrekta, ger en rättvisande bild av de förhållanden granskningen gäller och inte utelämnar väsentliga fakta.

Utredning i ärendet – backup i Regeringskansliet

Svar från Regeringskansliet under utskottets förra granskning

Under utskottets granskning av regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004 ställde utskottet ett antal skriftliga frågor avseende de meddelanden som under annandagen 2004 skickades från Und-ber i Försvarsdepartementet till olika befattningshavare i Regeringskansliet.

En fråga gällde vilka personer som stod på de sändlistor som användes. I ett svar av den 15 februari 2006 till utskottet uppgavs att det i Försvarsdepartementet inte fanns någon utskrift av de elektroniska meddelanden som sändes av Und-ber den 26 december 2004 av vilken det framgick kompletta sändlistor (bet. 2005/06:KU8 del 2 s. 402 f.). Dessutom uppgavs att det inte fanns någon elektronisk version av de sändlistor som användes, vare sig i departementet eller i den utrustning som departementet tillhandahöll tjänstemän vid Und-ber. Se även svar av den 3 mars 2006 (bet. 2005/06:KU8 del 2 s. 411 f.).

För att bringa klarhet i vilka personer som stod på sändlistan frågade utskottet även om e-postmeddelandet från Und-ber hade genererat loggar och om dessa i så fall fanns kvar. I ett svar av den 27 mars 2006 till utskottet uppgavs att de meddelanden som skickades från Und-ber borde ha genererat loggar i Regeringskansliets system, men att dessa hade gallrats i enlighet med Regeringskansliets gallringsföreskrifter (bet. 2005/06:KU8 del 2 s. 414 f.).

Härutöver kan nämnas att det vid ett tjänstebesök i Regeringskansliet den 14 februari 2006 uppgavs till tjänstemän från konstitutionsutskottets kansli att inloggningsuppgifter för statssekreterare Lars Danielsson från den aktuella perioden inte längre fanns bevarade (konstitutionsutskottets särsk. prot. 2005/06:25). Vid besöket redovisades de gallringsföreskrifter som gäller i Regeringskansliet.

Katastrofkommissionens redogörelser och bedömningar

Banden i Regeringskansliet – innehåll, tillkomst och förvaring

Katastrofkommissionen beskriver i sitt betänkande (SOU 2007:44) innehållet i de s.k. tsunamibanden. Enligt kommissionen innehåller banden data som har kopierats i säkerhetssyfte i Regeringskansliets IT-system (s. 57). Den granskning som genomfördes av banden visade att de innehåller e-postlådor⁹, e-postloggar, IP-adresslistor, accessloggar och Internetloggar (s. 67 f.). Av informationen på banden kan alltså utläsas vilka e-postmeddelanden som fanns i Lars Danielssons e-postlåda (fr.o.m. natten mellan den 27 och 28 december 2004), e-posttrafiken till och från Lars Danielsson i de fall avsändaren eller mottagaren fanns utanför Regeringskansliet, vid vilka tidpunkter och från vilken dator Lars Danielsson kopplade upp sig mot Regeringskansliets nät och hans aktivitet på Internet (s. 110 f.).

Vidare innehåller Katastrofkommissionens betänkande en utförlig beskrivning av bandens tillkomst och bevarande (s. 124 f.). Vid ett möte någon gång i mitten av januari 2005 beslutade Gunnar Holmgren, dåvarande chef för Förvaltningsavdelningen, att ett längre sparande av viss elektronisk information avseende perioden efter tsunamin skulle ske. Därmed ville han bl.a. säkra uppgifterna så att det skulle finnas möjlighet att i efterhand kontrollera att systemet hade fungerat klanderfritt och att verifiera någon uppgift vid eventuella oklarheter. Beslutet protokollfördes inte. Förutom Holmgren närvarade också Bengt Nordqvist, chefsjurist vid Förvaltningsavdelningen, och Elisabeth Lauritzson, IT-chef vid Förvaltningsavdelningen. Lauritzson såg därefter till att beslutet verkställdes.

Säkerhetskopiering görs från en server till databand som sitter i en s.k. bandrobot. I bandrobotens mjukvara finns index över bandens innehåll och spärrar som skyddar banden från att skrivas över. Efter Gunnar Holmgrens

⁹ Vad gäller e-brevlådorna medförde ett mjukvarufel dock att den första backup efter den aktuella helgen som innehöll korrespondens under helgen kom att tas natten mellan den 27 och 28 december (SOU 2007:44 s. 63). E-brev från perioden under vilken mjukvarufelet förelåg och som raderades av mottagaren innan den första backupen hade tagits har därför inte kunnat rekonstrueras hos mottagaren, om papperskorgen aktivt tömts. Fortfarande har e-breven dock kunnat finnas kvar hos avsändaren. Kommissionen gör bedömningen att mjukvarufelet inte på något avgörande sätt har påverkat möjligheterna att dra slutsatser från materialet (s. 110). De e-brev som gått förlorade till följd av felet är de som aktivt raderades av användarna efter flodvågen innan mjukvarufelet åtgärdades. Nämnas kan här också att andra uppgifter på banden, till exempel e-postloggar som visar förekomst av extern e-posttrafik och accessloggar som visar uppkopplingar mot Regeringskansliets nät, är kompletta, dvs. de omfattar även den aktuella helgen. Mjukvarufelet uppmärksammades även av Säpo i dess förundersökning. Säpo uppger att det inte går att få hundraprocentig klarhet i exakt vilken e-posttrafik som förevar mellan den 20 och 27 december 2004. E-post som lästs och raderats och där användaren därefter har tömt papperskorgen saknas på banden och kan inte återskapas.

beslut gjordes en kontroll av vilka band i den aktuella bandroboten som var berörda av beslutet om långtidssparande och en inläsning gjordes i bandrobotens mjukvara för att säkerställa att dessa band inte skulle skrivas över vid kommande backuptagning (s. 125 f.). Banden fick sitta kvar i bandroboten. På försommaren 2005 plockades de spärrade banden ut ur bandroboten, sedan det konstaterats att det började bli för lite lagringsutrymme i roboten. De fick dock ligga kvar i den datorhall där bandroboten stod, i en kartong på golvet. Tillträdet till datorhallen var begränsat. I bandrobotens mjukvara fanns index över respektive bands innehåll. Även detta var skyddat från att skrivas över.

Senare under 2005 uppkom frågan om spärrtiden skulle förlängas. Bengt Nordqvist gav muntligt beskedet till personal vid Regeringskansliets IT-enhet (RK IT) att information fortsatt skulle sparas till dess att Katastrofkommissionen var färdig med sitt arbete. Efter det att kommissionen presenterat sitt betänkande i december 2005 tog RK IT upp frågan med Bengt Nordqvist om banden skulle sparas. I början av januari 2006 återkom Nordqvist till RK IT varvid han, i enlighet med uppgifter han fått tidigare, antog att materialet inte längre var sparad. Enligt RK IT var det dock fortfarande möjligt att återläsa informationen på banden, men det skulle nu komma att ta mycket längre tid att få fram uppgifter. Nordqvist ansåg att det på sitt sätt var en utmärkt situation, då man hade informationen om det var absolut nödvändigt att ta fram den men att det å andra sidan var så arbetskrävande att utomstående inte hade rätt att kräva att få ut uppgifterna. Enligt Nordqvist skulle man ta upp frågan om banden på nytt om ett halvår.

RK IT frågade säkerhetschefen vid Förvaltningsavdelningen var man skulle göra av banden. Säkerhetschefen ordnade så att banden den 21 mars 2006 kunde läggas i säkerhetsskåpsutrymme (s. 127).

Den fortsatta hanteringen av banden i Regeringskansliet

Katastrofkommissionen beskriver i sitt betänkande (SOU 2007:44) även den fortsatta hanteringen av banden i Regeringskansliet i samband med Regeringskansliets svar på konstitutionsutskottets frågor.

I slutet av mars 2006 fick medarbetare vid RK IT via medier information om att någon från Regeringskansliet hade uppgett att det inte fanns e-post och loggar från tiden efter tsunamin (s. 127 f.). RK IT kontaktade då Bengt Nordqvist i saken och frågade vad som skulle göras med banden. Nordqvist gav förklaringen att konstitutionsutskottets begäran om uppgifter alltid skulle avse allmänna handlingar och att uppgifter som sparas på en backup normalt sett aldrig kan anses tillgängliga med hjälp av rutinbetonade åtgärder. Nordqvist meddelade också RK IT att det nog var hög tid att rensa banden. Medarbetare vid RK IT såg detta mer som en uppmaning än en instruktion och vidtog ingen åtgärd. Nordqvist har inför kommissionen anfört att han i sitt resonemang avseende bandens tryckfrihets-

rättsliga status utgick från den uppgift han hade fått från RK IT, att det skulle ta 45 arbetsdagar att leta fram en uppgift ur bandmaterialet vilket han menade inte kunde anses vara en rutinbetonad åtgärd.

Kommissionens utredning visar att flera personer inom Förvaltningsavdelningen hade kännedom om att antingen e-post och e-postloggar för viss period hade sparats eller mer specifikt att databand hade långtidslagrats, bl.a. Gunnar Holmgren, som lämnade tjänsten som förvaltningschef i maj 2005, Bengt Nordqvist och flera medarbetare inom RK IT (s. 129). Det har däremot inte framkommit några uppgifter om att någon utanför Förvaltningsavdelningen hade kännedom om att databanden fanns eller att det hade skett ett informationssparande utöver den normala säkerhetskopieringen. Både Jan Landahl, som tillträdde som förvaltningschef i maj 2005, och rättschefen i Statsrådsberedningen Christina Weihe har uppgett att de fick kännedom om banden först den 12 oktober 2006, dvs. dagen före den presskonferens då statsminister Fredrik Reinfeldt meddelade att det framkommit att det funnits ett antal band sparade i Regeringskansliet som rörde tiden för flodvågskatastrofen.

Vad gäller Regeringskansliets svar på de frågor som konstitutionsutskottet ställde under den tidigare granskningen har Christina Weihe redogjort för de förfaranden i Regeringskansliet som föregick svaren (s. 149 f.). Av redogörelsen framgår bl.a. att Weihe inför svaret av den 27 mars 2006 (se ovan) var i kontakt med både Försvarsdepartementet (expeditions- och rättschefen) och Förvaltningsavdelningen (chefsjuristen Bengt Nordqvist). Hon fick besked att gallring hade skett i enlighet med föreskrifterna, och hon förutsatte då att material inte fanns kvar.

Bedömning avseende bandhanteringen och svaren till konstitutionsutskottet

I sitt betänkande anför Katastrofkommissionen att den ser positivt på den förre förvaltningschefen Gunnar Holmgrens ursprungliga intention, att säkra information från e-postsystemet för att skapa möjlighet att i efterhand kontrollera någon uppgift vid eventuella oklarheter (SOU 2007:44 s. 134 f.). Kommissionen menar dock att åtgärden att långtidsspara informationen var unik och borde ha beretts på ett bättre sätt innan den beslutades respektive verkställdes. Inte heller diariefördes beslutet, vilket skulle ha skett. Någon dokumentation gjordes inte heller. Kommissionen menar också att frågan om bandmaterialets tryckfrihetsrättsliga status är mycket svår. Bengt Nordqvist borde ha insett det och lyft frågan till sin chef, förvaltningschefen Jan Landahl, i stället för att som nu skedde ta gallringsdiskussionen själv med RK IT. Kommissionen gör också bedömningen att det inte finns anledning att anta att det har ägt rum någon ”mörkläggnings” från den politiska nivån. Kommissionen grundar sin bedömning på bristerna i dokumentation och delgivning av information om

bandens existens uppåt i Regeringskansliets organisation, vilket alltså ledde till att inte ens den nytilträdde förvaltningschefen Jan Landahl kände till banden i Rosenbads källare.

De bristande dokumentationsåtgärderna ledde i sin tur, enligt kommissionen, till att granskningsorganen fått otillräcklig, och i vissa fall felaktig, information (s. 140). Särskilt gäller det den information som lämnades till konstitutionsutskottet. Trots flera frågor under våren 2006 fick utskottet inte information om att databand med e-post och annan trafikinformation från tiden närmast efter tsunamin fanns bevarad i Regeringskansliet (s. 156 f.). Enligt kommissionen handlade man fel när man från Regeringskansliets sida inte informerade utskottet om bandens existens. I stället borde man ha överlåtit åt utskottet att bedöma om och i så fall vilka ansträngningar som skulle göras för att få ut information. Vidare framhåller kommissionen bl.a. vikten av att Förvaltningsavdelningen får bidra på samma villkor som ett fackdepartement i beredningen av underlaget till olika granskningsorgan. Diskussionen mellan olika uppgiftslämnare i Regeringskansliet och dem som i Statsrådsberedningen ansvarar för svaren till konstitutionsutskottet var inte tillräckligt ingående. Kommissionen vill också understryka att konstitutionsutskottet bidrog till problemen för Regeringskansliet att leverera svar av hög kvalitet genom sina krav på i vissa fall mycket korta svarstider.

Vissa andra loggar i Regeringskansliet

I betänkandet uppmärksammar Katastrofkommissionen även förekomsten av andra loggar, med uppgifter från brandväggen, som säkerhetskopieras och lagras på annat sätt i Regeringskansliet (SOU 2007:44 s. 81 f.). Dessa loggar, som inte gallras alls, hanteras enbart i säkerhetssammanhang och innehåller bl.a. uppgifter om Internettrafik, inkommande e-posts brevhuvuden och säkerhetshändelser. Kommissionen anför att den valt att inte efterfråga denna elektroniska information. De uppgifter den ansett sig behöva har antingen funnits tillgängliga i bandmaterialet eller kunnat efterfrågas på sedvanligt sätt vid utfrågningar.

Kommissionen noterar också att logguppgifter äldre än den gallringsfrist som uppgetts till konstitutionsutskottet kom att få betydelse i ett personalansvarsärende från 2005 i vars handläggning bl.a. statssekreteraren Lars Danielsson, rättschefen Christina Weihe och chefsjuristen Bengt Nordqvist deltog (s. 133). Enligt kommissionen kunde det i samband med konstitutionsutskottets frågor ha funnits anledning för beslutsfattarna att notera, eller i vart fall ställa sig frågor om, de tekniska uppgifterna från personalansvarsärendet och att datumen för dessa inte överensstämde med kansliarkivariens beslut om två månaders gallringsfrist (s. 139).

Promemorior från Regeringskansliet

Utskottet har översänt tre skrivelser till Regeringskansliet med frågor om backup i Regeringskansliet m.m.

Svar den 11 oktober 2007

I ovan nämnda promemoria från Justitiedepartementet, som översändes till utskottet den 11 oktober 2007, kommenteras Regeringskansliets svar under den förra granskningen att information inte fanns, trots att den fanns på datorband i Regeringskansliet (*bilaga A1.5*). Enligt promemorian kände vid tiden för konstitutionsutskottets förra granskning endast några få tjänstemän på Förvaltningsavdelningen till att magnetbanden med säkerhetskopior hade plockats ut ur den bandrobot där de suttit och sparats. Regeringskansliet har inte medvetet lämnat felaktig information till konstitutionsutskottet. Vad gäller Regeringskansliets chefs ansvar för det inträffade anför i promemorian att det kan diskuteras hur långt dennes ansvar sträcker sig för hur handläggning av frågor, som han eller hon omöjligt personligen kan ha kontroll över, sköts inom Regeringskansliet. Så mycket kan enligt promemorian sägas att Regeringskansliet chef i sin egenskap av myndighetschef har ett övergripande ansvar för att Regeringskansliet har regler och rutiner som säkerställer en korrekt hantering av de frågor Regeringskansliet ansvarar för.

Svar den 26 november 2007

I en inom Förvaltningsavdelningen upprättad promemoria, som översändes från Regeringskansliet den 26 november 2007, besvarar utskottet ett antal frågor om loggning av e-posttrafik och annan datoranvändning i Regeringskansliet från tiden för flodvågskatastrofen (*bilaga A1.6*). Av svaren framgår att det finns dels den s.k. brandväggsloggen, dels en särskild logg som registrerade vad som hände i gränssnittet mellan en typ av bärbar dator (FIMP) och omgivningen. Dessa loggar har inte gallrats på flera år utan sparas för att upprätthålla Regeringskansliets IT-säkerhet. Brandväggs- och FIMP-datorloggarna från annandagen 2004 fanns således vid tiden för konstitutionsutskottets förra granskning. En annan logg, den s.k. registratorsloggen, hade däremot gallrats i enlighet med gallringsföreskrifterna.

Att e-posttrafik och annan datoranvändning loggas var enligt promemorian känt inom vida kretsar i Regeringskansliet, men detaljerna kring t.ex. vilka olika loggar som fanns och hur gallringsföreskrifterna tillämpades kände bara ett litet antal personer till. Om detta hade varit känt uppåt i organisationen skulle, enligt promemorian, Regeringskansliets svar på utskottets frågor av den 23 mars 2006 ha blivit något annorlunda.

Svar den 5 december 2007

Som svar på ytterligare frågor som ställts av utskottet med anledning av Förvaltningsavdelningens promemoria översändes den 5 december 2007 en promemoria upprättad inom Statsrådsberedningen och Förvaltningsavdelningen (*bilaga A1.7*). Av promemorian framgår att rättschefen i Statsrådsberedningen förde vidare information om utskottets frågor och Regeringskansliets svar våren 2006 avseende e-postloggar till en statssekreterare

men att det i dag inte går att säga om denna information fördes vidare till Göran Persson. Vidare klargörs att de personer som med säkerhet kan bedömas ha haft kunskap om detaljerna kring loggningen och gallringen av loggarna fanns vid de enheter inom Regeringskansliets förvaltningsavdelning som ansvarar för IT och säkerhetsskydd. De skivor och band som innehåller brandväggs- och FIMP-datorloggarna förvarades i säkerhetsskåp i IT-enhetens lokaler.

Till grund för uppgiften i Regeringskansliets svar att loggar hade gallrats låg, enligt promemorian, kansliarkivariens beslut om gallring av logglistor över extern e-post fattat den 8 januari 2002. Vid beredningen av svaret till konstitutionsutskottet tolkades detta beslut så att det avsåg samtliga loggar över e-post som kommer in till eller skickas ut från Regeringskansliet. Att beslutet enbart var avsett att tillämpas på registratorsloggen och inte på brandväggsloggen framgick inte tydligt av beslutet. Som förklaring till att svaret blev delvis missvisande framhålls i promemorian också den tidspress under vilket det aktuella svaret till konstitutionsutskottet togs fram.

Vad gäller de av Regeringskansliets chef beslutade föreskrifterna om säkerhetsskyddet i Regeringskansliet anförs som svar på en fråga från utskottet att beredningen av Regeringskansliets svar våren 2006 inte påverkades av bestämmelsen om att säkerhetskopior endast får hanteras av särskilt utsedd personal. En annan fråga från utskottet avsåg om Regeringskansliets chef vidtog några särskilda åtgärder med anledning av den bestämmelse i föreskrifterna som säger att information i datasystemen ska säkerhetskopieras. I promemorian upprepas här att Regeringskansliet inte vet om information om frågorna och svaren våren 2006 fördes vidare till Göran Persson. Vidare anförs att bestämmelsen om säkerhetskopiering i säkerhetsskyddsföreskrifterna inte säger något om hur länge kopior sparas. Den frågan regleras i de gallringsföreskrifter som kansliarkivariern beslutar och kravet på säkerhetskopiering får på så sätt, enligt promemorian, sitt närmare innehåll genom gallringsföreskrifterna.

Utfrågning med Johan Hirschfeldt och Per Molander

Som redovisats ovan var Katastrofkommissionens ordförande, Johan Hirschfeldt, och huvudsekreterare, Per Molander, den 4 december 2007 inbjudna till utskottet för att informera om innehållet i kommissionens andra betänkande (SOU 2007:44).

Vad gäller loggar som säkerhetskopierats och förvarats i Regeringskansliet utöver på de s.k. tsunamibanden uppgav Johan Hirschfeldt att det var i februari 2007 som det blev känt för dem att sådana loggar fanns från tiden för flodvågskatastrofen. Det skedde genom intervjuer med IT-ansvariga i Regeringskansliet. De ansåg det dock inte vara nödvändigt att gå vidare med detta eftersom säkerhetskopiorna inte innehöll något nytt i förhållande till tsunamibanden.

Som svar på en fråga om kommissionen kände till om Göran Persson var informerad om de svar som översändes till konstitutionsutskottet uppgav Johan Hirschfeldt att han inte kände till annat än vad som redovisats i kommissionens betänkande. Tidigare under hans egen tid i Statsrådsberedning blev statsråden som regel informerade, men hur praxis ser ut i dag kunde han inte säga något om.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis erinra om att dess granskning avser regeringsärendenas handläggning och statsrådets tjänsteutövning medan tjänstemän i Regeringskansliet står under JO:s tillsyn.

Med detta sagt vill utskottet starkt framhålla att uppgifter som lämnas till konstitutionsutskottet ska vara korrekta. Medvetet vilseledande uppgifter kan självfallet aldrig accepteras och står i strid med saklighetskravet i regeringsformen. Den konstitutionella kontroll som utförs av konstitutionsutskottet förutsätter att utskottet kan lita på att uppgifter som lämnas till utskottet är riktiga samt att de ger en rättvisande bild av det som granskas och att inte väsentliga fakta utelämnas. Kan utskottet inte lita på detta undergrävs den konstitutionella kontrollen av regeringen.

Utskottet kan konstatera att felaktiga uppgifter lämnades från Regeringskansliet till utskottet under den förra granskningen. Ytterst har berört statsråd ansvaret för att uppgiftslämnandet från Regeringskansliet till utskottet går rätt till. Som chef för hela Regeringskansliet har statsministern därvidlag ett särskilt ansvar. Här kan flera åtgärder vara nödvändiga att vidta för att säkerställa att de svar som lämnas till konstitutionsutskottet bygger på korrekta uppgifter. Dit kan höras att tydliggöra krav på dokumentation av interna beslut och förbättra medvetenheten i Regeringskansliet om innehållet i Regeringskansliets interna föreskrifter.

3 Nuvarande regeringens hantering av tsunamibanden

Ärendet

I en anmälan av den 26 januari 2007 begärs att konstitutionsutskottet granskar den nuvarande regeringens hantering av de band som i början av oktober 2006 hittades i källaren på Rosenbad (*bilaga A1.4*). I anmälan anförs att det enligt medieuppgifter hittades 152 band och att Johan Hirschfeldt, som fått i uppdrag att gå igenom materialet, mottog först endast 118 band och senare ytterligare ett band. Regeringskansliet hade beslutat att polisanmäla eventuellt försvinnande av band.

I anmälan anförs att innehållet på banden, om det gäller e-posttrafik rörande tsunamin, enligt tidigare beslut är belagt med sekretess och måste hanteras enligt sekretesslagen. Trafiken kan också, enligt anmälaren, innehålla information som skyddas av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om meddelarfrihet. I anmälan anförs att det endast torde vara en mindre krets i Regeringskansliet som har tillgång till källaren på Rosenbad, däribland statsråd. Ytterst ansvarig för det material som förvarats där är statsministern.

Anmälaren anser att det bör klargöras hur många band som egentligen funnits, om statsråd befatat sig med dem, hur kartläggningen av banden har gått till, hur uppgiften om 152 band uppkom, vem som hade ansvar för överlämnandet av banden till Hirschfeldt och varför det 119:e bandet dök upp senare än övriga band. Vidare bör utskottet enligt anmälaren granska vilka åtgärder statsministern vidtog för att säkerställa att hanteringen av banden inte riskerade att inkräkta på den grundlagsskyddade meddelarfriheten.

Gällande ordning avseende meddelarfrihet

Med meddelarfrihet avses normalt det komplex av regler i tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen som innebär att det i viss utsträckning är möjligt att straffritt lämna annars sekretessbelagda uppgifter för publicering i massmedier. Denna frihet ingår som ett led i den reglering som avser att förverkliga offentlighetsprincipen.

De grundläggande bestämmelserna om meddelarfrihet innebär att varje medborgare har rätt att lämna uppgifter om vad som helst till den som kan offentliggöra uppgifterna i medierna, se 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen samt 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen. Meddelarfriheten får endast begränsas på det sätt som anges i tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen (se 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen).

Meddelarfriheten kompletteras med skydd för meddelarens anonymitet. En meddelare har rätt att vara anonym, och den som har tagit emot en uppgift för publicering har, med vissa undantag, tystnadsplikt beträffande meddelarens identitet, se 3 kap. 1 och 3 §§ tryckfrihetsförordningen samt 2 kap. 1 och 3 §§ yttrandefrihetsgrundlagen.

Efterforskningsförbudet är ytterligare en del av anonymitetsskyddet och innebär att myndigheter och andra allmänna organ inte får efterforska vem som har lämnat ett meddelande med stöd av sin meddelarfrihet i vidare mån än vad som behövs för att väcka åtal eller göra något annat ingripande som är tillåtet enligt tryckfrihetsförordningen respektive yttrandefrihetsgrundlagen, se 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen samt 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen. Vid sådan, i undantagsfall tillåten, efterforskning måste dock myndigheterna beakta den tystnadsplikt som de medieställlda kan ha.

Efterforskningsförbudet innebär att en offentlig arbetsgivare inte får efterforska meddelanden som en arbetstagare t.ex. har skickat med e-post till en tidningsredaktion. En arbetstagares användning av arbetsgivarens dator kan dock medföra att elektroniska uppgifter lagras hos arbetsgivaren. Vidare gäller allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar även handlingar i elektronisk form. Liksom övriga allmänna handlingar måste dessa hållas ordnade eller registrerade på ett sådant sätt att det är möjligt för allmänheten att konstatera vilka handlingar som finns. Här måste arbetsgivaren iaktta särskild försiktighet för att inte göra intrång i en arbetstagares grundlagsfästa rätt att straffritt lämna uppgifter för offentliggörande (jfr SOU 2002:18 s. 100 f.).¹ En offentlig arbetsgivare som uppfyller sina skyldigheter enligt offentlighetsprincipen skulle ju samtidigt kunna bereda sig tillgång till meddelanden från arbetstagare till journalister m.m. Ett sätt att praktiskt hantera denna fråga är att offentliga arbetsgivare vid användningen av informationsteknik strävar efter en god offentlighetsstruktur och därigenom åstadkommer en möjlighet att skilja mellan olika typer av uppgifter (handlingar) utan att ta del av dessa (jfr 15 kap. 9 § sekretesslagen).

En term som ibland används för att sammanfatta de regler som används till förmån för meddelare är meddelarskydd.

Utredning i ärendet

Säpos utredning

Efter att förekomsten av tsunamibandet hade offentliggjorts av statsministern vid pressträffen den 13 oktober 2006 förekom uppgifter om att ett antal av banden saknades. Enligt regeringen kunde datorband som avsåg säkerhetskopior av Regeringskansliets e-posttrafik från tiden för flodvågskatastrofen antas innehålla uppgifter som omfattas av sekretess enligt 2 kap. 2 § sekretesslagen, dvs. sekretess med hänsyn till rikets säkerhet.

¹ Det kan även nämnas att det finns skydd för personlig integritet i arbetslivet, se vidare SOU 2007:22 kap. 22.

Eftersom det inte kunde uteslutas att uppgifterna om saknade band var riktiga, och därmed att brott begåtts, gjorde Regeringskansliet den 16 november 2006 en anmälan till Rikspolisstyrelsen.

Förundersökning inleddes av Säpo samma dag. Undersökningen avsåg om band hade försvunnit eller manipulerats. Innehållet i e-postmeddelanden etc. ingick inte i undersökningen. Den 16 mars 2007 beslutade Säpo (dnr K 159–06) att lägga ned förundersökningen eftersom det inte hade gått att styrka att brott begåtts.

Utredningen visade att inget band saknades. Vad gäller uppgifterna om ett större antal band kommer dessa troligen, enligt Säpo, från en uppskattning om hur många nya band man måste införskaffa för att ersätta tsunamibandet. Denna siffra tolkades förmodligen felaktigt som gällandes antal säkrade band. Vidare framgick av såväl undersökningsresultat som inhämmande av expertutlåtanden att det var ytterst osannolikt att någon hade kunnat manipulera de undersökta banden utan att detta skulle ha efterlämnat några spår.

Granskarens och Katastrofkommissionens utredning

Uppdrag och arbetssätt

Efter det att datorband från tiden för flodvågskatastrofen hade påträffats i Regeringskansliet beslutade regeringen den 26 oktober 2006 om ett uppdrag till Johan Hirschfeldt att granska bandens innehåll. Uppdraget formulerades på följande sätt (se SOU 2007:44 bil. 1).

Regeringen uppdrar åt hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt att inom Regeringskansliet granska datorbandens innehåll samt bedöma om innehållet är av sådan betydelse för 2005 års katastrofkommissions slutsatser att det finns skäl för kommissionen att återuppta sitt arbete. I denna bedömning bör beaktas vad som framkommit vid andra granskningar av hanteringen av naturkatastrofen i Asien.

Uppdraget skall redovisas senast den 30 mars 2007.

Regeringen bemyndigar Regeringskansliet att besluta om biträde och ersättning till Johan Hirschfeldt.

Kostnaderna skall belasta utgiftsområde 1, anslag 90:5 Regeringskansliet m.m., budgetram 12 Gemensamma ändamål.

Härutöver angavs i beskrivningen av ärendet bl.a. att det inte var känt vad datorbanden innehöll och om Katastrofkommissionen tidigare fått tillgång till uppgifterna.

Efter framställan från Johan Hirschfeldt beslutade regeringen den 8 februari 2007 att återinkalla Katastrofkommissionen (dir. 2007:15). Enligt direktiven skulle kommissionen återuppta sitt arbete och därvid granska de nya fakta som kommit fram vid granskningen av innehållet i datorbanden och deras betydelse för de ställningstaganden som kommissionen gjort i sitt första betänkande samt uttala sin bedömning i saken.

Frågan om meddelarfrihet m.m.

Genom att själva granskningsarbetet bedrevs som ett uppdrag inom Regeringskansliet har uppdragstagaren, dvs. Johan Hirschfeldt (den s.k. granskaren), principiellt sett företrätt arbetsgivaren (regeringen och Regeringskansliet) vid granskningen (se SOU 2007:44 s. 46 och 72 f.). Att denna ordning valdes berodde på att bandmaterialet var oerhört omfattande och berörde ett stort antal anställda inom Regeringskansliet. Eftersom materialet omfattade bl.a. e-postmeddelanden kunde det antas att det, förutom tjänsterelaterade uppgifter, även innehöll privata och interna politiska uppgifter. Om banden i sin helhet hade överförts till en utredning utanför Regeringskansliet, hade uppgifterna på banden passerat en myndighetsgräns i och med en expediering från Regeringskansliet. Alla uppgifter på banden hade därmed blivit allmänna handlingar. Det bedömdes vara troligt att de politiska och privata delarna i materialet efter ett sådant överlämnande inte skulle kunna skyddas fullt ut av i dag gällande sekretesslagstiftning. En annan överprövningsordning vid överklagande av sekretessbeslut skulle också komma att inträda, om uppgifterna överfördes till en annan myndighet än Regeringskansliet.

I sitt andra betänkande presenterar Katastrofkommissionen en rättslig analys av förutsättningarna i granskningsuppdraget (kap. 2). Kommissionen redogör där för en intresseavvägning inför granskningen av banden (s. 46 f.).

I frågor om hur lång tid elektronisk information skall sparas och hur sådan information får eller bör användas framträder flera starka intressen. Å ena sidan talar intresset av att fullgöra verksamheten på bästa sätt, systemsäkerhetsskäl, intresset av att fullgöra rättsliga skyldigheter, ett viktigt allmänintresse eller andra förpliktelser såväl för bevarande av information under lång tid som för att denna information skall få behandlas inom ett brett område. Å andra sidan talar integritetsskäl, det vill säga skydd för korrespondens (privat och politisk) med mera och den interna beredningsprocessen, meddelarfrihet och skydd mot efterforskning av källor för att informationen inte skall sparas under längre tid än nödvändigt och för att området inom vilket informationen får eller bör användas skall begränsas. Tungt vägande skäl talar för att samtliga dessa intressen skyddas.

Intresseavvägningen aktualiserar ett flertal rättsområden och grundläggande principer. Kommissionen redogör för svensk grundlag (regeringsformen), Europakonventionen, arbetsrättsliga regler och personuppgiftsrelaterade bestämmelser. Ytterst måste avvägningen göras utifrån en proportionalitetsprincip, där ändamålet med en informationsbehandling ska stå i rimlig proportion till det intrång som en åtgärd kan tänkas innebära.

Vidare anförs i betänkandet att ovan nämnda regeringsbeslut är utgångspunkt för granskarens uppdrag att behandla uppgifterna på banden, och beslutet är i sin tur grundat på ett allmänt intresse av att banden granskas (s. 53 f.). Även om bandgranskningen således har grund i ett regeringsbeslut har granskaren varit tvungen att iaktta gällande rättsliga regleringar och principer för kontroll av elektronisk information. Granskarens slutsats

är att de allmänna och rättsliga intressen som grundat regeringens beslut väger tyngre än de registrerade personernas legitima skyddsintresse, så länge granskningen begränsas till uppgifter som rör vissa nyckelpersoners tjänsteutövning. I betänkandet anför följande härvidlag (s. 53).

Det är möjligt att begränsa granskningen till att avse uppgifter ur e-postmeddelanden och loggar som härrör från befattningshavarnas utförande av sina arbetsuppgifter. Privata meddelanden och vissa meddelanden av internt politisk natur (så kallade politikerbrev) – som faller utanför begreppet allmän handling – skall lämnas utanför granskningen. När granskaren bedömer om ett meddelande är privat eller utgör ett led i fullgörandet av arbetsuppgifterna, skall arbetsrättsligt godtagbara principer följas. Samma försiktiga steg-för-steg-metod skall vid granskningen tillämpas för att vid beaktande av meddelarskyddet undvika eventuella överträdelser av förbudet mot efterforskning av källor.

Konkret innebär, enligt betänkandet, steg-för-steg-metoden att om det efter en genomläsning av ärendemeningen i ett meddelande i en nyckelpersons e-postlåda kan antas att e-postmeddelandet är privat eller internt politiskt, eller om förbudet mot att efterforska källor skulle kunna äventyras, får meddelandet inte öppnas och läsas av granskaren (s. 55). Om det först sedan meddelandet öppnats, och första raderna i meddelandet lästs igenom, konstateras att det rör sig om sådan information som granskaren inte har rätt att ta del av, måste granskaren genast sluta läsa det meddelandet.

Sekretessfrågan

Arbetet organiserades följaktligen på sådant sätt att banden granskades inom myndigheten Regeringskansliet av den s.k. granskaren som i sin tur överlämnade vissa uppgifter till kommissionen. Det faktiska uppgiftslämnandet från granskaren till kommissionen har i huvudsak skett vid muntliga föredragningar vid kommissionens sammanträden (SOU 2007:44 s. 74).

Granskaren hade här att beakta att regeringen i tidigare beslut funnit att totalförsvarssekretess enligt 2 kap. 2 § sekretesslagen (1980:100) hindrat utlämnande av uppgifter ur e-postlogg från tiden närmast efter tsunamin (s. 73 f.). Som skäl för besluten angavs att uppgifter ur e-postsystemet var för sig är harmlösa, men tillsammans röjer uppgifterna vilka personer som har nyckelroller i krislägen, vilka informationskanaler och kommunikationsmedel som då används och hur beredskapen i övrigt är uppbyggd i Regeringskansliet. Detta gällde även om enbart uppgifter om en viss person begärdes ut, eftersom ett tillmötesgående av flera sådana beställningar kunde leda till ett kartläggande av organisationen som helhet. Därtill omfattas den elektroniska informationen på banden i stor utsträckning av sekretess enligt 5 kap. 2 § andra stycket 3 sekretesslagen, enligt vilken sekretess gäller för uppgift som kan bidra till upplysning om säkerhets- eller bevakningsåtgärd med avseende på bl.a. system för automatiserad behandling av information.

I kommissionens betänkande anförs att de angivna sekretessbestämmelserna inte medför något hinder mot att överlämna uppgifter till kommissionen, eftersom sekretessen enligt dessa gäller för uppgifterna som sådana och sekretessen därför skulle fortsätta att gälla i kommissionen om sekretessbelagda uppgifter fördes över dit. Specifika uppgifter (från e-postmeddelanden, accessloggar och trafikloggar över e-post eller Internetanvändning) avseende enstaka befattningshavare, vars agerande tiden närmast efter tsunamin kommissionen hade anledning att närmare granska, kunde enligt granskaren överlämnas till kommissionen utan hinder av sekretess.

Frågan om bandantalet

Som framgått ovan avsåg Säpos utredning frågan om något av tsunamibanderna saknades eller hade blivit manipulerat. Frågan om antalet band behandlas även i kommissionens betänkande. I betänkandet slås samtidigt fast att kommissionen utifrån sitt arbete med banden inte haft anledning att ifrågasätta Säpos slutsats (SOU 2007:44 s. 72).

I betänkandet redovisas ett möte i Regeringskansliet den 16 oktober 2006, dvs. tre dagar efter den presskonferens då statsministern omtalade att ett stort antal band återfunnits, i vilket bl.a. Johan Hirschfeldt deltog (s. 37 f.). Vid mötet berättades att skåpet där banden förvarades hade förseglats den 13 oktober 2006 och att det rörde sig om 118 band. Efter mötet besökte bl.a. Hirschfeldt det förrådsrum i Rosenbad där skåpet stod. Skåpet öppnades och banden, som förvarades i en kartong, uppgavs åter vara 118 till antalet. Banden kontrollräknades också varvid bekräftades att det rörde sig om 118 band. Därefter låstes skåpet. Enligt kommissionens betänkande hade ett 119:e band funnits kvar i datahallen när lådan packades. Detta band hade omhändertagits och förvarades under lås.

Den 2 november 2006 tog granskaren över materialet rent fysiskt från skåpet och från IT-enheten, där det 119:e bandet togs ut ur ett låst skåp och lämnades över (s. 39 f.). Banden skulle överföras till lokaler i Försvarsdepartementet där analysen av dem skulle utföras. Granskaren inventerade banden på nytt och märkte det 119:e bandet särskilt. I kartongen låg en lapp med anteckningen ”Tsunami tapes”. Det 119:e bandet låg i ett kuvert märkt: ”Rosenbads Datorhall 2006-10-19”. Den grundläggande inläsningen av banden slutfördes strax före jul 2006. Det visade sig att samlingen av 119 band representerade hela den aktuella tidsperioden och att inga luckor i bandserien eller manipulationer av banden kunde iakttas.

Promemoria från Regeringskansliet

Genom en skrivelse till Regeringskansliet har utskottet begärt svar på bl.a. frågan om regeringen eller Regeringskansliet vidtog någon särskild åtgärd för att säkerställa att granskningen av tsunamibanderna inte skulle riskera att inkräkta på det grundlagsskyddade meddelarskyddet.

Som svar har den 11 oktober 2007 översänts en inom Statsrådsberedningen upprättad promemoria om den nuvarande regeringens hantering av tsunamibanden (*bilaga A1.5*).

I promemorian anförs att en rad faktorer vägdes in när regeringen bedömde vem som borde granska banden och hur granskningen borde gå till i övrigt. En viktig fråga var hur granskningen skulle avgränsas med hänsyn till att banden kunde innehålla också post av privat natur och uppgifter om massmediers eventuella källor i Regeringskansliet.

Vidare uppges i promemorian att den lösning som valdes innebar att regeringen utsåg en särskild granskare och bestämde att han skulle genomföra sitt uppdrag *inom* Regeringskansliet. Om banden hade överlämnats till t.ex. kommissionen för granskning skulle materialet med automatik i sin helhet fått status av allmän handling.

I promemorian framhålls även att granskaren trots att han principiellt företrädde Regeringskansliet skötte granskningen självständigt. Det var endast granskaren och hans närmaste medarbetare som hade tillgång till banden. Granskningen var dels begränsad i tid, dels inriktad på ett 40-tal personer som hade nyckelroller och vars agerande analyserades redan i Katastrofkommissionens första rapport. Den på detta sätt avgränsade och granskade mängden e-post var liten, och risken för att granskningen skulle inkräkta på anonymitetsskyddet var, enligt promemorian, i motsvarande mån begränsad.

Utskottets ställningstagande

Flertalet av de frågor som tas upp i granskningsanmälan har senare behandlats utförligt av Säpo och Katastrofkommissionen. Det gäller oklarheter kring bandantalet, hur överlämnandet av banden till Johan Hirschfeldt gick till och ansvarighetsfrågan därvidlag. Utskottet har i dessa avseenden inget att tillägga utöver vad som framkommit i dessa utredningar.

Ytterligare en fråga som tas upp i granskningsanmälan gäller vilka åtgärder som vidtogs av statsministern för att säkerställa att hanteringen av banden inte skulle riskera att inkräkta på meddelarfriheten. Det kan här konstateras att den granskning som sedermera gjordes av banden hade sin grund i ett regeringsbeslut och att det efterforskningsförbud som gäller för myndigheter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen inte omnämndes i beslutet. Ansvaret för hur granskningsarbetet skulle genomföras överläts i stor utsträckning till uppdragstagaren, den s.k. granskaren. Formellt skedde granskningen inom myndigheten Regeringskansliet, men granskaren skötte arbetet självständigt. Som framgått i det föregående kom genomgången av banden att präglas av stor medvetenhet och noggranna överväganden från granskarens sida avseende bl.a. efterforskningsförbudet.

När en myndighet låter granska ett material som tsunamibandet måste granskningsuppdraget självklart utformas så att inte risk för brott mot efterforskningsförbudet uppkommer. Till sist faller det på den som genomför granskningen att iaktta tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens regler härvidlag. Utskottet kan konstatera att den som utsågs av regeringen att granska bandet är innehavare av ett av landets högsta juridiska ämbeten och att det endast var denne och hans närmaste medarbetare som gavs tillgång till bandet. Genom detta torde risken för att granskningen skulle inkräkta på den grundlagsskyddade meddelarfriheten redan från början ha varit minimal. Mot den bakgrunden föranleder bandhanteringen i här aktuellt hänseende inget uttalande från utskottets sida.

4 Justitieminister Thomas Bodströms styrning av polis och åklagare

Ärendet

Anmälningarna

I tre separata anmälningar, *bilagorna A2.1– A2.3*, begärs att konstitutionsutskottet granskar om det är förenligt med bestämmelsen i 11 kap. 7 § regeringsformen (RF) om myndigheternas självständighet i den händelse det har förekommit kontakter mellan dåvarande justitieminister Thomas Bodström, eller dåvarande statssekreteraren Dan Eliasson, samt polis och åklagare i syfte att få de senare att agera mot fildelningsnätverket The Pirate Bay.

Enligt anmälarna har polisen gjort husrannsakan hos fildelningsnätverket The Pirate Bay i slutet av maj 2006 varvid tre unga män gripits misstänkta för brott mot upphovsrättslagen. Anmälarna hänför sig till ett inslag i Sveriges Televisions sändning i nyhetsprogrammet Rapport. I Rapport lämnades uppgiften att USA:s regering påverkat företrädare för Justitiedepartementet och polisen vid ett möte i april 2006. Amerikanska myndigheter tog vid mötet enligt Rapportsändningen upp frågan om upphovsrättsintrång, och företrädare för Justitiedepartementet kontaktade därefter polis och åklagare och initierade husrannsakan.

Underlag för utskottets granskning

Till grund för granskningen har legat bl.a. ett inslag i en Rapportsändning den 31 maj i form av utdrag från Sveriges Television AB:s hemsida (*bilaga A2.4*), ett regeringsbeslut den 2 mars 2006 med uppdrag till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott (*bilaga A2.5*), ett brev från Motion Picture Association till statssekreteraren Dan Eliasson (*bilaga A2.6*), ett brev från statssekreteraren Dan Eliasson till Motion Pictures Association (*bilaga A2.7*), samt ett beslut av Riksdagens ombudsmän, JO, den 2 april 2007 i initiativärende beträffande den s.k. razzian mot Internetsajten The Pirate Bay (*bilaga A2.8*).

Utredning i ärendet

Fildelning

Fildelning innebär att datorfiler görs tillgängliga för flera användare. Fildelning används t.ex. inom nätverk på kontor för skrivare och fax etc. Andra nätverk där filer kan delas är Internet. Om flera laddar ned samma fil från t.ex. en hemsida kan nedladdningen ta lång tid. Genom vissa protokoll, såsom t.ex. Bittorrent som har en decentraliserad struktur, kan stora filer spridas snabbt utan att belasta någon enskild värddator. När flera laddar

ned filen kan delar av den distribueras genom olika fildelare. En förutsättning för nedladdning är att ett program först har installerats på datorn. Ett sådant program kan fås gratis genom t.ex. en hemsida. Kazaa och Lime-Wire är exempel på fildelningsprogram.

Bestämmelser om upphovsrätt

Enligt 2 kap. 19 § RF äger författare, konstnärer och fotografer rätt till sina verk enligt bestämmelser som meddelas i lag. Bestämmelserna finns i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (URL). Upphovsrätten utgör en tillåten begränsning av yttrandefriheten och informationsfriheten (jfr 2 kap. 13 § första stycket RF och prop. 1975/76:209 s. 155). Vid bedömandet av vilka begränsningar som får ske ska enligt 2 kap. 13 § andra stycket RF särskilt beaktas vikten av vidast möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i bl.a. politiska, vetenskapliga och kulturella angelägenheter. Detta har betydelse även vid tolkningen av upphovsrättslagen (jfr NJA 1985 s. 893).

Litterära och konstnärliga verk är t.ex. böcker, tidningar, tidskrifter, dikter, sångtexter, datorprogram, musikaliska verk, sceniska verk, konstverk m.m. Grundförutsättningen för skydd är att verket är självständigt och har individuell särprägel (har originalitet). Det ska härröra från upphovsmannen själv och vara ett resultat av hans eller hennes personliga, skapande insats. Att det ska föreligga ett visst mått av särprägel innebär ett krav på s.k. verkshöjd. Den närmare innebörden av kravet på verkshöjd är olika på olika litterära och konstnärliga områden. När det t.ex. gäller brukskonst ställs ganska höga krav. Det ska inte göras någon litterär eller konstnärlig värdering av alstret när verkshöjden bedöms. Upphovsrätten inskränker sig inte till verket i den givna formen. Principiellt omfattar upphovsrätten även verkets överföring till andra former, t.ex. när en roman görs om till en film (se vidare SOU 1956:25 s. 64 f., prop. 1960:17 s. 48 f.). Rättigheterna uppkommer när verket skapas och varar normalt i 70 år efter upphovsmannens död.

Högsta domstolen (HD) har i ett mål från år 2002 uttalat sig om verkshöjd, särskilt för populärmusikaliska verk. HD anförde följande:

När det gäller skriftverk och bildkonst uppkommer endast sällan några svårigheter vid avgörandet om verket har verkshöjd och på grund därav skydd enligt upphovsrättslagen. För musikaliska verk saknas nordisk rättspraxis från senare tid. De upphovsrättsliga reglerna är emellertid desamma för tonkonsten som för skriftverk och bildkonst, och även för tonkonsten gäller att variationsmöjligheterna i vart fall teoretiskt är i det närmaste obegränsade. Liksom inom andra områden måste på musikområdet skydd anses föreligga inte endast för verk av visst omfång utan även för, i likhet med t.ex. personligt utformande boktitlar, ett fåtal toner vilkas sammanförande givit ett tillräckligt originellt resultat.

Inom populärmusiken får variationsmöjligheterna anses vara mer begränsade än inom många andra musikaliska områden. Avnämarnas krav på möjligheterna att känna igen, nyttja och komma ihåg det musikaliska verket liksom trender och kommersiella intressen ger ofta en

tämligen trång variationsram. På detta liksom på andra områden måste dock gälla att även ett helt okomplicerat verk erhåller skydd, om det är tillräckligt originellt.

Enligt 2 § URL innefattar upphovsrätten, med vissa inskränkningar som beskrivs i lagen, uteslutande rätt att förfoga över verket genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, i annan litteratur- eller konstart eller i annan teknik. Dessa rättigheter brukar benämnas den ekonomiska rätten.

Framställning av exemplar innefattar varje direkt eller indirekt samt tillfällig eller permanent framställning av exemplar av verket, oavsett i vilken form eller med vilken metod den sker och oavsett om den sker helt eller delvis. Ett verk görs tillgängligt för allmänheten när det framförs respektive visas offentligt och när exemplar av det sprids till allmänheten. Den ekonomiska rätten är begränsad i vissa avseenden. Exempel på inskränkningar är rätten att framställa enstaka exemplar för enskilt bruk (12 § URL), rätten att framställa vissa exemplar till funktionshindrade (17 § URL) och rätten att citera ur verk (22 § URL).

Den rätt som kallas den ideella rätten innefattar t.ex. rätt för upphovsmannen att, då exemplar av ett verk framställs eller verket görs tillgängligt för allmänheten, anges i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Inte heller får ett verk ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks, eller verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen (3 § URL).

URL innehåller också bestämmelser om skydd för upphovsrätten närstående rättigheter. Däri ingår skydd för utövande konstnärers (t.ex. sångare, musiker och skådespelare) framförande av verk, framställande av bild- och ljudupptagningar (dvs. film- och skivproducenter) såvitt gäller deras upptagningar (film och t.ex. cd-skivor) samt radio- och tv-företag vad gäller deras utsändningar. Dessa rättigheter varar normalt i 50 år från genomförandet, framställningen etc. av respektive prestation. För närstående rättigheter gäller i stort inskränkningar motsvarande dem som gäller för den egentliga upphovsrätten. Upphovsrättslagen är tillämplig i första hand på svenska verk och prestationer. Sverige har tillträtt internationella överenskommelser på området varför bestämmelserna i betydande utsträckning äger tillämpning på verk och prestationer med ursprung utomlands. Bestämmelser om detta finns i internationella upphovsrättsförordningen (1994:193). Bland internationella konventioner kan främst nämnas Bernkonventionen. Det finns också flera EG-direktiv på området.

Inom området för upphovsrätten och de närstående rättigheterna gäller enligt svensk rätt att den som uppsåtligt eller av grov oaktamhet gör intrång i en sådan rättighet straffas med böter eller fängelse i högst två år (53 och 57 §§ URL).

Vid halvårsskiftet 2005 gjordes vissa ändringar i upphovsrättslagen, huvudsakligen med anledning av ett direktiv på området: Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället. I samband med detta infördes inskränkningar i rätten att framställa kopior för privat bruk. Efter lagändringen är det inte tillåtet att kopiera för privat bruk om förlagan till kopian framställts eller gjorts tillgänglig för allmänheten utan upphovsmannen tillstånd. Detta innebär att kopiering för privat bruk av material som lagts ut på nätverk som Internet utan upphovsmannens tillstånd inte längre är tillåten (prop. 2004/05:110, bet. 2004/05:LU27, rskr. 2004/05:247).

Polisanmälningar mot åklagare och polis

Även polismyndigheten har fått ta emot anmälningar mot åklagare och polis med anledning av husrannsakan hos The Pirate Bay. Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum i Umeå, har den 11 december 2006 beslutat att inte inleda förundersökning när det gäller anmälningar mot åklagare och polis.

JO:s granskning av polis och åklagare samt tjänstemän hos Regeringskansliet

Justitieombudsmannen (JO) har med anledning av husrannsakan hos The Pirate Bay fått ta emot ett flertal anmälningar. JO har skrivit av alla anmälningar, och chefs-JO Mats Melin beslutade att som initiativvärende granska polis och åklagare samt tjänstemän hos Regeringskansliet. JO fattade beslut i initiativvärendet den 2 april 2007.

Av JO:s beslut framgår att JO har granskat Åklagarmyndighetens (internationella åklagarkammaren i Stockholm) akt i ärendet samt handlingar från Justitiedepartementet beträffande fildelning och angränsande frågor. Vidare har den e-postkorrespondens som förekommit granskats i aktuella hänseenden på plats i departementet. Handlingar har infordrats från Polismyndigheten i Stockholms län, Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt samt från Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum i Stockholm och Umeå. JO har också inhämtat muntliga upplysningar från två åklagare, bland dem Håkan Roswall och en kriminalinspektör, Jim Keyzer.

JO fann inte anledning att kritisera de befattningshavare som varit föremål för granskning i ärendet.

När det gäller frågan om polis och åklagare har utsatts för påtryckningar i brottsutredningen beträffande The Pirate Bay har JO först påpekat att JO:s tillsyn inte omfattar statsråd och att endast svenska myndigheters handlande kan bli föremål för granskning. JO noterar att amerikanska branschorganisationer såsom t.ex. Motion Picture Association (MPA) har visat ett betydande intresse av att försöka förmå statsmakterna i Sverige att uppmärksamma frågan om olaglig fildelning och andra angränsande immaterialrättsliga problem. JO anför vidare följande.

En skillnad mellan förhållandena i Sverige och dem i flertalet andra länder, av betydelse för bl.a. lobbyverksamheten, är svenska förvaltningsmyndigheters självständighet när det gäller beslut i enskilda ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild eller som rör tillämpning av lag. Regeringen, ett statsråd eller en företrädare för Regeringskansliet kan således inte bestämma vilket beslut som polis eller åklagare har att fatta med anledning av en brottanmälan eller vilka beslut som bör fattas inom ramen för en förundersökning. Jag noterar att Dan Eliasson också framhöll detta i sitt brevsvår till MPA.

En annan sak är att regeringen givetvis genom generella föreskrifter kan ge direktiv till förvaltningsmyndigheter, även inom området för myndighetsutövning. Genom bl.a. förslag till lagändringar, ökade anslag eller uttalanden i regleringsbrev kan regeringen styra verksamheten vid de brottsutredande myndigheterna, t.ex. i riktning mot att särskilt prioritera viss brottslighet. Jag anser vidare att principen om förvaltningsmyndigheternas självständighet inte hindrar att t.ex. polis eller åklagare på begäran lämnar allmän information om en viss brottsutredning till företrädare för ett departement.

Jag har inte kunnat finna något stöd i de genomgångna handlingarna för påståendet att tjänstemän i Justitiedepartementet skulle ha försökt påverka polis och åklagares handläggning av brottsutredningen beträffande The Pirate Bay. Naturligtvis kan påtryckningar också ske muntligen. Håkan Roswall och Jim Keyzer har emellertid till JO uppgett att de under handläggningen av ärendet inte från Regeringskansliet eller från någon annan myndighet utsatts för några påtryckningar, eller fått ta emot synpunkter eller önskemål om handläggningen av ärendet. Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av dessa uppgifter. Min slutsats är således att det saknas fog för misstanke om att tjänstemän i Justitiedepartementet skulle ha försökt påverka polis och åklagare i brottsutredningen beträffande The Pirate Bay.

Utskottets ställningstagande

Vad som framkommit i granskningen ger inte anledning till något uttalande från utskottets sida.

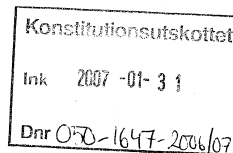
Utredningsmaterial

Bilaga A1.1 Granskningsanmälan

TOBIAS KRANTZ
ALLAN WIDMAN
Riksdagsledamöter (fp)

SVERIGES
RIKSDAG

Stockholm 2007-01-31

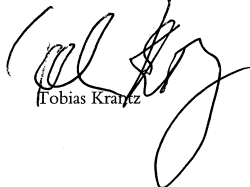
Anmälan med begäran om förnyad granskning av den förra regeringens hantering av flodvägskatastrofen i Asien

Flodvägen som vällde fram mot olika kustområden i sydöstra Asien den 26 december 2004 skördade över femhundra svenska liv. Den dåvarande regeringen tillsatte en katastrofkommission som skulle utreda hur krisen hanterats av svenska myndigheter i Sverige och på plats i olika delar av världen. Kommissionen presenterade sina slutsatser och förslag till förändringar den 1 december 2005.

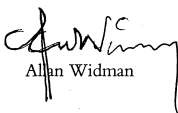
Parallellt med katastrofkommissionen inledde konstitutionsutskottet på eget initiativ en granskning inom sina ramar. Liksom katastrofkommissionen hörde utskottet under sin granskning ett stort antal ministrar, statssekreterare och andra tjänstemän inom statsförvaltningen. I utskottets betänkande som justerades den 30 mars 2006 riktades kritik mot flera av den dåvarande regeringens ministrar.

Under både kommissionens och utskottets granskning fick frågan om statssekreterare Lars Danielssons förehavanden under den 26 december stort utrymme. Enligt hans egna uppgifter skulle han ha varit på sin arbetsplats i Rosenbad under ett antal timmar och även fungerat som länk mellan statsministern och det övriga regeringskansliet. Efter att band med lagrade uppgifter om datatrafik från tiden för flodvägskatastrofen nu upphittats i regeringskansliet har Lars Danielssons uppgifter om var han befann sig den 26 december ånyo satts ifråga.

Det finns en inte försumbar risk att det betänkande som konstitutionsutskottet justerade den 30 mars 2006 vilar på delvis oriktiga uppgifter. Mot denna bakgrund vill undertecknade anmäla till konstitutionsutskottet för förnyad granskning vilket ansvar den dåvarande regeringen haft för hanteringen av en av vår tids mest allvarliga, nationella kriser.

Tobias Krantz

Allan Widman

TFN: 08-786 45 83 • MOBIL: 0707-83 14 64 • FAX: 08-20 98 68
BESÖKSADRESS: Mynttorget 2 • E-POST: Tobias.Krantz@riksdagen.se

SVERIGES RIKSDAG • 100 12 STOCKHOLM • TFN 08-786 40 00

Bilaga A1.2 Granskningsanmälan

Konstitutionsutskottet

Ink 2006 -05- 15

Dnr 050-3411-2005/06

Till Konstitutionsutskottet

Begäran om granskning av statsministerns agerande och ansvar för att klarlägga uppgifter från regeringskansliet

Regeringen tillsatte den 13 januari 2005 en kommission för att söka klarlägga ett komplicerat händelseförlopp och söka bringa klarhet i vad som skett under Tsunami-katastrofen. Den 3 mars 2005 hördes statssekreterare Lars Danielsson i detta syfte av kommissionen. Därvidlag beskrevs ett händelseförlopp den 26 december 2004 som innefattade tre samtal med kabinetssekreterare Hans Dahlgren. Någon eller några månader senare, uppger Lars Danielsson i KU-utfrågning den 9 februari 2006, att han fick klart för sig att Hans Dahlgren kontrollerat samtalen och var av uppfattningen att inga samtal ägt rum. Uppgift syntes stå mot uppgift när Katastrofkommissionen presenterade sin rapport.

Vid Konstitutionsutskottets granskning av regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004, säger statssekreterare Danielsson den 9 februari att han "har ingen anledning att ifrågasätta den minnesbilden". Han avser då Dahlgrens uppgift att inga samtal förekom mellan de båda den 26 december 2004. Av utfrågningen framgår att Danielssons "främsta kontakt med UD var indirekt, det vill säga via förvaltningschefen," "Det är den tydliga kontakten." "Och du talade inte med någon på UD?" "Nej" svarar Lars Danielsson på denna fråga.

Den 28 april 2006 hördes statssekreterare Danielsson av JO och då framförs minnesbilden av ett samtal med Dahlgren "på förmiddagen och två efter lunch" Danielsson uppger då att: "Jag satt i mitt arbetsrum i Rosenbad där jag har haft olika möjligheter att ringa antingen vid min egen mobiltelefon eller någon av de telefoner som jag annars har tillgång till."

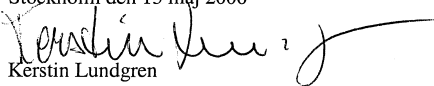
Konstitutionsutskottet ska granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Det är ett centralt inslag i riksdagens kontrollmakt. Avgörande för att kunna fullfölja detta uppdrag är att de uppgifter som lämnas från regeringskansliet är korrekta och tillförlitliga. Kan detta sättas ifråga riskeras tilltron till riksdagens kontrollmakt liksom dess förmåga att självständigt bedöma såväl tjänsteutövning som ärendens handläggning.

Tre självständiga, granskande och kontrollerande organ har på olika sätt sökt klarlägga hela eller delar av händelseförloppet den 26 december 2004. Alla har i detta syfte sökt uppgifter från statssekreterare Lars Danielsson, regeringens ledande tjänsteman och statsministerns närmaste man. Uppgifterna gäller inte privatlivet utan åtgärder vidtagna i tjänsten och är således officiella uppgifter från regeringskansliet och statsrådsberedningen, vars chef rimligen måste ha ett yttersta ansvar för att säkra att dessa är eller blir korrekta. Av vad som framkommit är något svar felaktigt eller vilseledande. Detta har också rimligen uppmärksammats av Lars Danielssons chef, statsminister Göran Persson under de gångna sex månaderna. Huruvida oklarheterna var kända för statsministern innan Katastrofkommissionen avlämnade sin rapport är oklart.

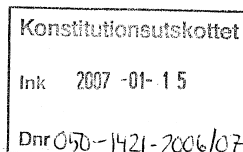
Utifrån de uppgifter som föreligger inom regeringskansliet borde det ha varit möjligt för statsministern att under tiden vidta åtgärder för att säkerställa fakta. Ytterst är det ju inte statsministern eller statssekreteraren, utan de kontrollerande organen som sedan har att bedöma vilken betydelse dessa uppgifter har för de slutsatser som dras.

Konstitutionsutskottet bör granska statsministerns agerande i denna fråga och hans ansvar för att klarlägga uppgifter som lämnas till kontrollorgan från regeringskansliet och då särskilt från Statsrådsberedningen.

Stockholm den 15 maj 2006

Kerstin Lundgren
Riksdagsledamot (c)

Bilaga A1.3 Granskningsanmälan

Till konstitutionsutskottet

Anmälan om granskning av logguppgifter

Konstitutionsutskottet bör granska ansvaret för att regeringen via statsrådsberedningen till konstitutionsutskottet lämnade sådana uppgifter, enligt nedan, angående förekomsten av e-postmeddelande och loggar för dessa i samband med utskottets granskning av regeringens krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004.

Den 27 mars 2005 har statsrådsberedningen till konstitutionsutskottet i en skrivelse lämnat följande uppgifter angående ett larmmeddelande den 26 december 2004:

Denna promemoria har upprättats med anledning av att KU i en skrivelse daterad den 23 mars 2006 har begärt ytterligare information från Regeringskansliet i ärendet.

I KU:s PM som bifogats skrivelsen anföras bl.a. följande:

1. Har e-postmeddelandet, när det ankom till Regeringskansliets datorer, genererat en eller flera loggar?
2. Finns loggarna kvar från ovanstående tidsperiod?

Om det är möjligt att undersöka, så önskar utskottet upplysning om vilka personer som var mottagare till det aktuella e-postmeddelandet.

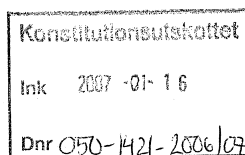
Regeringskansliet får med anledning av utskottets begäran anförda följande.

E-postmeddelanden som sänds in till Regeringskansliet genererar loggar. De meddelanden som Lennart Brittner sände den 26 december 2004 bör alltså ha genererat loggar i Regeringskansliets system. För samtliga loggar gäller, enligt Regeringskansliets gallringsföreskrifter, att de skall gallras när de inte behövs för verksamheten. I enlighet med dessa rutiner har loggarna gallrats för 2004 och för stor del av 2005.

Enligt aktuella medieuppgifter finns en back-up på e-posttrafiken i regeringskansliet från och med den 21 december 2004. E-posttrafiken under den 26 december finns alltså i så fall bevarad. I ovan refererad skrivelse från statsrådsberedningen hävdas att loggarna raderats. Utskottet bör därför granska om regeringen lämnat felaktiga uppgifter till utskottet och i så fall bör det klargöras vem som har ansvaret för att dessa uppgifter lämnades.

2007-01-13

Ingvar Svensson, riksdagsledamot (kd)

Till konstitutionsutskottet

Anmälan om granskning av logguppgifter

Konstitutionsutskottet bör granska ansvaret för att regeringen via statsrådsberedningen till konstitutionsutskottet lämnade sådana uppgifter, enligt nedan, angående förekomsten av e-postmeddelande och loggar för dessa i samband med utskottets granskning av regeringens krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004.

Den 27 mars 2005 har statsrådsberedningen till konstitutionsutskottet i en skrivelse lämnat följande uppgifter angående ett larmmeddelande den 26 december 2004:

Denna promemoria har upprättats med anledning av att KU i en skrivelse daterad den 23 mars 2006 har begärt ytterligare information från Regeringskansliet i ärendet.

I KU:s PM som bifogats skrivelsen anförs bl.a. följande:

1. Har e-postmeddelandet, när det ankom till Regeringskansliets datorer, genererat en eller flera loggar?
2. Finns loggarna kvar från ovanstående tidsperiod?

Om det är möjligt att undersöka, så önskar utskottet upplysning om vilka personer som var mottagare till det aktuella e-postmeddelandet.

Regeringskansliet får med anledning av utskottets begäran anföra följande.

E-postmeddelanden som sänds in till Regeringskansliet genererar loggar. De meddelanden som Lennart Brittner sände den 26 december 2004 bör alltså ha genererat loggar i Regeringskansliets system. För samtliga loggar gäller, enligt Regeringskansliets gallringsföreskrifter, att de skall gallras när de inte behövs för verksamheten. I enlighet med dessa rutiner har loggarna gallrats för 2004 och för stor del av 2005.

Enligt aktuella medieuppgifter finns en back-up på e-posttrafiken i regeringskansliet från och med den 21 december 2004. E-posttrafiken under den 26 december finns alltså i så fall bevarad. I ovan refererad skrivelse från statsrådsberedningen hävdas att loggarna raderats. Utskottet bör därför granska om regeringen lämnat felaktiga uppgifter till utskottet och i så fall bör det klargöras vem som har ansvaret för att dessa uppgifter lämnades.

2007-01-13

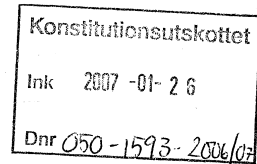

Ingvar Svensson, riksdagsledamot (kd)

Bilaga A1.4 Granskningsanmälan

BRITT BÖHLIN OLSSON
Riksdagsledamot (s)

SVERIGES
RIKSDAG

Stockholm 2007-01-26

Begäran om granskning av regeringens hantering av de band innehållande datatrafik som hittats i källaren på Rosenbad i början av oktober 2006.

Den 13 oktober 2006 höll statsminister Fredrik Reinfeldt och förvaltningschef Jan Landahl en presskonferens kring ett antal tidigare okända back-up band som hittats i ett låst utrymme i källaren i Rosenbad. Banden uppgavs vara märkta med "Tsunami-mail" och vara fler än 100 till antalet. Praxis är att back-up av mailtrafik raderas efter åtta veckor. Varför och på vems initiativ detta sparats kunde man inte svara på. Banden skulle överlämnas till den avslutade katastrofkommissionens ordförande Johan Hirschfeldt för granskning.

Till journalister på bland annat Svenska Dagbladet har sedan uppgivits att bandens antal skulle vara 152, vilket återgavs i tidningen i slutet av oktober. Johan Hirschfeldt uppger den 15 november att han mottog först 118 band och senare ytterligare ett band, ett 119:e band. Dagen efter beslutar sig regeringskansliet för att polisanmäla eventuellt försvinnande av band.

Förundersökning av Säkerhetspolisen pågår och den visar enligt medieuppgifter nu i början av januari att det aldrig förekommit fler än 119 band.

Den 15 januari 2006 konstaterar Johan Hirschfeldt att banden dels innehåller mailtrafik från regeringskansliet under tiden för tsunami-katastrofen i Asien, dels att innehållet enligt hans bedömning är komplett.

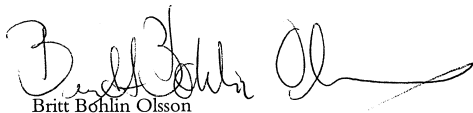
Om banden innehåller mailtrafik rörande tsunamin är detta enligt tidigare beslut sekretessbelagt och måste hanteras enligt sekretesslagen. Trafiken kan också innehålla information som skyddas av tryckfrihetsförordningens bestämmelser om meddelarfrihet. Tillgång till Rosenbad har bara en mycket begränsad krets personer. Bland dem statsråd. Tillgång till källaren på Rosenbad torde en ännu mindre krets ha. Bland dessa kan också finnas statsråd. Källaren i Rosenbad tillhör regeringskansliet och ansvar för förvarat material där faller ytterst under statsministern.

Det är självklart av stort intresse att bringa klarhet i hur många band som egentligen funnits och om något statsråd befattat sig med dem eller haft direkt tillgång till dem. I detta sammanhang bör särskilt belysas hur kartläggningen av banden gått till och om detta kan ge någon förklaring till uppgiften 152 band, men också vem som hade ansvar för överlämnandet av de 118 banden till Johan Hirschfeldt, var det 119:e bandet kom från och varför det dök upp senare än de övriga banden.

SVERIGES
RIKSDAG

Utskottet bör även granska vilka åtgärder statsministern vidtog för att säkerställa att hanteringen av banden inte riskerade inkräkta på den grundlagsskyddade meddelarfriheten.

Jag vill därför att konstitutionsutskottet granskar regeringens och enskilda statsråds hantering av de band som hittades i källaren på Rosenbad i början av oktober fram till dess de överlämnades till Johan Hirschfeldt.

Britt Böhlin Olsson

Bilaga A1.5 Promemoria från Regeringskansliet 2007-10-11

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2007-10-11

Justitiedepartementet

Grundlagsenheten

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvågskatastrofen 2004

Granskningsärendet

Konstitutionsutskottet har med anledning av nya granskningsanmälningar inlett viss ytterligare granskning avseende flodvågskatastrofen 2004. Två av anmälningarna rör den tidigare regeringens agerande i samband med den granskning som tidigare gjorts av regeringens och Regeringskansliets hantering av katastrofen.

Konstitutionsutskottet har mot bakgrund härav bett om Regeringskansliets kommentarer avseende dels det s.k. saklighetskravet i 1 kap. 9 § regeringsformen, dels Regeringskansliets chefs ansvar för att uppgifter lämnades till utskottet om att viss information inte fanns trots att den faktiskt fanns på datorband med säkerhetskopior i Regeringskansliet.

Saklighetskravet i 1 kap. 9 § regeringsformen i allmänhet och i förhållande till konstitutionsutskottet

Enligt 1 kap. 9 § regeringsformen ska domstolar och förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet. Bestämmelsen innebär enligt förarbetena att den också gäller för regeringen *när denna uppträder som högsta myndighet i förvaltningsorganisationen* (prop. 1975/76:209 s. 138).

Regeringskansliet kan ansluta sig till den redogörelse om innebörden av saklighetskravet i allmänhet som konstitutionsutskottet gjort i sin promemoria och har i den delen inget ytterligare att anföra.

När det gäller utskottets begäran om kommentarer avseende saklighetskravet i förhållande till utskottet vill Regeringskansliet endast framhålla följande.

Det ligger i sakens natur att den – det må vara ett statsråd eller en tjänsteman – som lämnar uppgifter till konstitutionsutskottet vid dess granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning ska se till att de uppgifter som lämnas är korrekta. Uppgifterna ska ge en rättvisande bild av de förhållanden som granskningen gäller och väsentliga fakta ska inte utelämnas.

Regeringskansliets chefs ansvar för att uppgifter lämnades till konstitutionsutskottet om att information, som efterfrågades av utskottet, inte fanns trots att den hela tiden fanns på datorband i Regeringskansliet

Vid tiden för konstitutionsutskottets tidigare granskning av regeringens krisberedskap och krishantering i samband med flodvågskatastrofen 2004 var det endast några få tjänstemän på Förvaltningsavdelningen som kände till att magnetbanden med säkerhetskopior hade plockats ut ur den bandrobot där de suttit och sparats. Informationen därom var inte spridd uppåt i Regeringskansliets organisation. Regeringskansliet har således inte medvetet lämnat felaktig information till konstitutionsutskottet.

Katastrofkommissionen har kritiserat Regeringskansliet för att uttaget och sparandet av magnetbanden inte dokumenterades och menat att den underlåtenheten är en bidragande orsak till att informationen om bandens existens inte var känd på de högsta nivåerna inom Regeringskansliet (SOU 2007:44 s. 135 f. och s. 165 f.).

Det kan diskuteras hur långt Regeringskansliets chefs ansvar sträcker sig för hur handläggningen av frågor, som han eller hon omöjligen personligen kan ha kontroll över, sköts inom myndigheten. Så mycket kan dock sägas att i sin egenskap av myndighetschef har han eller hon ett övergripande ansvar för att Regeringskansliet har regler och rutiner som säkerställer en korrekt hantering av de frågor Regeringskansliet ansvarar för.

Numera har Regeringskansliet stramat upp sina rutiner för dokumentation av beslut att undanta någon eller några handlingar från den gallring som normalt sker.

Kommentarer i övrigt

Regeringskansliet vill i denna del endast påpeka att följande uttalande i utskottets promemoria (s. 19) synes något missvisande: ”Vad gäller konstitutionsutskottets tillgång till handlingar konstaterar kommissionen att det numera inte kan iakttas någon principiell begränsning till att granskningen ska avse endast sådana handlingar som är allmänna.” Som Regeringskansliet har uppfattat det uttalar sig Katastrofkommissionen endast om vad den anser numera gäller för *Riksrevisionen* (SOU 2007:44 s. 145).

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2007-10-11

Statsrådsberedningen

Departementsråd
Bo Malmqvist

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvågskatastrofen 2004

Den nuvarande regeringens hantering av tsunamibanden

Redogörelse för om regeringen eller Regeringskansliet vidtog någon särskild åtgärd för att säkerställa att granskningen av tsunamibanden inte skulle riskera att inkräkta på det grundlagsskyddade meddelarskyddet och vilka överväganden som gjordes härvidlag

Så snart förvaltningschefen fått kännedom om bandens existens och informerat statsministern om detta, såg förvaltningschefen till att försegla det utrymme där banden förvarades.

När regeringen sedan bedömde vem som borde granska banden och hur granskningen borde gå till i övrigt vägdes en rad faktorer in. En viktig fråga var hur granskningen skulle avgränsas med hänsyn till att banden kunde innehålla också post av privat natur och uppgifter om massmediers eventuella källor i Regeringskansliet.

Den lösning som valdes innebar att regeringen utsåg en särskild granskare och bestämde att han skulle genomföra sitt uppdrag inom Regeringskansliet. Om banden i stället hade överlämnats till en kommission eller något annat organ utanför Regeringskansliet skulle det ha inneburit att materialet med automatik i sin helhet fått status av allmän handling.

Trots att granskaren alltså principiellt sett företrädde Regeringskansliet skötte han i praktiken granskningen självständigt. Endast han och hans närmaste medarbetare hade tillgång till banden. Undersökningen av dessa begränsades i tiden till att avse de första dygnen efter katastrofen och inriktades på ett fyrtiotal personer som hade nyckelroller och vars agerande analyserades redan i Katastrofkommissionens huvudrapport från 2005.

Den på detta sätt avgränsade och granskade mängden e-post var liten. Risken för att granskningen kunde inkräkta på den grundlagsskyddade rätten till anonymitet för den som lämnar uppgifter till massmedier var i motsvarande mån begränsad.

Kommentarer i övrigt

Sedan granskningsanmälan gjordes har hanteringen av banden utretts av den särskilda granskaren och Katastrofkommissionen. Regeringskansliet hänvisar till den rättsliga analys som finns i kapitel 2 i kommissionens betänkande Tsunamibandet. Anmälan ger inte anledning till några ytterligare kommentarer från Regeringskansliet.

REGERINGSKANSLIET

2007-10-11

SB2007/6460

Statsrådsberedningen

Konstitutionsutskottet
RiksdagenRättschefens kansli
Departementsråd
Bo Malmqvist

Konstitutionsutskottet

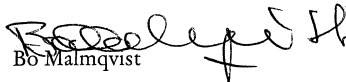
Ink 2007 -10- 1 1

Dnr 050-14.21-2006/07

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvägskatastrofen 2004

Härmed överlämnas en promemoria från Justitiedepartementet och två från Statsrådsberedningen.

Två av promemoriorna – den från Justitiedepartementet och den promemoria från Statsrådsberedningen som gäller behovet av förnyad granskning av den förra regeringen – har beretts med förre statsministern Göran Persson.

Bo Malmqvist

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Drottninggatan 2

Telefonväxel
08-405 10 00
Telefax
08-723 11 71

E-post: registrator@primeminister.ministry.se

Bilaga A1.6 Promemoria från Regeringskansliet 2007-11-26

REGERINGSKANSLIET

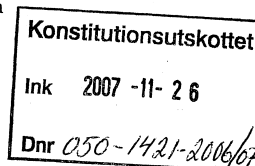
2007-11-26

SB2007/6460

Statsrådsberedningen

Rättschefens kansli
Departementsråd Bo Malmqvist

Konstitutionsutskottet
Riksdagen

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvägskatastrofen 2004

Härmed överlämnas en promemoria från Regeringskansliets
förvaltningsavdelning.

Förre statsministern Göran Persson har fått ett exemplar av detta svar.
Han har också fått utskottets promemoria av den 2 november 2007.

Bo Malmqvist

Postadress
103 33 Stockholm
Besöksadress
Rosenbad 4

Telefonväxel
08-405 10 00
Telefax
08-723 11 71

E-post: registrator@primeminister.ministry.se

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2007-11-26

Förvaltningsavdelningen

Förvaltningschefens stab
Christian Levander

**Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende
flodvägskatastrofen 2004**

Denna promemoria har upprättats med anledning av att konstitutionsutskottet har ställt ett antal frågor om loggning av e-posttrafik och annan datoranvändning i Regeringskansliet. Det gäller loggar som nämns på s. 81 i Katastrofkommissionens betänkande Tsunamibandet.

Fråga 1. Utgör ovan nämnda loggar den s.k. brandväggsloggen (även kallad totalbackup), som registrerar vad som händer i gränssnittet mellan Regeringskansliets lokala nätverk och omgivningen och som kan lagras separat på CD-skivor?

Katastrofkommissionens uttalanden i denna del torde syfta på dels den s.k. brandväggsloggen, dels en särskild logg som registrerade vad som händer i gränssnittet mellan de s.k. FIMP-datorerna och omgivningen. FIMP var beteckningen på den tidens bärbara datorer. Dessa ersattes av den nuvarande versionen av bärbara datorer under 2005.

Fråga 2. Stämmer uppgiften att ovan nämnda loggar inte gallras och vem har i så fall beslutat att undanta dem från gällande gallringsföreskrifter och med vilket syfte?

Brandvägs- och FIMP-datorloggarna har inte gallrats på länge. Det följer av 4 § Regeringskansliets föreskrifter (RKF 1999:03) om gallring av allmänna handlingar (författningen omtryckt genom RKF 2006:09) att loggningslistor och loggningsfiler får gallras när de inte längre behövs för verksamheten.

Loggarna sparas för att upprätthålla Regeringskansliets IT-säkerhet, då det i detta syfte kan finnas behov av att analysera händelser flera år bakåt i tiden.

Regeringskansliet avser att ta ställning till frågan om gallring av loggarna först när granskningen av flodvägskatastrofen är avslutad.

Fråga 3. Bortsett från de s.k. tsunamibanden, fanns det vid tidpunkten för konstitutionsutskottets granskning av regeringens hantering av flodvågskatastrofen logguppgifter, t.ex. från ovan nämnda loggar, i Regeringskansliet om datoranvändning och e-posttrafik från den 26 december 2004 och inom vilken krets var förekomsten av dessa loggar känd?

Brandväggs- och FIMP-datorloggarna fanns vid tiden för utskottets granskning. Dessa loggar hade inte gallrats efter flodvågskatastrofen och innehöll uppgifter som också fanns på tsunamibandet.

Dessutom fanns den s.k. registratorslogg som nämns i kommissionens betänkande. Den loggen hade gallrats regelbundet efter katastrofen.

Att e-posttrafik och annan datoranvändning loggas var känt inom vida kretsar i Regeringskansliet. Detaljerna kring detta, t.ex. vilka olika typer av loggar som fanns och hur gallringsföreskrifterna tillämpades på de olika typerna, var det dock bara ett litet antal personer som kände till. De flesta av dessa personer fanns vid de enheter inom Regeringskansliets förvaltningsavdelning som ansvarar för IT och säkerhetsskydd.

Fråga 4. Om sådana logguppgifter fanns, skulle de ha kunnat bidra till att besvara frågor som ställdes av utskottet, t.ex. frågorna av den 23 mars 2006 (se Regeringskansliets svar av den 27 mars 2006 i bet. 2005/06:KU8 Del 2 s. 414 f.)?

Kunskapen om hur gallringsföreskrifterna tillämpades på olika typer av loggar var inte spridd uppåt i organisationen. Om den hade varit det, skulle Regeringskansliets svar på utskottets frågor av den 23 mars 2006 ha blivit något annorlunda. Frågan om loggar fanns kvar skulle ha besvarats jakande och uppgiften om att gallring skett skulle ha begränsats till att gälla registratorsloggen.

Brandväggs- och FIMP-datorloggarna innehåller för övrigt inga andra uppgifter av betydelse i detta sammanhang än de som finns på tsunamibandet. Uppgifterna i dessa loggar skulle därför knappast ha kunnat tillföra granskningen något material utöver det som senare togs fram ur bandet.

Bilaga A1.7 Promemoria från Regeringskansliet 2007-12-05

REGERINGSKANSLIET

2007-12-05

SB2007/6460

Statsrådsberedningen

Konstitutionsutskottet
Riksdagen

Rättschefens kansli
Departementsråd Bo Malmqvist

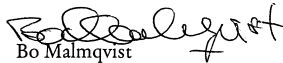
Konstitutionsutskottet
Ink 2007 -12- 0 5
Dnr 050-1421-2006/07

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvägskatastrofen 2004

Härmed överlämnas en promemoria från Statsrådsberedningen och Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Promemorian grundar sig på upplysningar som har samlats in från personer som i dag finns i Regeringskansliet.

Förre statsministern Göran Persson har fått ett exemplar av detta svar. Han har också fått utskottets promemoria av den 29 november 2007.

Bo Malmqvist

Postadress
103 33 Stockholm

Telefonväxel
08-405 10 00

E-post: registrator@primeminister.ministry.se

Besöksadress
Rosenbad 4

Telefax
08-723 11 71

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2007-12-05

Statsrådsberedningen

Rättschefens kansli

Departementsråd Bo Malmqvist

Förvaltningsavdelningen

Förvaltningschefens stab

Kansliråd Christian Levander

Konstitutionsutskottets granskningsärende Granskningen avseende flodvågskatastrofen 2004

1 bilaga

Fråga 1

Blev statsminister Göran Persson informerad av Regeringskansliet om konstitutionsutskottets frågor av den 23 mars 2006 samt innehållet i Regeringskansliets svar av den 27 mars 2006 innan svaret skickades till konstitutionsutskottet?

I enlighet med det tillvägagångssätt som finns beskrivet i Katastrofkommissionens betänkande Tsunamibanden (s. 149) informerade rättschefen i Statsrådsberedningen en statssekreterare om utskottets frågor och om utkastet till svar. Därefter skickades svaret till utskottet.

Rättschefen kan i dag inte säkert säga om det var statsministerns statssekreterare Lars Danielsson eller någon annan statssekreterare i Statsrådsberedningen som hon hade kontakt med i detta fall.

Inte heller Lars Danielsson kan i dag säkert säga om det var han som tog emot informationen från rättschefen och följaktligen inte heller om han förde den vidare till statsministern.

Regeringskansliet vet därför inte om statsminister Göran Persson blev informerad om utskottets frågor och innehållet i Regeringskansliets svar innan svaret skickades till utskottet.

Fråga 2

I Regeringskansliets svar av den 27 mars 2006 uppges att för samtliga loggar gäller att de, enligt Regeringskansliets gallringsföreskrifter, ska gallras när de inte längre behövs för verksamheten, och i enlighet med dessa rutiner hade loggarna för 2004 och för stor del av 2005 gallrats. Vilken information låg till grund för Regeringskansliets svar att loggar hade gallrats och hur

försäkrade man sig om att den påstådda gallringen gällde alla loggar som var tänkbara i sammanhanget?

Till grund för svaret att loggar hade gallrats låg det beslut om gallring av loggningslistor över extern e-post som kansliarkivarien fattat den 8 januari 2002 och som finns i *bilagan* till denna promemoria.

Chefsjuristen i Förvaltningsavdelningen, som deltog i beredningen av svaret, tolkade detta beslut så att det avsåg samtliga loggar över sådan e-post som kommer in till eller skickas ut från Regeringskansliet. På grundval av denna tolkning förutsatte han att den ska-regel om gallring som beslutet innehåller hade tillämpats på alla dessa loggar för 2004 och för stor del av 2005.

Det står numera klart att kansliarkivariens beslut från 2002 var avsett att tillämpas på registratorsloggen och inte på brandväggsloggar. Så har det också tillämpats. Denna begränsning framgick emellertid inte tydligt av beslutet. Detta, tillsammans med att svaret togs fram under tidspress, gjorde att svaret blev delvis missvisande. Svaret var korrekt såvitt avser registratorsloggen men vilade tyvärr på den felaktiga förutsättningen att också andra loggar hade gallrats.

Fråga 3 och fråga 4

Vad är den närmare innebörden av uttrycken "känt inom vida kretsar" och "inte spridd uppåt i organisationen" i Regeringskansliets svar? Var inom Regeringskansliet utanför ovan nämnda enheter inom Förvaltningsavdelningen fanns vid tidpunkten för konstitutionsutskottets förra granskning kunskap om detaljerna kring loggar från e-posttrafik och annan datoranvändning?

Allmänt hållen information om att datoranvändning loggas fanns på Regeringskansliets intranät och brukade också lämnas till nyanställda vid introduktionsutbildning. De personer som med säkerhet kan bedömas ha haft kunskap om detaljerna kring loggningen och gallringen av loggarna fanns vid de nämnda enheterna inom Förvaltningsavdelningen. Varken chefsjuristen, rättschefen eller statsministerns statssekreterare kände till detaljerna.

Fråga 5

Var i Regeringskansliet förvarades vid tidpunkten för konstitutionsutskottets förra granskning de CD-skivor som innehåller brandväggs- och FIMP-datorloggarna?

De skivor och band som innehåller brandväggs- och FIMP-datorloggarna förvarades i säkerhetsskåp i IT-enhetens lokaler.

Fråga 6

Regeringskansliets chef har beslutat att säkerhetskopior av informationen i ett datasystem endast får hanteras av särskilt utsedd personal och på ett sådant

sätt att obehörig åtkomst hindras. Hur påverkades beredningen av Regeringskansliets svar av den 23 mars 2006 av denna bestämmelse?

Beredningen av svaret påverkades inte av bestämmelsen om att säkerhetskopior endast får hanteras av särskilt utsedd personal och på ett sådant sätt att obehörig åtkomst hindras.

Fråga 7

Regeringskansliets chef har beslutat att information i datasystemen ska säkerhetskopieras så att den ursprungliga informationen med en rimlig arbetsinsats vid behov kan återskapas. Vidtog Regeringskansliets chef någon åtgärd för att försäkra sig om riktigheten i de svar som lämnades till konstitutionsutskottet?

Som framgått av svaret på fråga 1 vet Regeringskansliet inte om den information som rättschefen lämnade till en statssekreterare fördes vidare till statsminister Göran Persson. Regeringskansliet vet inte heller vad han i så fall gjorde eller inte gjorde med anledning av informationen.

Bestämmelsen om säkerhetskopiering i säkerhetsskyddsföreskrifterna säger för övrigt inte något om hur länge kopior sparas. Den frågan regleras i de gallringsföreskrifter som kansliarkivarien beslutar. Kravet på säkerhetskopiering får på så sätt sitt närmare innehåll genom gallringsföreskrifterna.

Fråga 8

Vad är skälet till att det i Regeringskansliets svar anförs att uppgifterna "knappast" skulle ha kunnat tillföra granskningen något material utöver det som senare togs fram ur banden?

Eftersom brandväggs- och FIMP-datorloggarna inte innehåller några andra uppgifter av betydelse i detta sammanhang än de som finns på banden, bedömer Regeringskansliet det som föga troligt att dessa loggar skulle ha kunnat tillföra granskningen något material utöver det som senare togs fram ur banden. Användningen av ordet "knappast" i Regeringskansliets tidigare svar syftar till att markera att detta är Regeringskansliets bedömning.

REGERINGSKANSLIET

 Utdrag
 Protokoll

2002-01-08

Bilaga

RK § 5

FA2002/31/ARK/
BIBL

Förvaltningsavdelningen

Gallring av loggningslistor över extern e-post

Beslut

Regeringskansliet beslutar att de loggningslistor över sådan e-post som kommer in till eller skickas ut från Regeringskansliet skall gallras två månader från det att e-posten loggats.

Förvaltningsavdelningen, RK Arkiv & Bibliotek, ansvarar för det praktiska genomförandet av gallringen.

Bakgrund

Samtliga externa e-postmeddelanden, dvs. sådan e-post som kommer in till eller skickas ut från Regeringskansliet, loggas. Detta innebär att uppgifter om samtliga meddelanden sparas i form av förteckningar. De uppgifter som sparas är avsändare, mottagare, tid för meddelandet, ärenderad (rubrik) samt i förekommande fall namn på dokument som bilagts meddelandet.

Loggningslistor som avser bland annat användning av elektronisk post får gallras när de inte längre behövs för verksamheten, 4 § Regeringskansliets föreskrifter (RKF 1999:03) om gallring av allmänna handlingar.

Beslutet har fattats av kansliarkivarien.

Utdraget överensstämmer med
originalet

Utdrag till:

Kanslisäkerhetschefen
 Arkivansvariga vid departementen, SB och FA
 FA S SÅK
 FA IT

Postadress
 103 33 STOCKHOLM

Besöksadress
 Fredsgatan 8

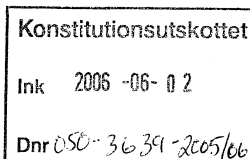
Telefonväxel
 08-405 10 00

Telefax
 08-24 46 31

E-post: registrator@adm.ministry.se
 X400: S=Registrator; O=ADM; P=Ministry; A=SI; C=SE

Bilaga A2.1 Granskningsanmälan

Till Konstitutionsutskottet

Granskningsanmälan

Härmed ber jag att Konstitutionsutskottet granskar om justitieminister Thomas Bodström har försökt att styra polisens prioriteringar vad gäller det tillslag mot fildelningsnätverket The Pirate Bay som skedde den 31 maj i en samordnad razzia.

Ett femtiotal poliser deltog i jakten på misstänkta fildelare och husrannsakan har gjorts både i bostäder och på företag på ett tiotal orter under dagen. Tre personer togs in till förhör misstänkta för upphovsrättsbrott och flera servrar beslagtogs i Stockholm, Västra Götaland och Västmanland.

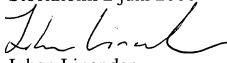
Helt oskyldiga företag har drabbats då polisen inte nöjde sig med att beslagta Pirate Bays servrar utan tömde hela serverhallar och tog därmed också servrar som enbart innehåller lagliga sajter. Detta innebär givetvis ett oacceptabelt intrång i deras yttrandefrihet samt ekonomiska förluster.

I SVT: Rapport den 31 maj och 1 juni 2006 påstås att USA har utövat påtryckningar mot svenska politiker, som i sin tur uppmanat polisen att agera. Det har också hävdats att polis och åklagare först bedömt rättsläget som oklart men ändå blivit uppmanade till att genomföra åtgärder för att stoppa fildelningsnätverket.

Polisen har tidigare uppgett att jakt på fildelare inte är en prioriterad verksamhet.

Konstitutionsutskottet bör granska om justitieminister Thomas Bodström har försökt att styra polisens prioriteringar i detta fall.

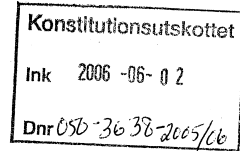
Stockholm 2 juni 2006

Johan Linander
Riksdagsledamot (c)

Bilaga A2.2 Granskningsanmälan

Tasso Stafildis
Riksdagsledamot

Riksdagen 2006-06-02

Till Riksdagens Konstitutionsutskott

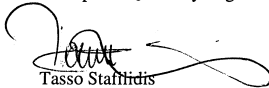
Jag vill för Konstitutionsutskottets granskning anmäla justitieminister Thomas Bodströms styrning av polis och åklagare.

Bakgrunden till min anmälan är följande. Enligt uppgifter från Sveriges Televisions Rapport den 1/6-06 låg USA:s regering bakom tillslaget mot fildelningsnätverket Pirate Bay den 30/5 då tre unga män greps. En delegation med företrädare för justitiedepartementet och polisen mötte i april 2006 amerikanska myndigheter som tog upp frågan på begäran av Hollywoods intresseorganisation MPAA. Justitiedepartementet bad sedan polis och åklagare att agera. Men när de svarade att rättsläget var oklart ska justitieministerns statssekreterare ha kontaktat riksåklagaren och rikspolischefen, som gav order om ett ingripande, uppger Rapport.

Den 2 mars 2006 beslutade regeringen att ge ett uppdrag (Ju2006/1993/PO) till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten i syfte att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott. Uppdraget omfattar särskilt immaterialrättsintrång som utförs med användning av Internet. Både brottslighet av större omfattning och av enklare beskaffenhet skall omfattas av åtgärderna.

Jag kan se en koppling mellan ovan nämnda uppdrag och de uppgifter som framkommit i SVT.

Med anledning av det ovan anförda vill jag att Konstitutionsutskottet ska granska justitieministerns agerande gentemot polis och åklagare, om det förekommit kontakter i syfte att få dem att agera och om detta i så fall är förenligt med bestämmelsen i regeringsformens 11 kapitel 7 § om myndigheternas självständighet.

Tasso Stafildis

Bilaga A2.3 Granskningsanmälan

MILJÖPARTIET DE GRÖNA
Riksdagen
100 12 Stockholm

Gustav Fridolin
Riksdagsledamot

08-786 44 82
08-786 53 75 (fax)

gustav.fridolin@riksdagen.se
www.mp.se

Till Konstitutionsutskottet

måndag den 26 juni 2006

Konstitutionsutskottet

Ink 2006 -06- 2 6

Dnr 050-3918-2005/66

ANMÄLAN OM GRANSKNING AV JUSTITIEMINISTER THOMAS BODSTRÖM MED FLERAS AGERANDE RÖRANDE "THE PIRATE BAY"

Jag anmäler härmed för Konstitutionsutskottets granskning frågan om justitieminister Thomas Bodström och hans departements agerande i relation till polismyndigheten och åklagarmyndigheten stridit mot 11 kap. 7 § regeringsformen, såvitt rör myndigheternas befattande med "The Pirate Bay".

Den 30 maj 2006 ingrep polismyndigheten mot The Pirate Bay, hädanelter PB, och beslagtogs servrar, datorer m.m. samt greps ett flertal personer. Dessförinnan hade företrädare från justitie-departementet och polismyndigheten sammanträffat med amerikanska kollegor för att på deras begäran diskutera av intresseorganisationen Motion Picture Association (MPA) begäran om ingripanden mot påstådda upphovsrättsbrott i Sverige.

Det måste vid denna tidpunkt ha stått klart för samtliga inblandade, från svensk sida, att ett rättsligt stöd för att ingripa i Sverige till skydd för amerikanska upphovsrättsliga intressen varit mycket små. Att så är fallet framgår av en promemoria upprättad av Internationella åklagar-kammaren i Stockholm den 30 november 2005 (dnr C09-17-819-05).

Den 17 mars 2006 tillskriver MPA statssekreteraren vid Justitiedepartementet med begäran om att rättsliga åtgärder skall vidtas mot PB. Statssekreteraren svarar i brev den 10 april att åtgärder redan har vidtagits genom ett uppdrag till Rikspolisstyrelsen och Åklagar-myndigheten att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott (dnr Ju2006/1993/PO), som skall återredovisas den 15 juni 2006, genom den korta tidsfristen för uppdraget markeras den starka vikt regeringen lägger vid bekämpandet av immaterialrättsliga brott. Därtill kommer att statssekreteraren lovar att han skall noga följa de åtgärder som vidtas av polis och åklagare rörande bekämpningen av upphovsrättsbrott och att han inte kommer tveka att initiera fler åtgärder för att ytterligare effektivisera kampen mot upphovsrättsbrotten. Detta som ett svar på MPA:s begäran om att vidta åtgärder mot PB för påstådda upphovsrättsbrott.

MPA har efter den 30 maj 2006 offentligt berömt det kraftfulla svenska agerandet mot PB.

miljöpartiet de gröna

måndag den 26 juni 2006

sid 2 av 2

Uppgifter har därefter framförts i media om att den svenska polisens tillslag mot PB initierats av Justitiedepartementet genom att ansvarig statssekreterare beordrat detta.

Det går mot denna bakgrund att dra slutsatsen att den svenska regeringen agerat i enskilt ärende och att den gjort detta på uppdrag av dels amerikanska myndigheter och dels MPA. Jag vill därför att Konstitutionsutskottet utreder vad som skett i det förevarande fallet och om detta innebär att justitieministern agerat på sätt som strider mot 11 kap. 7 § RF.

Stockholm den 26 juni 2006.

Gustav Fridolin (mp)

Bilaga A2.4 Utdrag ur Sveriges Television AB:s hemsida

svt.se - Utskriftsvänligt format - sajt

 Skriv ut sidan

Jätterazzia mot fildelar-nätverk

Publicerad 31 maj 2006 - 14:25

Uppdaterad 31 maj 2006 - 22:54

50 poliser slog i dag till mot fildelningsnätverket The Pirate Bay i en samordnad razzia på ett tiotal platser. Tre personer togs in till förhör misstänkta för upphovsrättsbrott och flera servrar beslagtogs.

Enligt källor till SVT har USA utövat påtryckningar mot svenska politiker, som i sin tur uppmanat polisen att agera. The Pirate Bay har uttalat sig trotsigt mot upphovsrättsägare.

Polisen är mycket förtegen om resultatet från razziorna. Tillslagen gjordes i bostäder och på företag i Stockholms- och Göteborgsområdena.

-Av utredningskäl vill vi inte avslöja mer just nu, säger Ulf Göransson vid Länskriminalen i Stockholm till SVT Text & Webb.

Under uppsikt

De tre misstänkta är 22, 24 och 28 år gamla och har, enligt polisen, inflytande på webbplatsen för The Pirate Bay.

Polisen har haft webbplatsen och männen bakom den under uppsikt under en tid. Polisen vill inte säga om ytterligare personer kommer att tas in för förhör.

-Vi ska nu titta på hur strukturen av verksamheten ser ut, säger Göransson.

De misstänkta är inte personer som laddar ned filer utan personer som har inflytande på hemsidan, enligt Ulf Göransson.

Det är inte klart att männen kommer att anhållas. Brottsrubriceringen blir i sådana fall sannolikt brott mot upphovsrättslagen alternativt medhjälp till brott mot upphovsrättslagen.

Även Piratbyrån stoppad

Även fildelarnas intresseorganisation, Piratbyrån, blev av med sin server. Den fanns på samma adress.

Piratbyråns pressansvarige Tobias Andersson tror att polisen har låtit lura sig av Antipiratbyråns anmälan.

-De tror att det finns upphovsskyddat material i The Pirate Bays och våra servrar. Det är helt fel.

Tobias Andersson säger att tillslaget inte förändrar mycket för fildelarna. Snart dyker nya sidor med samma innehåll upp på nätet, menar han.

Kritik från drabbade

De servrar som nu stängts har också betjänat andra personer och organisationer, som inte har något samband med Pirate Bay eller Piratbyrån.

Flera drabbade har efter beslaget hört av sig till SVT och uppger att deras verksamhet, utan någon knytning till olaglig fildelning, har stoppats.

Video

USA-påtryckningar uppges ligga bakom aktionen

Stängning av Pirate Bay

10/9 2006 Utlovad öppenhet i Pirate Bay-fall uteblir
22/6 2006 USA bekräftar Pirate Bay-samtal
21/6 2006 Bodström bekräftar USA-påtryckningar
20/6 2006 Hot om sanktioner bakom fildelarrazzia
20/6 2006 Här är dokumenten bakom fildelarrazzian

Fler...

Lagen om fildelning

Lagen gäller sedan den 1 juli 2005.

" Det är förbjudet att göra nedladdad film eller musik tillgänglig för allmänheten via internet utan upphovsmannens tillstånd.

" Det är också förbjudet att ladda ned material som någon annan lagt ut olagligt, alltså utan upphovsmannens tillstånd.

" Man kan bara straffas om man vet att det är olagligt material man kopierar eller har haft stark anledning att misstänka det.

" Det är tillåtet att ta enstaka kopior för enskilt bruk av till exempel en köpt cd-skiva eller dvd.

Fakta om fildelning

- Fildelning innebär att dela med sig av datafiler, exempelvis musik i mp3-format eller filmfiler, till andra via internet.
- Ursprungligen skickades filerna via centrala nav, sajter som Napster. Men sedan Napster stängdes skickas nu filerna direkt från användare till användare.
- För att delta i fildelningen behövs speciella program, till exempel Bittorrent och Direct Connect. Med ett sådant program ser man vilka filer som andra användare har, och de data som tankas ner till den egna datorn görs samtidigt tillgängliga för andra inom nätverket att ladda hem.
- Från den 1 juli 2005 är det i Sverige helt olagligt såväl att ladda ned som att tillhandahålla upphovsrättsskyddat material för nedladdning.

Källa: TT

Bilaga A2.5 Regeringsbeslut 2006-03-02

Regeringsbeslut

2006-03-02

Ju2006/1993/PO

Justitiedepartementet

Rikspolisstyrelsen
 Box 12256
 102 26 STOCKHOLM

Uppdrag till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott

Regeringens beslut

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten skall tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott, särskilt när det gäller immaterialrättsintrång som utförs med användning av Internet.

Uppdraget skall genomföras inom ramen för myndigheternas befintliga anslag och skall redovisas gemensamt senast den 15 juni 2006.

Bakgrund

Intrången i immateriella rättigheter har kommit att bli ett allt större problem, särskilt intrång som utförs med användning av Internet. Enligt uppgifter från musikindustrin finns det över 800 miljoner olagliga musikfiler på Internet. Även film- och programvaruindustrierna är hårt drabbade p.g.a. att miljontals film- och programvarufiler sprids över Internet. Dessutom har handeln med illegala varor som tidigare främst omfattade CD-skivor och vissa exklusiva klädmärken nu utvecklat till en storskalig industriell verksamhet som även omfattar t.ex. datorprogram, flygplansdelar och läkemedel. Utöver de negativa effekter detta har på rättighetshavarnas möjligheter att få ersättning för utnyttjandet av sina prestationer får detta också negativ återverkan på en rad andra näringslivs- och samhällsintressen.

Inom Justitiedepartementet pågår ett arbete på det immaterialrättsliga området för att stärka rättighetshavarnas skydd mot intrång. Utöver lagstiftningsarbete och informationsinsatser har regeringen i ett beslut i mars 2005 uppdragit till Åklagarmyndigheten att tillsammans med Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen dels göra en översyn av den brottsbekämpande verksamheten, dels föreslå åtgärder i syfte att utveckla och effektivisera brottsbekämpningen på det angivna området.

Uppdraget har redovisats i en rapport den 31 augusti 2005 (dnr Ju2005/7332/L3). Av rapporten framgår bl.a. att särskilda krav ställs på de brottsbekämpande myndigheterna vid utredning och lagföring av immaterialrättsliga brott. Många gånger krävs särskilda kunskaper och kompetens i fråga om såväl modern teknik som internationell rätt. Rapporten visar att det finns anledning att vidta åtgärder för att effektivisera myndigheternas verksamhet på detta område. I rapporten förordas viss specialisering av polis och åklagare samt en central eller regional hantering av immaterialrättsbrott.

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten har i regleringsbrevet för 2006 ålagt att redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att vidareutveckla och effektivisera den brottsbekämpande verksamheten på immaterialrättsområdet.

Rikspolisstyrelsen har i skrivelse (Ju2006/1245/PO) av den 6 februari 2006 till Justitiedepartementet gjort en framställan om ändring i förordningen (1998:773) med instruktion för Rikspolisstyrelsen med föreslagen lydelse: *”Rikspolisstyrelsen får meddela föreskrifter om att en viss typ av brottsutredningar där det krävs att utredningspersonalen har särskild kompetens skall bedrivas av en eller flera särskilt angivna polismyndigheter.”* I motiveringen till denna begäran nämns som exempel immaterialrättsliga brott. Frågan bereds inom Regeringskansliet.

Uppdraget

Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten skall tillsammans vidta åtgärder som leder till ökad kvalitet och effektivitet i bekämpningen av immaterialrättsliga brott.

Åtgärderna skall i första hand inriktas på de brott som utförs med hjälp av Internet. Både brottslighet av större omfattning och av enklare beskaffenhet skall omfattas av åtgärderna.

De slutsatser och förslag som redovisas i myndigheternas rapport den 31 augusti 2005 skall vara utgångspunkt för åtgärderna. Det innebär bl.a. att myndigheterna skall säkerställa att ärenden av nu berört slag handläggs av polismän, utredare och åklagare med för uppgiften ändamålsenlig kompetens. Åtgärderna skall kunna genomföras utan krav på förändring i gällande regelverk.

Om Rikspolisstyrelsen härutöver bedömer att det utifrån uppdraget föreligger behov av att vidta ytterligare åtgärder som förutsätter ett genomförande av den av Rikspolisstyrelsen begärda förordningsändringen, skall detta beskrivas och motiveras. Skälen till varför den

ordning som idag tillämpas för ärendetyper som kräver särskild handläggning inte kan användas för immaterialrättsliga brott skall då anges.

På regeringens vägnar

Thomas Bodström

Stellan Söderman

Likalydande till

Åklagarmyndigheten
Box 5553
114 85 STOCKHOLM

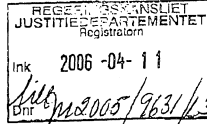
Kopia till:

Ekobrottsmyndigheten

Bilaga A2.6 Brev från Motion Picture Association till statssekreteraren Dan Eliasson

JOHN G. MALCOLM
Executive Vice President
and Director
Worldwide Anti-Piracy

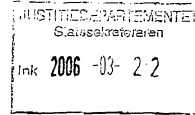

15503 VENTURA BOULEVARD
ENCINO, CA 91436
TEL.: (818) 995-6600
FAX: (818) 382-1797
E-MAIL: john_malcolm@mpaa.org

March 17, 2006

Via Facsimile (+46 8 405 36 01) & Mail

The Honorable Dan Eliasson
State Secretary
Ministry of Justice
Rosenbad 4
103 33 Stockholm
Sweden

Re: The Pirate Bay

Dear State Secretary:

As you will recall, on October 12, 2005, you were kind enough to meet with me, at which time I relayed my concern that Sweden appears to have become an international piracy haven. We discussed at some length an organization operating in Sweden called The Pirate Bay, probably the world's most prominent BitTorrent torrent-tracker site specializing in the unlawful distribution of copyrighted material.

At that time, thepiratebay.com boasted that it hosted 102,000 torrent files (links to infringing material) and approximately 1,620,000 users. Not only has The Pirate Bay continued in operation, it has grown, claiming to host 134,000 torrent files with over 1,900,000 users.

I have taken the liberty of attaching two articles that appeared recently about The Pirate Bay. The first, which appeared in Wired magazine, a leading popular journal on digital issues. The article chronicles in depressing detail the level of disrespect for intellectual property in Sweden. After citing the Motion Picture Association's efforts to educate people around the world about the consequences of piracy, the article quotes one of the operators of The Pirate Bay:

"We're also into educating people about the consequences of piracy," Pirate Bay operator Brokep shot back in an e-mail. "We're teaching them how to do it."

The second article, which appeared at Slyck.com ("ThePirateBay to Cash In"), in which the winner of a popular local game show called "The Top Contestant," pledged to donate 20% of his

Honorable Dan Eliasson
March 17, 2006
Page 2

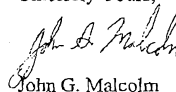
winnings to The Pirate Bay, attesting to how widespread contempt for intellectual property rights appears to have grown in Sweden.

Clearly the complaints that we filed on behalf of our members in 2004 and 2005 with the police in Stockholm and Gothenburg against the operators of The Pirate Bay have resulted in no action. As I am sure you are aware, the American Embassy has sent entreaties to the Swedish government urging it to take action against The Pirate Bay and other organizations operating within Sweden that facilitate copyright theft. As we discussed during our meeting, it is certainly not in Sweden's best interests to earn a reputation among other nations and trading partners as a place where utter lawlessness with respect to intellectual property rights is tolerated. I would urge you once again to exercise your influence to urge law enforcement authorities in Sweden to take much-needed action against The Pirate Bay.

Please do not hesitate to contact me if you have any questions or concerns that you would like to discuss.

With best professional regards, I remain.

Sincerely Yours,

John G. Malcolm

Enclosures

cc: Hon. Dan Glickman, Chairman & CEO, Motion Picture Association
Chris Marcich, Senior Vice President & MPA Regional Director, EMEA Region
Ingrid Kollist, Economic Counselor, US Embassy Stockholm

Bilaga A2.7 Brev från statssekreteraren Dan Eliasson till Motion Pictures Association

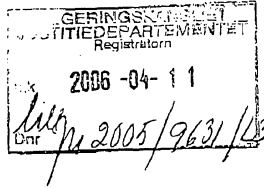
REGERINGSKANSLIET

April 10, 2006

Ministry of Justice
Sweden

Mr. John G. Malcolm
Motion Pictures Association
155503 Ventura Boulevard
Encino, CA 91436
USA

State Secretary

Dear Mr. Malcolm,

Thank you for your letter dated March 17, 2006 concerning copyright piracy in Sweden.

Law enforcement of intellectual property rights is a high Swedish priority. As a high-technological country with a more and more knowledge-based economy we realize the value of the intellectual property area. The Ministry of Justice and the Swedish Government continuously work very actively to combat counterfeiting and piracy, both at a national and international level. As you know, we have already initiated several national measures specially aimed at the problem with Internet piracy in Sweden.

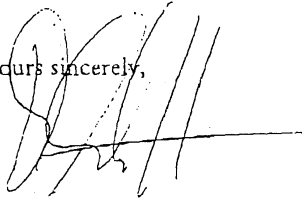
The most recent step is the Swedish Government decision on March 2, 2006, where the Office of the Prosecutor-General and the National Police Board received an instruction to take further measures in the area of intellectual property rights. In the instruction, the authorities are requested to take measures to achieve a more effective enforcement of intellectual property rights, especially concerning infringements of such rights in connection with the use of Internet. The authorities must take appropriate actions and report to the Government already by June 15, 2006. This is a short timeframe, giving a strong signal that the Government expects immediate results.

According to the Swedish constitution, it is not possible for the Government or the Ministry to intervene in a specific case. I can however assure you that I follow closely the actions taken by the police and the prosecutors in respect of copyright infringements on the

Postal address	Telephone	E-mail: registrar@justice.ministry.se
SE 103 33 Stockholm	+46 8 405 10 00	
SWEDEN		
Visitors address	Fax	Telex
Rosenbad 4	+46 8 30 33 33	

Internet and I will not, if necessary, hesitate to initiate further measures to improve their effectiveness.

Yours sincerely,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Dan Eliasson', written over a horizontal line. The signature is stylized with a large initial 'D' and several vertical strokes.

Dan Eliasson

Bilaga A2.8 Beslut av Riksdagens ombudsman

2007-04-02

10/04/2007 08:34 08-216558
10. APR. 2007 9:40

– JO –

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

BESLUT

NR. 8747 S. 1

Datum	Dnr	Sid
2007-04-02	2762-2006	1 (9)

Initiativvärende beträffande den s.k. razzian mot internetsajten The Pirate Bay

Initiativet

The Pirate Bay är en svensk webbsida för s.k. fildelning som ger möjlighet att ladda ned bl.a. film och musik från andra användare utan kostnad. Den 31 maj 2006 rapporterade medierna om att polisen hade genomfört en razzia mot The Pirate Bay i bl.a. det s.k. webbhotellet PRQ:s lokaler. De efterföljande dagarna fick händelsen ett relativt stort utrymme i massmedierna, vilket i sin tur sannolikt bidrog till att JO mottog ett mycket stort antal klagomål mot bl.a. polis och åklagare.

Debatten om tillslaget och den kritik som framfördes i anmälningarna hit rörde en rad olika aspekter. Det gjordes gällande bl.a. att tillslaget syftat till att stänga ned The Pirate Bay efter påtryckningar från USA och att företrädare för det svenska Justitiedepartementet skulle ha blandat sig i polisens och åklagarens arbete. Vidare kom ett flertal privatpersoner och företag, mot vilka inga brottsmisstankar riktats, att drabbas vid tillslaget eftersom även deras servrar togs i beslag. Tvångsmedelsbeslutens lagenlighet ifrågasattes och det framfördes misstankar om att företrädare för Antipiratbyrån, som bildats av svenska branschorganisationer för producenter och distributörer av bio- och videofilm och datorspel, medverkat.

Mot denna bakgrund beslutade jag den 2 juni 2006 att i ett initiativvärende utreda den aktuella händelsen.

Utredningen

Åklagarmyndighetens, internationella åklagarkammaren i Stockholm, akt i ärendet granskades. Vidare genomgicks handlingar från Justitiedepartementet beträffande fildelning och angränsande frågor, och på plats i departementet granskades den e-postkorrespondens som förekommit i aktuella hänseenden. Därutöver infordrades handlingar från Polismyndigheten i Stockholms län, Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt samt från Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum i Stockholm och Umeå. Muntliga upplysningar inhämtades från överåklagaren Peter Hertting, kammaråklagaren Håkan Roswall (förundersökningsledare i utredningen beträffande The Pirate Bay) och kriminalinspektören Jim Keyzer (polisens "projektledare" i ärendet).

Postadress	Gatuadress	Telefon	Texttelefon	Telefax	Webbplats
Box 16 327 103 26 STOCKHOLM	Västra Trädgårdsgatan 4	08-786 40 00	08-786 61 15	08-21 65 58	www.jo.se

10. APR. 2007 9:40

Dnr 27^{NR. 8747}, S. 2)

Av det som kommit fram vid min granskning finns det skäl att här särskilt nämna följande.

Det kan till en början konstateras att det inom Justitiedepartementet fortlöpande pågår verksamhet på det immaterialrättsliga området med bl.a. sedvanligt lagstiftningsarbete. En del av detta arbete har koppling till frågor om piratkopiering. I mars 2005 gav exempelvis departementet i uppdrag till Åklagarmyndigheten att tillsammans med Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen göra en översyn av den brottsbekämpande verksamheten på immaterialrättsens område, däribland piratkopiering på Internet. I en rapport i augusti 2005 redovisades uppdraget till departementet. I mars 2006 lämnade departementet ett nytt uppdrag till Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att tillsammans vidta åtgärder för en effektivare bekämpning av immaterialrättsliga brott, särskilt när det gäller immaterialrättsintrång som utförs med användning av Internet. Uppdraget redovisades i juni 2006. Med hänsyn till de särskilda kompetenskrav som erfordras för att utreda immaterialrättsliga brott föreslogs bl.a. en ökad specialisering av polis och åklagare och att utredningarna framdeles koncentreras till vissa åklagarkammare och polismyndigheter.

Det finns också skäl att nämna att Motion Picture Association (MPA), som är en branschorganisation för filmbolag i USA, genom en svensk advokat i juli 2005 kontaktade Justitiedepartementet för få till stånd ett möte för att diskutera Sveriges hållning till fildelning och otillåten nedladdning av filmer. Det uppgavs att filmbolagen oroades över det förhållandet att fildelning av filmer världen över i stor utsträckning sker via Sverige. Mötet med företrädare för Justitiedepartementet ägde rum i oktober 2005. MPA har också till departementet under hösten 2005 sänt promemorior som innehållit beskrivningar av de polisanmälningar avseende fildelningssajter som MPA gjort och som redovisat omständigheter och juridiska resonemang kring The Pirate Bay. I mars 2006 fick dåvarande statssekreteraren Dan Eliasson ett brev direkt från en av cheferna för MPA i USA. I brevet påtalades bl.a. att tidigare gjorda polisanmälningar mot The Pirate Bay inte hade lett till något resultat och Dan Eliasson ombads därför att använda sitt inflytande för att få berörda myndigheter att agera i saken. Dan Eliasson besvarade brevet i april 2006 och uppgav då först bl.a. att "law enforcement of intellectual property rights is a high Swedish priority" varvid han hänvisade till de nyss nämnda uppdragen till Åklagarmyndigheten m.fl. Sedan framhöll han särskilt att "(a)ccording to the Swedish constitution, it is not possible for the Government or the Ministry to intervene in a specific case. I can however assure you that I follow closely the actions taken by the police and the prosecutors in respect of copyrights infringements on the Internet and I will not, if necessary, hesitate to initiate further measures to improve their effectiveness".

Även företrädare för den amerikanska ambassaden kontaktade under hösten 2005 Justitiedepartementet. MPA hade nämligen också påtalat för ambassaden att Sverige blivit ett centrum för olaglig fildelning av bl.a. film. Ambassaden önskade därför information om vad Sverige gjorde på området för att komma till rätta med dessa problem. Med anledning av denna propå upprättades inom departementet en promemoria om genomförda, beslutade, planerade och pågående åtgärder med koppling till upphovs rätt/piratkopiering och ett möte hölls i saken.

Vidare reste i april 2006 en svensk delegation med företrädare för Justitiedepartementet och polis- och åklagarväsendena till Washington D.C., USA. Syftet med resan var att utbyta erfarenheter, knyta kontakter och få kunskap om hur USA arbetar med IT-relaterade immaterialrättsintrång som exempelvis olovlig fildel-

10. APR. 2007 9:41

Dnr 27 NR. 8747; S. 3)

ning. Under resan träffade delegationen – i vilken bl.a. Håkan Roswall ingick – företrädare för amerikanska myndigheter och organisationer.

Under perioden februari – maj 2006 gjordes anmälningar mot The Pirate Bay beträffande brott mot upphovsrättslagen. En sådan gjordes av MPA och andra gjordes av bl.a. Antipiratbyrån och av International Federation of the Phonographic Industry (IFPI Svenska Gruppen), som är en organisation för skivbolag. Det gjordes gällande att The Pirate Bays verksamhet strider mot svensk lagstiftning. – I april beslutade Håkan Roswall vid den internationella åklagarkammaren i Stockholm att inleda förundersökning om brott mot upphovsrättslagen, och i slutet av maj beslutade han om husrannsakan på ett flertal platser. Samtidigt beslutades att tre personer skulle hämtas till förhör och delges misstanke om brott. Husrannsakingarna verkställdes den 31 maj och samma dag hölls också vissa förhör. Händelsen kom i medierna att kallas för razzian mot The Pirate Bay. Vid tillslaget togs ett mycket stort antal föremål i beslag, bl.a. inte mindre än sammanlagt 186 servrar. Den 1 juni lämnade Håkan Roswall utredningsdirektiv till polisen. I dessa angav han att utredningens första prioritering var att försöka minimera skadeverkingarna för tredje man och att polisen därför först och främst måste försöka sälla bort de datorer som inte innehöll någon information av betydelse för utredningen. I direktiven namngavs vissa företag som bedömdes ha särskilda skäl för förtur. Enligt uppgift hävde Håkan Roswall mellan den 2 juni och 8 juni 2006 beslagen avseende de datorer som inte var intressanta för utredningen.

Förundersökningen pågår fortfarande.

Några företag vars utrustning togs i beslag vid razzian begärde rättsens prövning av beslagen. Stockholms tingsrätt beslutade i dessa fall att beslagen skulle bestå.

Efter razzian anmälde flera personer polis och åklagare för tjänstefel bestående bl.a. i att servrar som inte berördes av brottsmisstankarna togs i beslag. Dessa anmälningar har prövats av Peter Hertting vid Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Umeå. Den 11 december 2006 beslutade han att inte inleda förundersökning om tjänstefel.

Rättslig reglering

Enligt 11 kap. 7 § regeringsformen får ingen myndighet, ej heller riksdagen eller kommuns beslutande organ, bestämma hur en förvaltningsmyndighet i särskilt fall skall besluta i ärende som rör myndighetsutövning mot enskild eller som rör tillämpning av lag.

Förundersökning skall inledas så snart det på grund av angivelse eller av annat skäl finns anledning att anta att ett brott som hör under allmänt åtal har förövats (23 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken, RB).

Föremål som skäligen kan antas ha betydelse för en brottsutredning får tas i beslag (27 kap. 1 § första stycket RB). Om ett beslag har verkställts utan rättsens förordnande, får den som drabbats av beslaget begära rättsens prövning av beslaget (27 kap. 6 § första stycket RB).

Om det förekommer anledning att ett brott har förövats som kan följas av fängelse, får i hus, rum eller slutet förvaringsställe en s.k. reell husrannsakan företas för eftersökande av föremål som är underkastade beslag. Hos någon annan än den som skäligen kan misstänkas för brottet får husrannsakan emellertid företas endast om brottet har förövats hos honom eller den misstänkte har gripits där eller det annars förekommer synnerlig anledning att man genom husrannsakan skall anträff-

10. APR. 2007 9:41

Dnr 27 NR. 8747; S. 4)

fa ett föremål som är underkastat beslag eller vinna annan utredning om brottet (28 kap. 1 § RB).

Beslag och husrannsakan får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse (27 kap. 1 § tredje stycket och 28 kap 3 a § RB).

Straffskalan för brott mot upphovsrättslagen är böter eller fängelse i högst två år (53 § upphovsrättslagen, 1960:729).

Bedömning

Jag vill inledningsvis framhålla att JO:s huvuduppgift är att granska att myndigheter och andra som står under JO:s tillsyn följer lagar och andra författningar i sin verksamhet. Syftet med denna granskning är i första hand att undersöka om myndigheterna har handlat enligt de regler för förfarandet som gäller för dem. Detta innebär bl.a. att det ligger utanför mitt uppdrag att ha synpunkter i fråga om lagligheten av den verksamhet som bedrivs på webbsidan The Pirate Bay och om den rättsliga problematiken kring fildelning. Min utredning har därför i stället i huvudsak kommit att rikta in sig på dels påståendet att tjänstemän i Justitiedepartementet skulle ha utövat påtryckningar på polis och åklagare i den aktuella brottsutredningen, dels det förhållandet att det vid husrannsakingarna kom att beslagtas egendom som tillhörde enskilda eller företag mot vilka inga brottsmisstankar hade riktats.

Har polis och åklagare utsatts för påtryckningar i brottsutredningen beträffande The Pirate Bay?

I den allmänna debatten i medierna efter razzian mot The Pirate Bay framfördes inte sällan misstanken att det egentliga syftet med beslagen skulle ha varit att, efter påtryckningar från amerikanskt håll via Justitiedepartementet, stänga webbsidan. Exempelvis förekom en uppgift om att polis och åklagare skulle ha "beordrats" att agera. Det kan i sammanhanget nämnas att dåvarande justitieministern Thomas Bodström anmäldes till riksdagens konstitutionsutskott på grund av misstanke om ministerstyre. Det finns därför skäl att betona att statsråd inte omfattas av JO:s tillsyn och att endast svenska myndigheters handlande kan bli föremål för granskning.

Vid min granskning har ett tämligen omfattande material från Justitiedepartementet genomgått, bl.a. handlingar om fildelning (rörande The Pirate Bay m.m.) och den svenska delegationens resa till Washington samt även den e-postkorrespondens som förevarit i nu aktuella hänseenden.

Den bild som framträder är att främst amerikanska branschorganisationer visat ett betydande intresse av att försöka förmå statsmakterna i Sverige att uppmärksamma frågan om olaglig fildelning och andra angränsande immaterialrättsliga problem. Som exempel kan nämnas att MPA, genom vad som får betecknas som lobbyverksamhet, dels försökt påverka Justitiedepartementet att mera allmänt prioritera dessa frågor, dels genom det tidigare nämnda brevet i mars 2006 försökt förmå Dan Eliasson att påverka polis och åklagares handläggning av gjorda anmälningar mot The Pirate Bay.

Lobbyverksamhet måste numera betraktas som en även i vårt land accepterad del av den politiska beslutsprocessen i vid mening. Lobbying syftar till att påverka beslutsfattare och opinionsbildare för att på så sätt medverka till att beslut fattas som är förenliga med exempelvis en viss bransch eller en viss organisations in-

tressen. Det torde också vara allmänt bekant att sådan verksamhet är vanligt förekommande i USA.

En skillnad mellan förhållandena i Sverige och dem i flertalet andra länder, av betydelse för bl.a. lobbyverksamheten, är svenska förvaltningsmyndigheters självständighet när det gäller beslut i enskilda ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild eller som rör tillämpning av lag. Regeringen, ett statsråd eller en företrädare för Regeringskansliet kan således inte bestämma vilket beslut som polis eller åklagare har att fatta med anledning av en brottsanmälan eller vilka beslut som bör fattas inom ramen för en förundersökning. Jag noterar att Dan Eliasson också framhöll detta i sitt brevsvår till MPA.

En annan sak är att regeringen givetvis genom generella föreskrifter kan ge direktiv till förvaltningsmyndigheter, även inom området för myndighetsutövning. Genom bl.a. förslag till lagändringar, ökade anslag eller uttalanden i regleringsbrev kan regeringen styra verksamheten vid de brottsutredande myndigheterna, t.ex. i riktning mot att särskilt prioritera viss brottslighet. – Jag anser vidare att principen om förvaltningsmyndigheternas självständighet inte hindrar att t.ex. polis eller åklagare på begäran lämnar allmän information om en viss brottsutredning till företrädare för ett departement.

Jag har inte kunnat finna något stöd i de genomgångna handlingarna för påståendet att tjänstemän i Justitiedepartementet skulle ha försökt påverka polis och åklagares handläggning av brottsutredningen beträffande The Pirate Bay. Naturligtvis kan påtryckningar också ske muntligen. Håkan Roswall och Jim Keyzer har emellertid till JO uppgett att de under handläggningen av ärendet inte från Regeringskansliet eller från någon myndighet utsatts för några påtryckningar, eller fått ta emot synpunkter eller önskemål om handläggningen av ärendet. Jag har ingen anledning att betvivla riktigheten av dessa uppgifter. Min slutsats är således att det saknas fog för misstanke om att tjänstemän i Justitiedepartementet skulle ha försökt påverka polis och åklagare i brottsutredningen beträffande The Pirate Bay.

Fanns det skäl att ta egendom i beslag i den omfattning som skedde?

Jag vill först nämna att Håkan Roswalls beslut att inleda förundersökning och att föranstalta om husrannsakan inte föranleder något uttalande från min sida. Det bör framhållas att dessa beslut grundar sig på bedömningar av om t.ex. misstankegraden har nått upp till en viss erforderlig nivå. Frågorna är således av den arten att de ger visst utrymme för olika, var för sig godtagbara, bedömningar. – Det kan också redan här nämnas att Jim Keyzer uppgett sig inte känna till att någon utomstående person varit närvarande vid verkställandet av husrannsakingarna. Jag utgår därför från att så inte varit fallet.

Vid razzian mot The Pirate Bay genomfördes husrannsakan på ett flertal platser och omfattande beslag gjordes. Det har, som nämnts, uppgetts att bl.a. 186 servrar togs i beslag. Företag och privatpersoner som saknade koppling till eller samöre med The Pirate Bay berövades under viss tid datorstödet för sin verksamhet. Händelsen ledde därför bl.a. till ett flertal polisanmälningar mot polis och åklagare om tjänstefel. I december 2006 beslutade Peter Hertting att förundersökning om tjänstefel inte skulle inledas. Som skäl för beslutet angavs följande.

I 27 kap. rättegångsbalken regleras bl.a. beslag. Enligt 1 § första stycket får egendom som skäligen kan antas äga betydelse för utredningen tas i beslag. Beslag får enligt tredje stycket endast beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

10. APR. 2007 9:41

Dnr 27^{NR} 3747 S. 6)

Utredningen gäller misstankar om brott mot upphovsrättslagen bestående av fildelning, dvs. hemladdning av upphovsrättsligt skyddade alster, utan medgivande av upphovsrättsinnehavaren. Enligt utredningen är omfattningen av den aktuella fildelningen synnerligen omfattande. Enligt uppgift från målsäganden har hemsidan besökts av ungefär en miljon användare per dag. Verksamheten har pågått i mer än två år och har förorsakat upphovsmännen omfattande ekonomisk skada. Intrången gäller såväl musik som film.

Beslagen har varit motiverade med tanke på brottslighetens art och omfattning. Proportionalitetsprincipen utgör därvidlag inget hinder såvitt gäller de misstänkta och deras servrar. Emellertid har även ett stort antal servrar som inte berörs av utredningen tagits i beslag. Andra, ägare eller nyttjare av servrar, kan i varierande grad ha drabbats av skada eller men.

Av handlingar i ärendet framgår att åklagaren fått förfrågningar av personer, utanför de misstänkta krets, som drabbats av beslagen. I svar har åklagaren uttalat att det inte fanns något som hindrade att han tog servrar i beslag, även om ägaren inte var misstänkt för brott, så länge det fanns anledning att anta att servrarna kunde innehålla information av betydelse för utredningen. Justitiekanslern har i ett beslut den 22 januari 2001, dnr 3954-99-40 uttalat att särskild försiktighet bör iaktas vid beslag av datorer eftersom sådana beslag kan anses vara av särskilt ingripande natur. JK har uttalat att det alltid bör övervägas om syftet med beslaget kan tillgodoses på annat sätt än att utrustningen tas omhand och avlägsnas från platsen. Alternativt kan innehållet på hårddisken på plats kopieras i sin helhet.

Ett stort antal servrar har tagits i beslag efter husrannsakan. Det hade enligt min mening varit svårt, om ens möjligt, att utföra spegelkopiering på flera olika platser av ett så stort antal servrar. Detta hade troligtvis lett till ytterligare men eller skada för ägare och användare av de servrar som inte berördes av brottsmisstanke.

Jag anser att åklagaren har gjort en rimlig bedömning utifrån vad han kände till vid beslutet av beslag. De beslagtagna servrarna ägde betydelse för utredningen. Åklagare och polis letade enbart efter filer som är relevanta i fildelningssammanhang. De har försökt minimera de skador och men beslagen orsakat, genom att skyndsamt häva de beslag som inte erfordrats för utredningen.

Anmälningssuppgifterna ger inte anledning till antagande att åklagare eller polis har gjort sig skyldiga till tjänstefel eller annat brott som hör under allmänt åtal. Det saknas därför förutsättningar att inleda förundersökning.

Jag har inte någon annan uppfattning i fråga om den straffrättsliga bedömningen av händelsen. Det finns däremot skäl att ytterligare något diskutera omfattningen av beslaget och det förhållandet att personer och företag som inte berördes av någon brottsmisstanke i stor utsträckning kom att drabbas av tillslaget.

När polis och åklagare i en brottsutredning överväger att vidta tvångsåtgärder måste – vid avvägningen mellan kravet på att det påstådda brottet skall utredas och den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet – hänsyn tas till vissa allmänna principer, t.ex. legalitets-, behovs- och proportionalitetsprinciperna (se närmare om dessa allmänna principer i t.ex. Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel s. 18 f.).

När det gäller husrannsakan och beslag kommer proportionalitetsprincipen till direkt uttryck i bestämmelser i rättegångsbalken (28 kap. 3 a § och 27 kap 1 § RB). I bestämmelserna föreskrivs att tvångsåtgärderna endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Eftersom husrannsakan genomfördes i bl.a. ett webshotells lokaler hade polis och åklagare att räkna med att exempelvis servrar tillhöriga tredje man fanns i lokalerna. Jim Keyzer har också till JO upplyst att det inför tillslaget diskuterades hur man på plats skulle göra för att kunna skilja ut de servrar som kunde hänföra sig till The Pirate Bay. Enligt honom var det dock svårt att i förväg få fram sådana uppgifter utan att röja att en husrannsakan skulle komma att äga rum. Han har också upplyst att i någon av de lokaler där husrannsakan skedde fick polisen hjälp på plats av en tekniker som kunde peka ut vilka servrar som hade anknytning till

10. APR. 2007 9:41

Dnr 27^{NR. 8747} S. 7

The Pirate Bay medan det på andra ställen kunde konstateras att serverna inte var uppmärskade och att någon samarbetsvillig person inte fanns tillgänglig.

Som framgått har Justitiekanslern (JK) uttalat sig i ett ärende rörande beslag av datorutrustning. Enligt JK får beslag, som innebär att datorstödet för en viss verksamhet inte fungerar, anses vara av särskilt ingripande natur och speciellt i de fall då egendomen tillhör andra än den misstänkte. Särskild försiktighet är därför påkallad vid beslag av datorutrustning och det bör alltid övervägas om syftet med beslaget kan tillgodogöras på något annat sätt än genom att utrustningen tas om hand och avlägsnas från platsen (JK:s beslut den 22 januari 2001, dnr 3954-99-40). Jag instämmer i dessa uttalanden.

För egen del vill jag särskilt understryka vikten av att polis och åklagare noga vinnlägger sig om att på plats så långt möjligt försöka identifiera de servrar som kan antas innehålla material av betydelse för utredningen om det eller de brott som förundersökningen avser. Man bör ha i åtanke att beslag av t.ex. ett företags centrala datorutrustning kan få betydande negativa konsekvenser för företaget. Å andra sidan är det i vissa situationer i det närmaste ofrånkomligt att utomstående på olika sätt kan komma att drabbas under en brottsutredning, även om målsättningen för de brottsutredande myndigheterna givetvis alltid måste vara att i största möjliga mån undvika detta.

Förundersökningsledaren har alltså den grannliga uppgiften att överväga om skälen för tvångsåtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. I ett fall som det förevarande, då det inte framstod som möjligt att på plats avgöra vilka servrar som skäligen kunde antas ha betydelse för brottsutredningen, hade denne således att ställa sig frågan om utredningen av den misstänkta brottsligheten var av sådan vikt att det var acceptabelt att låta beslagta också sådan egendom som kunde sakna varje intresse för brottsutredningen och vars tillfälliga omhändertagande kunde medföra skada för tredje man.

Det hade gjorts gällande att verksamheten på The Pirate Bays webbsida – som pågått under flera års tid – förorsakat ett antal upphovsmän stor skada. Den ännu pågående förundersökningen är omfattande och de anmälda brotten kan sägas avse betydande ekonomiska värden. Mot denna bakgrund finner jag inte tillräckliga skäl att ifrågasätta att egendom togs i beslag i den omfattning som skedde.

Det regelverk som omgärdar tvångsmedlet beslag innefattar också en möjlighet för den som drabbas att begära rättens prövning av beslaget. Domstolen har då att pröva om det finns skäl för fortsatt beslag (27 kap. 6 § första stycket RB). Som framgått skedde också en sådan prövning i något fall.

En delvis annan fråga är om det, för att minimera skadan för de företag och enskilda som inte berördes av brottsutredningen, kunde ha varit möjligt att undersöka serverna på plats i stället för att föra dem till polishuset för närmare undersökning. Enligt Jim Keyzer var detta inte möjligt eftersom serverna var tekniskt komplicerade. En undersökning på plats hade också ha tagit betydligt längre tid att genomföra. Vidare skulle det, enligt Jim Keyzer, i sådant fall också ha funnits risk för att utomstående kunde ta sig in via Internet och radera filer på serverna.

Jag noterar att även vid en undersökning på plats hade det givetvis varit möjligt att koppla bort serverna från Internet och någon utomstående hade därefter knappast kunnat påverka deras innehåll. Hur lång tid som behövts för en undersökning av serverna i bl.a. webbhotellets lokaler måste rimligen åtminstone delvis bero på vilka tekniska och personella resurser som polisen disponerade. Jag har emellertid inte anledning att ifrågasätta uppgiften att en undersökning på plats i det aktuella

10. APR. 2007 9:42

Dnr 27NR. 8747, S. 8)

fallet skulle ha tagit längre tid i anspråk, och finner därför inte skäl att kritisera polis och åklagare för att servrarna fraktades bort för vidare utredning.

Det är emellertid givet att ett beslags varaktighet också har betydelse vid bedömningen av om tvångsåtgärden är förenlig med proportionalitetsprincipen. Såvitt kommit fram i ärendet hävde Håkan Roswall mellan den 2 juni och 8 juni 2006 beslagen av de föremål som inte hade något med fildelningen att göra. Även om min granskning visar att Håkan Roswall och polisen haft ambitionen att så snabbt som möjligt sälla bort de för utredningen ointressanta servrarna, anser jag att det, trots allt, kan ifrågasättas om inte denna inledande sällning kunnat ske snabbare än som blev fallet. Det är givet att varje dag som beslagen bestod kunde innebära ett stort avbräck för de utomstående som drabbats av åtgärden. Jag finner dock inte tillräckliga skäl att utreda saken vidare.

Avslutande synpunkter

Jag har, som framgått, inte funnit anledning att kritisera de befattningshavare som varit föremål för min granskning i detta ärende rörande razzian mot The Pirate Bay.

Ärendet visar emellertid på vissa av de svårigheter och problem av såväl rättslig som praktisk natur som är förbundna med utredning av påstådd brottslighet i IT-miljö.

Reglerna om beslag tar, enligt 27 kap. 1 § RB, sikte på fysiska föremål (första stycket). Numera finns också en särskild regel som klargör att vad som sägs om föremål också gäller skriftlig handling (andra stycket). Denna regel tillkom eftersom det vid beslag av handlingar normalt inte är handlingen som sådan, utan den information handlingen innehåller, som är av intresse för brottsutredningen. Någon reglering som särskilt tar sikte på information i elektronisk form finns dock inte. Situationen kan beskrivas på det sätt som görs i departementspromemorian *Brott och brottsutredning i IT-miljö* (Ds 2005:6):

”Eftersom beslagsreglerna utgår från traditionella informationsbärare, samtidigt som information i allt större utsträckning datorbehandlas och lagras i elektronisk form, har det uppstått en klyfta mellan regelsystemet och verkligheten” (s. 283).

Ett antal rättsliga frågor behandlas i den nämnda promemorian, som i huvudsak föranletts av frågan om svenskt tillträde till Europarådets konvention om IT-relaterad brottslighet. I promemorian lämnas vissa förslag för att anpassa reglerna om husrannsakan och beslag till modern teknik och föreslås en ny regel om husrannsakan i IT-miljö. Förslagen är föremål för beredning i Justitiedepartementet.

Vid undersökning av datorer kan olika tekniker användas, t.ex. spegelkopiering eller vanlig kopiering (se Gunnel Lindberg, a.a. s. 421 f.). Förfarings sättet att kopiera beslagtaget material, inte endast innehållet i datorer, har diskuterats i olika utredningar om tvångsmedel. I ett beslut den 17 maj 2001 uttalade JK att Justitiedepartementet på nytt borde överväga frågan att lagreglera möjligheterna till kopiering av beslagtaget material (dnr 2806-00-21). I den nyss nämnda departementspromemorian diskuterades saken (se a.a. 307 f.). Det konstaterades emellertid att det inte inom ramen för det arbetet lämpade sig att lägga fram regler för kopiering av beslag men att det fanns goda skäl att överväga frågan i annat sammanhang. Jag finner skäl att återigen väcka Justitiedepartementets uppmärksamhet på frågan genom att för kännedom överlämna en kopia av detta beslut dit.

När det så gäller den mera praktiska eller tekniska sidan av saken, inger det naturligtvis betydande farhågor att en utredning av påstådd brottslighet i IT-miljö kan,

10. APR. 2007 9:42

NR. 8747 S. 9
Dnr 2102-2006 7 (2)

som i fallet The Pirate Bay, drabba även ett stort antal enskilda och företag mot vilka någon brottsmisstanke inte riktats och att gjorda beslag i sådana fall kunnat bestå i upp till en veckas tid. En sådan effekt kan vara en följd av brister i tekniskt kunnande och/eller utrustning eller ha sin grund i otillräckliga personella resurser hos polisen. Det är därför angeläget att polisen vid ingripanden av detta slag avsätter sådana resurser att skador för tredje man undviks, eller i vart fall minimeras.

Till sist vill jag på förekommen anledning nämna att JO inte är behörig att pröva skadeståndsanspråk, och jag uttalar mig därför inte heller i frågan om ingripandena medfört att någon skadeståndsskyldighet för staten uppkommit.

Vad som i övrigt kommit fram motiverar inte någon åtgärd eller något annat uttalande från min sida.

Jag har i detta ärende samrått med justitieombudsmannen Nils-Olof Berggren som ansvarar för tillsynen över bl.a. berörda tjänstemän i Justitiedepartementet.

Ärendet avslutas.

Mats Melin

Erik Lindberg

Expedition till

Kammaråklagaren Håkan Roswall, internationella åklagarkammaren i Stockholm

Överåklagaren Peter Hertting, Utvecklingscentrum Umeå

Kriminalinspektören Jim Keyzer, Polismyndigheten i Stockholms län,
länskriminalpolisen

Kopia till

Justitiedepartementet

Utfrågning

Bilaga B1 Utfrågning av hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt och kommissionens huvudsekreterare Per Molander

Tsunamibanden

Offentlig utfrågning med hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt samt kommissionens huvudsekreterare Per Molander tisdagen den 4 december 2007

Vice ordförande: Jag hälsar alla välkomna till dagens sammanträde med konstitutionsutskottet och förklarar sammanträdet öppnat.

Punkt 1 på föredragningslistan handlar om granskning av den förra, socialdemokratiska regeringen. Ärendet skulle vi lite förenklat kunna kalla ”Tsunamibanden del 2”. Det handlar om att det har kommit in tre anmälningar kring flodvågskatastrofen och förra regeringens hantering av denna katastrof.

Inom ramen för KU:s granskning av regeringen och regeringsärendenas handläggning har Johan Hirschfeldt och Per Molander, ordförande respektive huvudsekreterare i 2005 års katastrofkommission, kallats till utfrågning vad avser tsunamibanden. Ni är här som tjänstemän och experter och ska inte ställas till ansvar, utan ni är här för att öka KU:s kunskap om själva banden men också om arbetet med er kommission. Dessutom finns det säkert frågor runt detta bord kring andra närliggande frågor, till exempel loggar och säkerhetskopior.

Innan vi ger ledamöterna i KU möjlighet att ställa sina frågor är ni välkomna att göra en inledning. Varsågod!

Johan Hirschfeldt: Tack så mycket, herr ordförande! Jag ska göra en ganska kort inledning men ändå försöka peka på några viktiga utgångspunkter.

När banden återfanns och granskningsuppdraget gavs förelåg en KU-anmälan som berörde saken. Bandens existens var redan känd i massmedierna. Därmed stod det klart att något måste göras åt materialet. Detaljinhållet i detta var då inte känt, men visst kunde man förstå att ett arbete med materialet var både känsligt och grannlaga.

En punkt som framstod som viktig för oss i arbetet var vikten av att kontrollorgan, främst konstitutionsutskottet, får korrekta svar i granskningsärendena, annars urholkas riksdagens kontrollmakt och medborgarnas insyns rätt och också tilltron till denna del av det konstitutionella systemet.

En annan aspekt som framstod som viktig var att informations- och IT-hantering måste skötas på ett genomtänkt och ansvarsfullt sätt i alla avseenden, i Regeringskansliet och hos andra myndigheter. Det är naturligtvis särskilt viktigt under krisförlopp och även i efterfasen till en kris.

Kommissionens andra betänkande, *Tsunamibanden*, inrymmer också en utvärdering av hur efterfasen till krisen hanterades i Regeringskansliet. Det gäller bandhanteringen, och det gäller svaren till olika utredande organ.

Det fanns också en framtidsfråga i det här arbetet som för oss framstod som viktig, nämligen lagstiftningsfrågan i fråga om sekretess. Detta har även kontakt med en annan del av ärendet som är aktuellt och som vi skriver om. Hur ska dessa band hanteras i framtiden? Då måste man notera vad utredningen har visat kring vad som finns på dem. De är ju inte granskade i detalj i sin helhet utan i ett visst avgränsat avsnitt, men med hjälp av filindex och annan information får man reda på vad detta mycket stora informationsmaterial innehåller. Det innehåller inte bara information som rör katastrofen och krisförloppet utan även arkiverat material från tiden dessförinnan. Detta är material som vi av naturliga skäl inte har granskat, men det finns anledning att anta att den informationen både kan gälla arkiverade allmänna handlingar och andra handlingar som inte är allmänna och som inte heller ska vara det enligt vår grundlag. Det kan vara privata meddelanden och så kallade politikerbrev vilket är ett uttryck man använder i förarbetena. Vi kan använda uttrycket intern partipolitisk information eller tänkepapper som någon har skrivit och som inte faller under begreppet allmänna handlingar.

Det är alltså ett mycket omfattande material, och när nu ett sådant material finns har medborgarna rätt att kräva en korrekt hantering av IT-information i Regeringskansliet i stort. Sådant är naturligtvis alldeles särskilt viktigt vid regeringsskiftet, det regeringsskifte som varit och de som kan komma i framtiden. Vid regeringsskiftet ska två motstående intressen kunna hanteras. Dels ska det sakmaterial som behövs för att styra landet kunna gå i arv från regering till regering, dels ska det som är intern politisk information och som finns i Regeringskansliets datasystem – som finns i en enskild befattningshavares arkivlåda och som rör en person som finns i kretsen av politiker i Regeringskansliet – inte tillåtas spilla över till en ny regering.

Allt detta fordrar en skärpt hantering inom Regeringskansliet. Det är det ena. Men det fordrar också att det parlamentariska systemet genom riksdagspartierna tar ett gemensamt ansvar för den här saken.

Jag vill betona kommissionens ursprungliga granskningsuppdrag. Detta var att söka ta reda på vad som hade hänt och söka göra en korrekt bedömning av det som gällde UD:s, Regeringskansliets och myndigheternas verksamheter. Detta stod i centrum för arbetet hos kommissionen i den första fasen. Det arbetssätt som vi då tillämpade var det som kommissioner och utredningar kan göra och som vi beskriver rätt utförligt i betänkandet. Det behöver jag alltså inte ta upp. Jag kan dock notera att det inte finns några närmare regler för hur en sådan utredning ska gå till. Det finns inga förundersökningsbefogenheter. Vi tog under arbetets gång del av många utskrivna e-postmeddelanden. De finns i dag i Riksarkivet i kommissionens arkiv.

Vi övervägde, men fann inte något behov av, att under den tiden ha som arbetsmetod i arbetet att eftersöka mejl elektroniskt. Vi skriver om det här i det nya betänkandet. Det finns en redogörelse för just de sakerna. Vi efterfrågade heller inte innehållet i loggar eller datatrafik – med ett undantag, och det gällde en sändlista som också har varit av intresse i KU:s arbete.

När det slutligen gäller arbetet med banden är det väldigt viktigt att skilja på två faser: Å ena sidan var det arbetet som granskaren utförde. Det var jag som hade uppdraget att med mina medarbetare utföra en granskning av banden. Den granskningen ägde rum inom Regeringskansliet. Å andra sidan var det den återinkallade kommissionens arbete: Granskaren granskade banden och hade inga befogenheter när det gäller annat material. Kommissionen tog del av information om och fakta från banden och vidtog vissa ytterligare utredningsåtgärder som också finns redovisade i betänkandet. Det finns anledning att betona att när det gäller dessa ytterligare utredningsåtgärder i de delar som rör mer känsliga frågor var det personers frivilliga val att medverka. Kommissionen hade inga befogenheter i förhållande till tjänstemän eller privatpersoner i de delarna. Förhållandena kring detta finns även det redovisat i betänkandet.

Arbetsuppgifterna var naturligtvis tekniskt mycket komplicerade och också rättsligt sett mycket svåra. Det handlade om att utföra uppdraget inom lagens gränser och med de rätta proportionerliga intresseavvägningarna. Detta gav anledning till de avgränsningar som gjordes och den inriktning av arbetet som blev vår utgångspunkt. Allt detta finns närmare motiverat i betänkandet. Skrivningarna i betänkandet är nog övervägda, och jag kommer när jag ställs inför frågor här säkert många gånger hänvisa till vad vi har skrivit. Jag kommer inte att vilja utveckla alla bedömningar och frågor som finns där, utan jag kommer alltså att falla tillbaka på vad vi har skrivit.

Vice ordförande: Tack för den inledningen! Utöver de tre lite äldre KU-anmälningarna har vi också en något nyare som faktiskt gäller den nuvarande regeringens hantering av samma ärende. Vi har alltså sammantaget fyra KU-anmälningar.

Att jag uppehåller mig en aning vid detta beror på att vi här i KU har traditionen att först ge ordet till dem som gjort själva anmälningarna. Jag tänkte ta dem i kronologisk ordning och därmed först ge ordet till Annie Johansson från Centerpartiet.

Annie Johansson (c): Tack, herr ordförande! Tack också för en innehållsrik information och er möjlighet att närvara inför konstitutionsutskottet. Tillsammans med de betänkanden som Katastrofkommissionen författat har bilden av en avsaknad av en fungerande krishanteringsfunktion vuxit fram och också bekräftats. Ni har också bland annat valt att kritisera dåvarande statsministern i egenskap av högsta chef för Regeringskansliet.

I ert betänkande från juni i år har ni en framåtsyftande analys och diskussion vilket är ett bra underlag för fortsatta diskussioner, inte minst här i konstitutionsutskottet. Era betänkanden är väldigt omfattande men också klargörande, och jag har mest frågor av kommenterande art.

Den första frågan gäller de nya uppgifter som har framkommit i medierna de sista veckorna gällande cd-skivor med loggar och undanhållande av dessa cd-skivor. Vad har ni för kommentarer kring detta?

Den andra frågan gäller ert betänkande från i juni. I er slutsats står att det inte finns någon anledning att anta att någon mörkläggnings från den politiska nivån har ägt rum i samband med bandfrågan. Hur påverkar det nya material som nu kommit upp er bedömning i den frågan?

Jag stannar där så länge.

Johan Hirschfeldt: Jag vill på dessa punkter till att börja med hänvisa till det andra betänkandet. Under arbetets gång uppmärksammade vi förekomsten av något som vi kallar total backup, alltså en annan backup än den som tsunamibanden bestod av. Denna totalbackup var av intresse för oss i ett avseende i sak. Det visade sig nämligen att denna totalbackup hade använts inte bara i ett rent säkerhetssyfte utan också för att skaffa fram information i ett ärende som till att börja med var disciplinärt och så småningom blev ett brottmål. Materialet hade använts i Regeringskansliet i det syftet.

Vi hade inte anledning att gå djupare i det materialet när det gällde vår grunduppgift, och det framgår också av betänkandet. Vi skriver så här: ”De uppgifter kommissionen ansett sig behöva har också antingen funnits tillgängliga i bandmaterialet eller kunnat efterfrågas på sedvanligt sätt vid utfrågningar. Kommissionen har inte sett något behov av uppgifter om datoranvändning från andra loggar än dem på banden.”

Som granskare hade jag inte med något annat än tsunamibanden att göra. Kommissionen ställde frågor om detta och skrev om det i sitt betänkande, och vi har sett att Regeringskansliet har svarat på den här frågan. Jag har för egen del ingen ytterligare kommentar i den delen. Har Per något ytterligare att säga?

Per Molander: Jag vill bara göra ett enkelt klarläggande. Det som sparas på den backup som det har refererats till i massmedierna och som Johan kallade för total backup är en delmängd av den information som finns i den löpande backuptagningen. Det är alltså ingen ny information. Därmed hade kommissionen tillgång till all information för den relevanta perioden.

Som en konsekvens av det har de bedömningar som kommissionen gjort inte påverkats av detta. Vi kände till det, som sagt. Det finns nämnt i betänkandet på några ställen.

Annie Johansson (c): Jag har ytterligare en specifik fråga. Det handlar om den sekretess som ni tog upp inledningsvis. Vi bereder nu ett lagförslag om fortsatt sekretess som rör de aktuella tsunamibanden. Vad är er bedömning om en fortsatt sekretess för just de band som ni har granskat?

Johan Hirschfeldt: Jag företräder ju normalt Svea hovrätt. Svea hovrätt fick den här departementspromemorian på remiss. Jag funderade över om jag skulle delta i ärendet eller inte. Jag kom fram till att med den kunskap som jag hade var det korrekt att delta. Jag skrev ett yttrande tillsammans med medarbetare som hade arbetat med den här frågan eller sysslat med sekretesslagstiftning.

Lagrådet har ju behandlat det hela och regeringen har avlämnat en proposition. Jag vill inte kommentera det med några nya ytterligare ståndpunkter. I hovrättens remissyttrande var vi angelägna om att en lagstiftning inte skulle få generella verkningar utan vara inriktad på just det här. Vi var också inne på att det fordrades en utredning. Jag har ju kunnat notera att det står i regeringspropositionen. Vi var också inriktade på att man kunde tänka sig en tidsbegränsad lagstiftning.

Därutöver vill jag bara säga att det är lagtolkningsfrågor. De lagtolkningsfrågorna ligger på KU:s lagstiftningsområde. Det finns allmänna handlingar och det finns icke allmänna handlingar i det här materialet.

En synpunkt som jag vill framföra är att allmänheten kan begära att få ta del av allmänna handlingar i det här materialet. Det går att göra en ansökan om det. En sådan ansökan kan ju fordra ett ställningstagande till om en viss handling är allmän eller inte. Det kanske blir en tolkningsfråga om ett visst dokument är ett privat dokument, ett politikerbrev eller en allmän handling. Vem ska göra den prövningen? Det är regeringen som ska göra den prövningen. Samtidigt kan det där dokumentet beröra ett tidigare regeringsförhållande. Det är alltså en ytterst känslig aktivitet som ska utövas.

Jag har funderat mycket kring dessa frågor under det dryga halvår då vi har arbetat med detta. Jag har sagt mig att man kanske inte bara kan överlämna det till tjänstemän. Man kanske inte bara kan överlämna det till den sittande regeringen. Det kanske fordras någon form av insynsgrupp eller ett visst arrangemang för att en sådan process ska vinna tilltro i hela det parlamentariska systemet. Det är, enligt min mening, mycket känsliga frågor.

Ingvar Svensson (kd): Herr ordförande! Tack för ett väldigt bra dokument som ni har producerat i katastrofkommissionen. Det är väldigt distinkt och genomarbetat.

Jag har tre frågor.

Detta är en grannlaga uppgift för konstitutionsutskottet. Vi granskar ju regeringen och inte regeringstjänstemännen – det ligger ju på JO:s bord. Att dra den gränsen är svår på just det område som vi granskar för närvarande.

Det står i ert betänkande hur dokumenten från till exempel rättschefen till KU sändes vidare och vilken politisk granskning de var utsatta för. Det står också att statssekreterare hade tillgång till dessa.

Har ni någon uppfattning om huruvida statsministern var informerad om de handlingar som gick över till KU under vår tidigare granskning?

Jag begärde redan vid en utfrågning under den första hälften av februari att vi skulle få in de här loggarna. På Regeringskansliet kan man inte ha varit omedveten om att det fanns ett sådant önskemål. Formellt gick inte frågan över förrän den 23 mars. Vi fick svar den 27 mars.

I ert betänkande sägs det att tsunamibanden sparades bland annat för kommissionens räkning. Den normala följdfrågan borde kanske ha varit varför man inte tog samma hänsyn till att KU också behövde sådant material. Det var ju känt att KU också granskade den här frågan. Ställde ni följdfrågor på den delen? Har ni grävt djupare när det gäller konsekvensen av hanteringen?

Ni säger att KU behöver ompröva sina arbetsmetoder när det gäller att inhämta information. Det vore intressant att få veta hur det skulle gå till. Jag har svårt att tänka mig att vi ska ha något slags generell inspektionsrätt som till exempel JO har.

Johan Hirschfeldt: Vi efterhörde vilka rutiner som gällde för beredningen av svaren till KU. Det lämnade vi också en viss redovisning för. Vi ställde frågor om det.

Statsrådsberedningens rättschef bereder svaren och de föredras för en statssekreterare i Statsrådsberedningen. Om en viss statssekreterare är berörd är det en annan statssekreterare som har granskningsuppgiften. Vad jag kan erinra mig går vi inte närmare in på i vilken mån det sker en avstämning med något statsråd.

Allmänt sett är min gamla erfarenhet från Statsrådsberedningen i de här ärendena att statsråden är informerade om de svar som lämnas. Men jag kan inte säga någonting om hur praxis ser ut i dag.

Den andra frågan gällde sparandet av tsunamibanden och motiven för sparandet och att de sparades för kommissionen.

Vi hörde Gunnar Holmgren och andra om detta. Vi skriver också i betänkandet att grundtanken att spara banden framstår som vällovlig i ett avseende. Det kunde ju till exempel vara viktigt att senare kunna klarlägga i vilken mån drabbade personer hade försökt att ta kontakt med Regeringskansliet. Det kunde finnas uppgifter om vad som hade hänt som kunde vara av betydelse att spara. Grundtanken bedömde vi som vällovlig.

Det framgår av betänkandet att vårt utredningsarbete i ganska hög grad har avgränsats till de sakfrågor där bland annat KU hade ställt frågor som inte hade fått fullständiga eller korrekta svar. Den konkreta fråga som du nu ställde har jag inget minne av att vi ställde under arbetet.

Per Molander: Om vi talar om det ursprungliga beslut som Gunnar Holmgren fattade var det inte, såvitt jag kan minnas från utfrågningen av honom, någon särskild inriktning på kommissionen. Det var en granskning i allmänhet. Han visste att det här skulle komma att granskas även i KU.

Det som sedan gick fel var ju att Gunnar Holmgren försvann till en annan post och att överlämningen inte fungerade. Där uppkom ett informationsglapp.

Johan Hirschfeldt: Den sista frågan som gällde KU:s rutiner har vi nog skrivit tillräckligt om. Det är några ord på vägen. Vi ska nog överlämna det till utskottets egna överväganden. Vi tyckte att det fanns anledning att redovisa några reflexioner.

Ingvar Svensson (kd): Frågan om hänsyn till kommissionen var ju i ett senare skede. Ni redovisade skälen till att man sparade banden efter det att Holmgren hade gett instruktionen. Där framgår att det bland annat var för kommissionens räkning. Ni har tydligen inte frågat om man skulle ha sparat dem även för KU:s räkning.

Ordföranden: Jag tolkar huvudskakningen som nej.

Mauricio Rojas (fp): Herr ordförande! Tack för inledningen och svaren.

Jag har två frågor. Den första gäller backupen eller cd-skivorna som nu är allmänt kända. När fick ni veta att de fanns över huvud taget? Jag hittar informationen att ni i februari 2007 fick veta att det fanns information som inte var gallrad när det gäller brandväggsloggar. Visste ni om detta tidigare? Enligt vad vi har fått veta i ett svar från Regeringskansliet var det vida känt inom Regeringskansliet att detta fanns.

Min andra fråga gäller den motivering som ni ger för beslutet att inte kräva materialet. På s. 82 i betänkandet finns det två motiveringar. En är formalistisk. Ni säger att ni inte har befogenheter att göra detta. Ni skulle granska banden, inte något annat.

I nästa stycke finns en mer innehållsmässig motivering: Vi behövde dem inte.

Det är inte riktigt samma sak. Jag vill att ni kommenterar det.

Johan Hirschfeldt: Jag förstod inte frågan om formalistisk.

Mauricio Rojas (fp): Jag ska förtydliga.

I första stycket står det att det fanns ett regeringsbeslut om materialet, det vill säga banden, men inte om något annat. Ni säger att skälet att inte begära cd-skivorna var just det.

I nästa stycke säger ni att ni hade allt ni behövde. Ni behövde inte det material som fanns på cd-skivorna. Det är två sätt att motivera någonting.

Johan Hirschfeldt: Den första frågan är lätt att besvara. Det framkom vid de första utfrågningarna vi hade med IT-ansvariga på Regeringskansliet. De är datumsatta i en fotnot till den uppgiften. De hölls i början av 2007, så fort vi hade kommit i gång med utredningen. Vi fick en allmän orientering om uppbyggnaden av Regeringskansliets IT-system och vilka loggar som genereras.

Det var inte känt för oss tidigare. Men som jag sade tidigare fanns det ingen annan information i de extra backupper än den som fanns i bandmaterialet. Därför var det helt enkelt inte särskilt intressant för oss att gräva just där. Det enda intresse det har är att det sparas längre än den standardperiod som gäller för ordinarie backuptagning, och det hade kommissionen inget behov av för sitt utredningsuppdrag.

Johan Hirschfeldt: Jag kan ta en annan sak. Det här med att totalbackuppen skulle vara vida känd och att Regeringskansliet skulle ha skrivit det i ett svar till KU kan jag för min del inte bekräfta. Jag ska väl inte uttolka det, utan det är utskottets sak. Men jag kan ändå notera att det står så här i Regeringskansliets svar: Att e-posttrafik och annan datoranvändning loggas var känt inom vida kretsar i Regeringskansliet.

Ja, det ska ju varje tjänsteman i Regeringskansliet känna till. Det finns personalinformation som handlar om sådant, så det är inte något så uppseendeväckande.

Mauricio Rojas (fp): Men ni visste egentligen inte att detta fanns under hela utredningen av tsunamin?

Johan Hirschfeldt: Nej, i betänkandet finns det en anteckning om att det är dagtecknat den 17 februari, tror jag. Det är då kunskapen om detta kommer.

Mauricio Rojas (fp): Tycker ni inte att det är anmärkningsvärt att ni inte har fått reda på detta under hela Tsunamiutredningen?

Johan Hirschfeldt: I betänkandet redovisar vi också den syn som kommissionen hade när det gäller hur man såg på elektroniskt informationsmaterial i grundarbetet. Det är redovisat i det inledande avsnittet i betänkandet och i en särskild bilaga – jag tror att det är bilaga 2 eller 3 – i betänkandet. Där går vi igenom det arbetssätt vi hade under 2005.

Vi skaffade oss en allmän information om vad det fanns för elektroniska system i Regeringskansliet, men vi använde inte den arbetsmetoden. Det hade sina skäl i att en kommissions arbetssätt inte är närmare reglerat. Information i datasystem kan vara känslig, vilket framgår av det här ärendet, när det gäller meddelarskyddsfrågor. Rätten att granska telefonloggar är ytterligt begränsande reglerad i en särskild lag. Allt det där var skäl som gjorde att vi valde en mer beprövad och manuell utredningsmetod.

Mauricio Rojas (fp): Ändå är det så att 2005 visste ni inte att det här fanns. Ni gjorde bedömningen av det ni behövde eller inte på basis av det. Det tycker jag är mycket anmärkningsvärt – att ni inte fick veta att det här fanns. Sedan kunde ni göra den bedömning ni ville, men ni visste inte att det här materialet fanns över huvud taget.

Johan Hirschfeldt: Jag tror inte att vi kan säga att vi efterfrågade det.

Per Molander: Det gäller ju Lennart Brittners mejl. Det var undantaget. Där efterfrågade vi information av det här slaget. Det är klart att den frågan hade gått att ta väsentligt längre i vårt ursprungliga utredningsarbete, om vi hade fått information om det här då.

Ordföranden: Då går ordet till det fjärde parti som har gjort en anmälan i detta ärende, nämligen Socialdemokraterna.

Helene Petersson i Stockaryd (s): Tack för inledningen och svaren och framför allt för rapporten! Jag tycker att den har gett väldigt mycket i hanteringen och de frågeställningar som vi har fått till oss i anmälningarna.

KU har sedan kompletterat med egna frågor till Regeringskansliet också, och vi kanske har anledning att vara lite självkritiska när det gäller hur vi levererar frågebatterier och vilken svarstid vi kräver från Regeringskansliet.

Vår granskning inriktar sig framför allt och enbart på statsrådets ansvar och agerande. Det är bra att ni har lyft fram framtiden när det gäller sekretessfrågorna, för det är en stor bit. Den hanterar vår anmälan bland annat också, alltså hur man hanterar de här sakerna och den grundlagsskyddade meddelarfriheten. Det är bra. Om det finns några ytterligare kommentarer till detta är jag tacksam för det.

Men framför allt har jag tittat på vad vi skrev i KU i vårt betänkandebesvar. Där har vi bland annat plockat upp kritik när det gäller organisationen, Statsrådsberedningens generella ansvar och informationen. Detta är punkter som ni också i ert betänkande har lyft fram – otydliga beslut och oklar ansvarsfördelning.

Finns det något i det som har kommit fram nu som i princip skulle förändra den skrivning som vi hade i KU i det förra betänkandet? Finns det någon kommentar till den biten?

Johan Hirschfeldt: Nej, jag tror inte det. Jag tror att det håller sig inom ramen, så att säga. Men jag är lite ställd inför frågan, så jag nöjer mig med att säga att det fyller ut bilden.

Helene Petersson i Stockaryd (s): Jag tror att jag nöjer mig med det, för jag tycker att det är en fullgod redogörelse vi har fått i er rapport.

Ordföranden: Då går vi vidare med de partier som inte har gjort någon anmälan i detta ärende. Det är tre stycken, och störst av dessa tre är Moderaterna.

Henrik von Sydow (m): Ordförande! Tack för inledning och svar. Det var inte minst intressant med de framåtsyftande synpunkter som lyfts fram här och i rapporten.

Det som har varit utgångspunkten och grunden för ert granskningsarbete har varit att informationen från Regeringskansliet ska lämnas med iakttagande av krav på saklighet som finns i 1.9. Här ligger inte bara att informationen ska vara korrekt utan också relevant och fullständig.

Ni skriver att ert intryck är att utfrågningar med tjänstemän huvudsakligen möttes på ett mycket korrekt sätt och därför blev effektiva för ert arbete. Ni lyfter också vid ett par punkter fram indikationer på att överordnade i Regeringskansliet uppfattas som restriktiva i sin syn på vilken information som borde ha lämnats över.

Jag skulle ändå vilja be er kommentera och något fylla ut er text här. Vid en samlad bedömning och utifrån ert granskningsperspektiv – lever regering och regeringskansli upp till kraven om att informationsgivningen ska vara korrekt, relevant och fullständig?

Johan Hirschfeldt: Svaren ligger i betänkandena. Just den passus som handlar om att överordnade befättningshavare kunde ha ett restriktivt förhållningssätt är mer en känsla som inte bygger på något mer omfattande sakunderlag, men som vi efter moget övervägande ändå sade oss att vi ville skriva in i betänkandet.

Henrik von Sydow (m): Jag förstår det. Det är verkligen en utmärkt rapport på just de här områdena. Men man kanske kan fråga sig vilken typ av indikatorer det var som ni kände på detta område?

Johan Hirschfeldt: Jag har inte något svar på det i dag. Det är också så att tiden har gått, och jag vill nöja mig med det svar jag lämnade.

Ordföranden: Vi går vidare till Vänsterpartiet.

Marianne Berg (v): Det har varit många frågor och många svar uppe här. Jag vill göra ett annat inlägg, som jag egentligen kanske skulle rikta till regeringen. Men jag kanske kan få en bedömning här.

Om en stor katastrof av den här typen som inträffade händer igen – anser ni då att vi har en bättre beredskap i dag? Eller är det arbete som ska ha startat för länge sedan inte riktigt riggat? Ni borde kanske ha en synpunkt eller i alla fall ha haft en insyn i detta. Jag har funderat mycket på om vi fram till i dag har fastnat endast i den stora skuldfrågan.

En annan fundering jag har är detta om det händer igen, som jag var inne på från början. Jag har en fråga eftersom dessa säkerhetskopior undanhölls, vilket beslutades om av en person. Anser ni att det i framtiden bör finnas en rutin för att spara säkerhetskopior?

Johan Hirschfeldt: Jag ska försöka svara något. Man söker ju ständigt facit när det är katastrofer och kriser av olika slag. Vi har inte på något ordnat sätt sysslat med att utvärdera vad som har hänt efter tsunamikatastrofen. Det kan inte bli annat än personliga synpunkter, och jag vet inte om det är riktigt på sin plats att lämna sådana. Det pågår ett arbete om hur krisberedskapen ska förbättras.

Jag håller med om att det är viktigt att blicka framåt och ha det perspektivet, men det här är ett område som fordrar ständig bevakning, utveckling, övning och vidareutveckling.

Frågor om säkerhetskopior, loggar och sådant är ett mycket stort och viktigt komplex allmänt sett. Det visar det här lagstiftningsärendet, bland annat. Det är också viktigt att man i krishanteringssammanhang har en genomtänkt syn på dokumentationsfrågan. Då kan sådant här material vara viktigt. Här finns också naturligtvis en hel del känsliga och viktiga lagstift-

ningsfrågor även vid sidan av dem som gäller sekretessreglerna. Därför är det inte helt lätt att ta ställning i en sådan här fråga. Den behöver man nog utreda och gå igenom särskilt.

Marianne Berg (v): Då är jag nöjd med detta.

Mikael Johansson (mp): Ordförande! Jag har en fråga utifrån den klarhet som säkerhetspolisen konstaterar: Någon hundra procentig klarhet om exakt vilken e-posttrafik som förevarit under tiden den 20 december till den 27 december 2004 kommer aldrig att kunna nås på grund av ett mjukvarufel.

Vilka särskilda frågor föranleder det när det gäller de personer som var inblandade, och vilka svar framkom just utifrån det perspektivet kring vad de här personerna eventuellt faktiskt skulle ha kunnat motta utan att det ”har fastnat” på tsunamibanden?

Per Molander: Vi ställde frågor åt det här hållet. Men den person eller de personer som var aktuella där får generellt sägas inte ha haft någon så god minnesbild av vad som fanns i deras e-brevlåda just den 26 december på eftermiddagen att det gav någon vidare ledning. Snarast har det varit så att det vi har tagit fram på de här banden har varit ett stöd för minnet för dem som vi har frågat ut. Jag tror att det är att begära lite för mycket att de skulle ha så gott minne av precis vilken e-post de tog emot och vad de hann radera, om de nu var inne på jobbet under den där eftermiddagen.

Som helhet gör vi bedömningen i rapporten att bilden i stort knappast skulle förändras av ytterligare något e-postmeddelande. Det är klart att det är en bedömning som görs med viss osäkerhet, men den känns ganska trygg i alla fall.

Johan Hirschfeldt: Det som fanns kvar i e-postbrevlådorna den 27:e från den här tiden blev inte förstört. Hade det inte raderats så låg det där. Interna meddelanden inom Regeringskansliet mellan två personer genererar både en avgående och en inkommande information, så vi kunde följa upp det i någon mån på det sättet.

Mikael Johansson (mp): Men rent tekniskt skulle det kunna ha varit så att i inkorgen låg meddelanden som vederbörande hade raderat och där de aldrig satt några spår i de så kallade tsunamibanden just på grund av det här mjukvarufelet. Ur den aspekten är Säpos bedömning ganska tydlig och klar i det fallet, även om er bedömning ändå var att ni kom till slutsatsen att allt tyder på att det mesta är med.

Men rent tekniskt är det möjligt?

Per Molander: Ja, svaret på den frågan är ja.

Ordföranden: Alla sju partier har ställt sina första frågor. Jag har tittat runt bordet för att se om jag ser några fler som vill ha ordet. Det har jag inte gjort.

Den här utfrågningen är en del i vad jag skulle kalla en förtroendeskapande åtgärd. Ni har gjort ert utredningsarbete. Ni har gjort en utmärkt rapport. Den här utfrågningen har också varit en del i att för allmänheten visa att vi tar till vara all er erfarenhet och kunskap i vår vidare behandling.

Jag skulle ändå vilja veta följande. Den svenska staten har ju flera granskande delar. Finns det någon pusselbit som ni, nu när det har gått lite tid, tycker saknas och där KU skulle kunna ha en roll att lägga den sista biten eller försöka skapa klarhet om det fattas någon bit i det stora pusslet?

Johan Hirschfeldt: Jag är rädd för att jag inte har några egentliga synpunkter på det. Den konstitutionella kontrollmakten inrymmer ju numera inte bara JO och konstitutionsutskottet utan också Riksrevisionen, och vi uppmärksammade det i betänkandet. Riksrevisionen hade gjort ett antal intressanta granskningar av hur myndighetsledningarna arbetade med IT-säkerhetsfrågor. Det kändes angeläget att lyfta fram även det, för det visar på en ny pusselbit i kontrollmakten. Jag har nog inget ytterligare att säga i den frågan.

Ordföranden: Då avslutar vi med att tacka Johan Hirschfeldt och Per Molander för att ni har kommit hit. Det har varit väldigt värdefullt.